

**მოქალაქე და სამოქალაქო  
ბანათლება პოსტსოციალისტურ  
სახელმწიფოებში**

**საერთაშორისო კონფერენციის  
მასალების კრებული**

**CITIZENSHIP AND CIVIC EDUCATION  
IN POST-SOCIALIST SOCIETIES  
INTERNATIONAL CONFERENCE PAPERS**



ეს გამოცემა შექმნილია ამერიკელი ხალხის მხარდაჭერით აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს საშუალებით საარჩევნო სისტემების გაძლიერების პროექტის ფარგლებში, რომელსაც ახორციელებს საარჩევნო სისტემათა საერთაშორისო ფონდი (IFES). მის შინაარსზე პასუხისმგებლები არიან ავტორები და იგი არ ასახავს სამოქალაქო განათლების ლექტორთა ასოციაციის (CELA), საარჩევნო სისტემათა საერთაშორისო ფონდის, აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს ან ამერიკის მთავრობის შეხედულებებს

*This publication is made possible by the support of the American people through the United States Agency for International Development (USAID) in the framework of the Strengthening Electoral Processes in Georgia project, implemented by the International Foundation for Electoral Systems (IFES). The contents are the sole responsibility of the Civic Education Lecturers Association and do not necessarily reflect the views of IFES, USAID or the United States Government.*

**რედაქტორი: მალხაზ მაცაბერიძე**

პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი

**პროექტის ხელმძღვანელი: თამარ ქარაია**

სამოქალაქო განათლების ლექტორთა ასოციაციის  
ალმასრულებელი დირექტორი

**Editor: Dr. Malkhaz Matsaberidze**

PhD in Political Science

**Project Director: Tamar Karaia**

CELA Executive Director

©2015 CELA. ყველა უფლება დაცულია. All rights reserved.

© სამოქალაქო განათლების ლექტორთა ასოციაცია. (CELA), 2015

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2015

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-22-676-2

## სარჩევი

### *ეკა დარბაიძე*

ქალთა უფლებებისათვის ბრძოლის ისტორიიდან .....5

### *მანანა დარჩაშვილი*

ადგილობრივი თვითმმართველობის  
რეფორმის პროექტით გამომწვეული აზრთა  
სხვადასხვაობა საქართველოში (2013-2014 წწ.) ..... 16

### *სალომე დუნდუა*

თანამედროვე საქართველოს სოციალური  
მოქრობების ზოგიერთი ასპექტი .....29

### *ქეთევან კუხიანიძე*

მონხალისეობა საქართველოში:  
რეალობა და გამომწვევები .....48

### *ლია თეთრაძე, ირინე ჭუმბურიძე*

პოლიტიკური პარტიების საზოგადოებასთან  
ურთიერთობა სოციალურ ქსელებში (ცინის  
სკანდალის ასახვა ერთიანი ნაციონალური  
მოქრობის და ქართული ოცნების  
Facebook-ის გვერდებზე).....60

### *ინგა მიხანაშვილი*

ასოცირების შესახებ შეთანხმება და საქართველოს  
ევროკავშირში განეწვინების პერსპექტივები.....78

### *ირმა ქურდაძე*

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი .....95

### *Рустам Бегулов*

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ  
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В  
КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕСИИ ..... 101

### *Оксана Кожевникова*

ГРАЖДАНСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И ПРЕДСТАВЛЕНИЯ  
РОССИЙСКИХ СТУДЕНТОВ О ДЕМОКРАТИИ ..... 105

### *Murat Aktas*

GLOBALIZATION EU AND GLOBAL CITIZENSHIP ..... 118

### *Lana Ghvinjilia*

INFLUENCE OF VOLUNTARY EDUCATION  
INITIATIVE ON CIVIL ENGAGEMENT IN GEORGIA ..... 130

## Contents

<b><i>Eka Darbaidze</i></b> FROM THE HISTORY OF WOMEN’S RIGHTS MOVEMENT.....	5
<b><i>Manana Darchashvili</i></b> DIVERSITY OF VIEWS CAUSED BY THE LOCAL SELFGOVERNANCE REFORM PROJECT IN GEORGIA (2013- 2014) .....	16
<b><i>SalomeDundua</i></b> SOME ASPECTS OF CONTEMPORARY GEORGIA’S SOCIAL MOVEMENTS.....	29
<b><i>Ketevan Kukhianidze</i></b> VOLUNTEERING IN GEORGIA: REALITY AND CHALLENGES .....	48
<b><i>Lia Tetradze; IrineTchumburidze</i></b> USING SOCIAL NETWORKS DURING THE 2012 PARLIAMENTARY ELECTIONS (DESCRIBING PRISON SCANDALS FROM THE PERSPECTIVE OF FACEBOOKPOSTS OF UNITED NATIONAL MOVEMENT AND GEORGIAN DREAM) .....	60
<b><i>Inga Mikhanashvili</i></b> THE ASSOCIATION AGREEMENT AND INTEGRATION PROSPECTS OF GEORGIA IN EU .....	78
<b><i>Irma Kurdadze</i></b> SOME ASPECTS OF TEACHING HUMAN RIGHTS PROTECTION .....	95
<b><i>Rustam Bageulov</i></b> MAIN TENDENCIES OF THE REPUBLICAN EDUCATION POLICY IN KARACHAY-CIRCASSIA .....	101
<b><i>Oksana Kozhevnikova</i></b> CIVIC COMPETENCE AND DEMOCRACY BELIEFS OF RUSSIAN EDUCATION STUDENTS.....	105
<b><i>Murat Aktas</i></b> GLOBALIZATION EU AND GLOBAL CITIZENSHIP .....	118
<b><i>Lana Ghvinjilia</i></b> INFLUENCE OF VOLUNTARY EDUCATION INITIATIVE ON CIVIL ENGAGEMENT IN GEORGIA .....	130

## **ქალთა უფლებებისათვის ბრძოლის ისტორიიდან**

ქალთა საზოგადოებრივი საქმიანობა საქართველოში მე-19 საუკუნის 60-იანი წლებიდან იღებს სათავეს, როდესაც ქალებმა სხვადასხვა აქტუალურ საკითხებზე გამართულ საჯარო დისკუსიებში დაიწყეს მონაწილეობის მიღება. მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან კი ქალთა აქტიურობა კიდევ უფრო გაიზარდა. თავდაპირველად ქალთა მოძრაობა ორიენტირებული იყო თანაბარი განათლებისა და საკუთრების უფლების უზრუნველყოფაზე, მოგვიანებით კი ქალთა მოძრაობამ აქცენტი პოლიტიკურ უფლებებზე გადაიტანა.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში შეიქმნა ქალთა ორგანიზაციები, როგორც იყო: წმინდა მარიამ მაგდალინელის თავშესაფრის თბილისის საქველმოქმედო საზოგადოება, ქართული საზოგადოება განათლება, წმინდა ნინოს ქალთა საქველმოქმედო საზოგადოება, ტფილისის ქართველ ქალთა საქველმოქმედო საზოგადოება, ხონის ქალთა წრე, თელავის ქალთა ერობა, სომეხ ქალთა საქველმოქმედო საზოგადოება, მასწავლებელ და აღმზრდელ ქალთა ურთიერთდახმარების ტფილისის საზოგადოება, ბორჯომისა და ქუთაისის ქალთა საზოგადოებები, გორის ქალთა საზოგადოება „მანდილოსანი“ და ა.შ. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ქალთა ორგანიზაციები საზოგადოებისათვის მეტად მნიშვნელოვან და განსხვავებულ სფეროებს მოიცავდა, თუმცა უმთავრეს ამოცანად კი კვლავ ქალთა განათლება და მათი ცხოვრების გაუმჯობესება წარმოადგენდა.

მე-19 საუკუნეში საქართველოში ქალთა უფლებებისათვის მებრძოლ ქალთა სია საკმაოდ შთამბეჭდავად გამოიყურება: ბარბარე ჯორჯაძე, საფო მგელაძე, ეკატერინე გაბაშვილი, მარიამ გარიყული, ეკატერინე მელიქიშვილი-მეს-

ხია და ა.შ. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ქალთა მოძრაობის იდეის ჩამოყალიბებას ხელი შეუწყო იმ დროის საზოგადო მოღვაწე მამაკაცების აქტიურმა ჩართულობამაც. ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, სერგეი მესხი, არჩილ ჯორჯაძე და სხვები ცდილობდნენ ქართველი მკითხველისათვის წარმოეჩინათ, რომ ქალთა ფუნქციები უფრო ფართო იყო, რომ აუცილებელი იყო ქალი გასცილებოდა ოჯახს და აქტიური მონაწილეობა მიეღო ჩვენი ქვეყნის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

ქართველ ქალთა უფლებებისათვის ბრძოლაში ერთ-ერთ პირველ მედროშედ სრულიად სამართლიანად უნდა მივიჩნიოთ ბარბარე ჯორჯაძე (1833-1895). დღემდე განსაკუთრებულ ინტერესს იმსახურებს გაზეთ „კვალში“ გამოქვეყნებული მისი ცნობილი წერილი „ორიოდე სიტყვა ყმანვილ კაცების საყურადღებოდ“, რომელიც კრიტიკოსების მიერ ქართული ფემინიზმის მანიფესტად მიიჩნევა<sup>1</sup>. აღნიშნულ წერილში ბარბარე საუბრობს ქალთა დაჩაგრულ მდგომარეობაზე. ამის მთავარ მიზეზად მიაჩნია ის, რომ წლების განმავლობაში ქალებს არ ეძლეოდათ სრულფასოვანი განათლების მიღების უფლება, რათა ეღვაწათ კაცების მსგავსად: „პირველიდანვე დაწყებული, ყოველი კაცი დედაკაცების გაკილვაში ყოფილა და არის. ყოველი ბრალეულობა ქალს მიაწერეს და დიდად ცდილობდნენ ეს თავისი ამხანაგი ყოველი გზით დაეცათ და დაემდაბლებინათ. სიყრმიდანვე ჩასძახოდენ “შენ რადგან შემოქმედს ქალად დაუბადებინარ, შენი წესი ეს უნდა იყოს: ხმაგაკმენდილი, ჩუმად იყო, არავის შეჰხედო, არსად წახვიდე, ყურები დაიხშე, თვალები დახუჭე და იჯექ. ბუზმა რომ თვალები ამოგჩიჩქნოს, ხელი არ გაანძრიო, სწავლა და სხვა ენებით განათლება რა შენი საქმეაო<sup>2</sup>”.

ბარბარე საკმაოდ თამამი ქალი აღმოჩნდა, რადგან ქალმა, რომელსაც არასოდეს არ მიეღო განათლება და წერა-

---

<sup>1</sup> „ორიოდე სიტყვა ყმანვილი კაცების საყურადღებოდ“, გაზ. „კვალი“ 1893, №16 გვ.1-2

<sup>2</sup> იქვე.

კითხვა ძიძამ შეასწავლა, გაბედა და ილია ჭავჭავაძეს შეეკამათა. ილია ჭავჭავაძე ბარბარეს უწოდებდა ქალს, რომელსაც შინიდან ფეხი არ გაუდგამს, რომ მისი შემოქმედება ხელოსნობაა და არა ხელოვნება. ასეთი ეპითეტებით მოიხსენიებდა ილია თავის წერილში: „კნ. ბ. ჯორჯაძის ლექსები: ეგ ხელოსნობაა და არა ხელოვნება“, „თუ „ცისკარი“ უფარგისია, კიდევ თქვენგან, ყვავებო, ფარშევანგის ფრთებითა, ბუღბუღებო ყორნის ჩხავილითა!“ „ეხლა რომ კაცმა ჰსწეროს, ცოდნის და განათლების გარდა, ნიჭიც უნდა ჰქონდეს!.. ეს რომ ჩვენ მწერალ ქალს არ ესმის, — ეგ გასაკვირელი არ არის, რადგანაც ბევრიც სხვა არ ესმის და ანბანის თეორეტიკაზედ აუშენებია თავის ხელოვნება და შინიდან ფეხი არ გაუდგამს<sup>3</sup>“. „ძალიან გვიხარია, რომ ჩვენი მწერალი ქალი აღარ აპირობს ჩემზედ პასუხის დანერას და, თუ პოეტობაზეც ხელს აიღებს, — ღმერთი, რჯული — დიდ ღვანლს მხოლოდ მაშინ დასდებს ჩვენს „ცისკარს““.

აღბათ სრულიად მარტივია იმის გაგება, თუ რამ გამოინვია ილიას უკმაყოფილება. ეს იყო ქალი კრიტიკოსის გამბედაობა, მისივე საინტერესო, მყარი და მკაფიო არგუმენტები. ეს გაუცნობიერებელი საფუძვლები აპირობებს მწერლის სურვილებს, რომლებიც ბარბარეს სახლში ჯდომასა და მისი ოთახიდან გამოუსვლელიობაში, ლექსების წერის თავის დანებებაში ვლინდება. „ქალებს მარტო ბალებზე ნასვლა და ჭორაობა გაინტერესებთო. არიან ქალები, რომლებიც სალიტერატურო საქმიანობით არიან დაკავებულნი, მაგრამ მათ შრომას თქვენ ზედ არ უყურებთ: „აბა, ქალის დანერილი და გადმოთარგმნილი რა იქნებაო!“ და თუ როგორმე ჭკუაში მოგივიდათ, შეხვალთ ეჭვში: აქ მამაკაცს ექნება მონაწილეობაო. იმის მაგივრად, რომ ქალის ნაშრომს, როგორც იშვიათ მოვლენას ჩვენში, პირველი ადგილი დაუთმოთ ჟურნალ-გაზეთებში, თუ რომ ცოტაოდენათ მაინც ღირსია, არხივში გადასდებთ ხოლმე და იქნება როდესმე მასალის შემოკლებამ

---

<sup>3</sup> OMNIS DETERMINATIO EST NEGATIO, განთავსებულია [http://lelag.blogspot.com/2005\\_04\\_01\\_archive.html](http://lelag.blogspot.com/2005_04_01_archive.html)

მოაძებნინოს რედაქტორს ჩვენგან უკვე გამოცხადებული ნაღვანი<sup>4</sup>...“ სწორედ ბარბარე აღმოჩნდა ერთადერთი ქალი, რომელმაც გაბედა და პუბლიცისტურ კამათში შევიდა ილიასთან.

ქართველ ქალთა ემანსიპაციისათვის ბრძოლაში ასევე დიდია ეკატერინე გაბაშვილის წვლილი. ეს იყო ქალი, რომელმაც პირველად აღძრა საზოგადოებაში ქალებისათვის განათლების მინიჭების საკითხი. ეკატერინე გაბაშვილი 1882 წლიდან “ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების” გამგეობის წევრი იყო, 1897-1922 წლებში - ქალთა პროფესიული სკოლის ხელმძღვანელი, ხოლო ოდნავ მოგვიანებით კი ქალთა წრის დაარსების და მისი რეგიონული ფილიალების შექმნის ინიციატორი. ეკატერინე გაბაშვილი, ისევე როგორც იმ დროინდელი მრავალი ქალი უკმაყოფილებას გამოთქვავდა, რომ წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება მხოლოდ ვაჟების განათლებაზე ზრუნავდა და შესაბამისად, ქალთა განათლებისათვის არანაირი სახის სახსრებს არ გამოჰყოფდა: „მე გამაკვირა მხოლოდ იმან, რომ თორმეტიდან დაწყებული თითქმის ხუთ საათამდე იყო ცხარე ბაასი საზოგადოების ფულის მოხმარებაზედ წერა-კითხვის გავრცელებისათვის და არავის იმაზედ ხმა არ ამოუღია, ეს ღვანლი მარტო ვაჟების სასწავლებლებს და იმათ განათლებას უნდა ეკუთვნოდეს, თუ ქალებსაც უნდა ჰქონდეთ რამე მონაწილეობა. მართლაც გასაკვირია, როგორ ერთს ან საზოგადოების წევრს მმართველებს ფიქრადაც არ მოუვიდათ ქალების ბედის გახსენებაც. განა ცუდი იქნებოდა, როგორც ბათუმისა და თბილისის შკოლებზე ლაპარაკობენ, ესეც გადაეწყვიტნათ, რომ შკოლა საქალ-სავაჟო ყოფილიყო?“<sup>5</sup>

სწორედ ეკატერინე გაბაშვილის სახელს უკავშირდება პირველი ქართულენოვანი სკოლის გახსნა საქართველოში.

---

<sup>4</sup>OMNIS DETERMINATIO EST NEGATIO, განთავსებულია [http://lelag.blogspot.com/2005\\_04\\_01\\_archive.html](http://lelag.blogspot.com/2005_04_01_archive.html)

<sup>5</sup> „წერილი რედაქტორთან“, გაზ. „დროება“, 7 ივნისი 1880 წ. №119, გვ 2-3



1915 წელს ეკატერინე გაბაშვილი თავის თანამოაზრეებთან ერთად დაფუძნებულ სკოლაში ყველა საგანს უკვე მშობლიურ, ქართულ ენაზე ასწავლიდა. ეს იყო პირველი პრეცედენტი საქართველოში, როდესაც სკოლაში მთლიანად ქართულ ენაზე მიმდინარეობდა სასწავლო პროცესი. აი რას წერდა ეკატერინე გაბაშვილი გაზეთ „ივერიის“ რედაქტორს, როდესაც სააზნაურო სკოლის საზოგადო კრებაზე თავადაზნაურებმა ყურადღება არ მიაქციეს ქალთა სკოლის გამგეთა თხოვნას, რომლებიც სკოლების დახმარებას ითხოვდნენ. გულნატკენი ეკატერინე გაბაშვილი აღნიშნავდა: „ქართველი ქალები მუნჯებად დარჩნენ, მაგრამ განა ეს აძლევს ნებას ქართველ საზოგადოებას თვითონ მიივიწყოს მთელი ნახევარი თავის ეროვნებისა და ქალთა განათლების საქმეს ანდერძი აუგოს?! მით უფრო, რომ ქართველი საზოგადოება უნდა გრძნობდეს, რომ ქალები თვითონ საზოგადოებამ დაამუნჯა, წაართვა საშუალება სიტყვის ქონებისა. დიაღ, მე მთელ ქართველ საზოგადოებას ბრალსა ვდებ, რომ ის განგებ ყურს იყრუებს და ხელს უწყობს ქართველ დედაკაცის გადაგვარებას... ჩვენმა საზოგადოებამ უთუოდ ქალთა და ვაჟთათვის ერთნაირად უნდა იზრუნოს და, რაც აქამდე დაშავდა ამ განცალკევებით, ერთი ორად გაძლიერებულის მუყაითობით აღადგინოს! დაგვიანება ყველაფერში სავაგლახოა, დაგვიანება ქალთა განათლებისა დანაშაულია, გაუსწორებელი დანაშაული!“<sup>6</sup>

ეკატერინე გაბაშვილი ასევე ქალთა საზოგადოების ერთ-ერთი დამფუძნებელი და მისი აქტიური თანამშრომელიც იყო, მან ანასტასია თუმანიშვილ-წერეთელთან ერთად დაიწყო ჟურნალ „ჯეჯილის“ გამოცემა. ეკატერინე თავისი შემოქმედებით და ცხოვრებით აქტიურად ცდილობდა დაერწმუნებინა იმდროინდელი ჩვენი საზოგადოება თანასწორობის იდეის საჭიროებასა და აუცილებლობაში. ამიტომაც იყო, რომ თანამედროვეთაგან მან მრავალ ქალს აუხილა თვალი და მისცა შესაბამისი ბიძგი თვითგამორკვევისა და განვითარების

---

<sup>6</sup> „ეკატერინე გაბაშვილის წერილი რედაქტორს“, გაზ. „დროება“, 19 ივლისი, 1905 წ. №121, გვ. 4.

რებისაკენ. აი რას ამბობს მისი პერსონაჟი ერთ-ერთ პიესაში: „ოჰ, მე რომ კაცად გავეჩინე განგებას, მაშინ ნახავდი, თუ როგორ დამათმობინებდა ვინმე ჩემ სურვილებს! მაგრამ ქალმა რა ვქნა“ ქალი ჯერჯერობით ფრთამოტეხილი ფრინველია, თავისუფალი ფრენის ნებას არავინ დაუთმობს<sup>7</sup>..“

მე-19 საუკუნის ბოლოდან ევროპაში გაშლილმა ქალთა მოძრაობამ გამოძახილი საქართველოშიც ჰპოვა. იმ პერიოდისათვის ფემინისტური იდეები ძირითადად დასავლეთ ევროპაში განათლებამიღებულ ქალებს შემოჰქონდათ, რომლებიც ბრუნდებოდნენ სამშობლოში და თავიანთი ცხოვრებისა და ბრძოლის მთავარ ამოცანად ქართველ ქალთა ემანსიპაციას მიიჩნევდნენ. სწორედ ასეთი იყო კატო მიქელაძე (1878-1942), რომელმაც უმაღლესი განათლება ბრიუსელის უნივერსიტეტში, სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე მიიღო. იგი არა მარტო საგანმანათლებლო საქმიანობით იყო დაკავებული, არამედ სუფრაჟისტულ ბრძოლსაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა და ქალთა პოლიტიკაში აქტიური ჩართულობის მომხრე იყო. კატო მიქელაძისა და მისი თანამებრძოლი ქართველი ფემინისტების შეხედულებები ემთხვეოდა და სრულად ასახავდა მაშინდელი საერთაშორისო ფემინისტური მოძრაობების იდეებს. მიქელაძე სიღრმისეული დაკვირვებისა და ანალიზის საფუძველზე ეფექტურად არგებდა უნივერსალურ ფემინისტურ ღირებულებებს ადგილობრივ კონტექსტს. კატო მიქელაძე თვლიდა, რომ საქართველოში არსებული პოლიტიკური გარემო ხელს უწყობდა ქალთა პოლიტიკური მოთხოვნების წინ წამოწევას და პოლიტიკურ დღის წესრიგში შეტანას. იგი ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენასთან ერთად უნდა მომხდარიყო ქართველი ქალების განთავისუფლება და სახელმწიფოს მხრიდან მათი ქვეყნის პოლიტიკურ და საზოგა-

---

<sup>7</sup> ქალი ავტორი, აქტრისა და აქტორი, სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი „გენდერული იდენტობები, დამოკიდებულებები და აღქმა“, 14 ნოემბერი, 2013, თსუ, თბილისი

დოებრივ პროცესებში აქტიური ჩართულობის ხელშეწყობა, თუმცა მან ძალიან მალე მწარე იმედგაცრუება მიიღო, როდესაც მისი თქმით დარწმუნდა, რომ სახელმწიფოებრივი ინსტიტუტები მამაკაცების მიერ იყო მონოპოლიზებული იყო, სადაც სივრცე ქალთა ჩართულობისა და პოლიტიკური მონაწილეობისათვის ფაქტობრივად არ არსებობდა. კატო მიქელაძე კიდევ უფრო დარწმუნდა იმ აზრში, რომ ქალთა ემანსიპაციის საკითხი კვლავ არ იყო აქტუალური ხელისუფლებისათვის, როდესაც მას ეროვნულ ყრილობაზე სიტყვის თქმის უფლება არ მისცეს. როდესაც ყრილობის ერთ-ერთმა წევრმა ამხანაგმა ცერცვაძემ კითხვა დაუსვა ნოე ჟორდანიას, თუ რატომ დაივიწყეს ქართველი ქალი, რომელსაც თავისი წარმომადგენელი არ ჰყავდა ეროვნულ საბჭოში, პასუხად გაისმა დარბაზში მჭექარე ხმა მოხუცი სოციალისტისა: „ჩვენ გყავს ქალები“<sup>8</sup>. კატო მიქელაძე საპასუხოდ აღნიშნავდა: „ჩვენ ვიცით, რომ მას ქალები ჰყავს, მაგრამ არ ვიცით რამდენად მისი ქალები დაიცავენ ქალთა უფლებებს დამფუძნებელ კრებაზე და გაბედავენ პარტიულ ჩარჩოდან გამოსვლას. დიად ბატონ ჟორდანიას ქალები ყავს, მაგრამ მისი წყალობით ქართველ ქალებს თავისი ინტერესების დამცველი დღეს არავინა ყავს“<sup>9</sup>.

1917 წელს კატო მიქელაძემ დაიწყო პირველი ფემინისტური გაზეთის „ხმა ქართველი ქალისას“ გამოცემა, რომელიც მრავალფეროვანი იყო თავისი შინაარსით და მასში სტატიების დიდ ნაწილს თავად კატო მიქელაძე წერდა სხვადასხვა ფსევდონიმით. გაზეთი სხვადასხვა სფეროებს მოიცავდა, როგორც იყო: პოლიტიკა, ოჯახი, სექსუალური ცხოვრება, სამოქალაქო საზოგადოება და სხვ. მის პირველივე ნომრებს ლაიტმოტივად გასდევდა შემდეგი მონოდება: „ქალებო მოითხოვეთ საარჩევნო ხმის უფლება“. გაზეთს აქტიური გამოხმაუ-

---

<sup>8</sup> მელაშვილი. თ. კატო მიქელაძე, ქართული ფემინიზმის უცნობი ისტორიები, თბილისი: ჰაინრიხ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ბიურო, 2013

<sup>9</sup> იქვე.

რება მოჰყვა როგორც საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან, ასევე ქვეყნის ფარგლებს გარეთ მცხოვრები საზოგადო მოღვაწეებისგან. გაზეთში წერილებს აქვეყნებდნენ ქალები და არა მხოლოდ ქუთაისიდან, თბილისიდან, არამედ ზესტაფონიდან („ზესტაფონის ქალთა წრის საზოგადო კრება“), სამტრედიიდან, ხაშურიდან, ლეჩხუმიდან („ხმა ლეჩხუმიდან“), ბათუმიდან („წერილი ბათუმიდან“). აღნიშნული გაზეთი შემოწირულობების ხარჯზე არსებობდა და ფინანსური რესურსის არქონის გამო, „ხმა ქართველი ქალისამ“ მხოლოდ ერთი წელი იარსება და 1918 წელს კი გაზეთი დაიხურა.

ქალთა პოლიტიკური უფლებების რეალიზების თვალსაზრისით, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921) ერთ-ერთი პირველი ქვეყანა იყო ევროპაში, რომელმაც ქალებს როგორც აქტიური და ასევე პასიური საარჩევნო უფლება მიანიჭა. 1919 წლის დამფუძნებელი კრების არჩევნებზე პოლიტიკურ პარტიათა მიერ წარმოდგენილ საარჩევნო სიებში კანდიდატად დაახლოებით ოცამდე ქალი დარეგისტრირდა, ხოლო, პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის საკანონმდებლო ორგანოს — დამფუძნებელ კრებაში ხუთი დეპუტატი ქალი იყო წარმოდგენილი: ელისაბედ ნაკაშიძე-ბოლქვაძე, ანა სოლოლაშვილი, ელეონორა ტერფარსეგოვა, ქრისტინე შარაშიძე, მინადორა ორჯონიკიძე-ტოროშელიძე<sup>10</sup>. საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია აცხადებდა კანონის წინაშე ორივე სქესის თანასწორობას და კრძალავდა მათ შორის ნოდებრივ განსხვავებას. ორივე სქესი თანასწორი იყო როგორც პოლიტიკურ, ისე სამოქალაქო, ეკონომიკურ და საოჯახო უფლებით: „საქართველოს რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანო არის „საქართველოს პარლამენტი“, რომელიც შესდგება საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი, ფარული და პროპორციული წესისამებრ არჩეული დეპუტატებისაგან. არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვს სქესის განურჩევლად ყველა სრულუფლებიან მოქალაქეს,

---

<sup>10</sup> დარჩიაშვილი, რ. უახლესი ისტორია არქივებსა და მოგონებებში, გაზ. „24 საათი“, 23 მაისი, 2014

რომელსაც 20 წელი შესრულება“ (საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია, მუხლი 46). ასევე განსაკუთრებით საინტერესო იყო კონსტიტუციის ჩანაწერი, რომელიც აცხადებდა, რომ „რესპუბლიკის საზრუნავი საგანია განსაზღვროს მინიმუმი ხელფასი და წარმოებაში შრომის ნორმალური პირობები... განსაკუთრებული კანონი დაიცავს ქალთა შრომას წარმოებაში. აკრძალულია ქალის მუშაობა დედობისათვის მავნე წარმოებაში: მუშა ქალი მშობიარობის დროს არანაკლებ ორი თვისა თავისუფალია მუშაობისაგან ჯამაგირის მოუსპობლად. დამქირავებელს ევალება ჩვილ ბავშვთა მოსავლელად შესაფერ გარემოში ამყოფოს მუშა ქალები“ (მუხლი 126).

1921 წელს რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციასა და საბჭოთა მმართველობის დამყარებასთან ერთად, ქვეყანაში ყოველგვარი სახის სამოქალაქო ინიციატივა და მასთან ერთად ქალთა აქტივიზმიც შეწყდა. ფემინიზმი ფაქტობრივად ევროპიდან შემოსულ ბურჟუაზიულ სენად მოინათლა.

*Eka Darbaidze*  
*Ilia State University*

## **FROM THE HISTORY OF WOMEN'S RIGHTS MOVEMENT**

Women's public activity in Georgia emerged in 1960s, when women began to participate in the public discussions on various topics. Women's activism significantly increased in the 20th century. Initially the women's movement focused on the safeguards of equal education and property right but later the emphasis was carried over to the political rights. From the late 19th century the women's liberation movement which had spread in Europe found a broad response in Georgia. At that time the feminist ideas were being brought mostly by the women educated in Western Europe, who returned to their homeland and believed that the emancipation of women was the main goal and biggest struggle of their life. By the end of the 19th century, dozens of schools and vocational schools for women existed not only in Tbilisi but also in different towns in Georgia. In addition to the educational field, the women's activities were directed towards creation of social organizations and circles organized and intended for women. Such circles and groups existed in Tbilisi and other Georgian towns. Main goals of women's associations were the women's education, professional and economic opportunities and promotion of women in the public arena. The women's activism and, in general, the civil activism ceased with the introduction of Soviet rule and was reduced to the formal activities led by the Soviet nomenclature. The lack of experience of the Georgian feminist activism and the knowledge created and maintained under the pressure of the totalitarian regime and survivals of Soviet ruling, had conditioned to the fact that the feminism was understood as the bourgeois trend introduced from Europe.

## ბამოყენებული ლიტერატურა

1. ქალი ავტორი, აქტრისა და აქტორი, სოციალურ მეცნიერებთა ცენტრი „გენდერული იდენტობები, დამოკიდებულებები და 14 ნოემბერი, 2013, თბილისი, თსუ
2. გაბაშვილი. ე. რჩეული ნაწერები, ტფილისი, 1931
3. მელაშვილი. თ. *კატო მიქელაძე, ქართული ფემინიზმის უცნობი ისტორიები*, თბილისი: ჰაინრიხ ბოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ბიურო, 2013
4. საქართველოს კონსტიტუცია 1921 წ.
5. გაზ. „*ხმა ქართველი ქალისა*“, 17 აპრილი, 1917. №2.
6. „ეკატერინე გაბაშვილის წერილი რედაქტორს“, გაზ. „*დროება*“, 19 ივლისი, 1905 წ. N121, გვ 4.
7. „ორიოდე სიტყვა ყმანვილი კაცების საყურადღებოდ“, გაზ. „*კვალი*“ 1893, N16 გვ. 1-2
8. OMNIS DETERMINATIO EST NEGATIO, განთავსებულია [http://lelag.blogspot.com/2005\\_04\\_01\\_archive.html](http://lelag.blogspot.com/2005_04_01_archive.html)

**მანანა დარჩაშვილი**  
**საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი**

---

**ადგილობრივი თვითმმართველობის  
რეფორმის პროექტით გათვალისწინებული აზრთა  
სხვადასხვაობა საქართველოში (2013-2014 წწ.)**

ადგილობრივი თვითმმართველობა, ხელისუფლების საზოგადოებასთან ყველაზე ახლო მდგომი რგოლია. შესაბამისად, საქართველოში, თანამედროვე ეტაპზე, დემოკრატიულობის და განვითარების ხარისხი, დასავლეთის სახელმწიფოების მსგავსად, ბევრად განისაზღვრება ადგილობრივი ხელისუფლების დემოკრატიულობით. ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხების გადაწყვეტას და განხორციელებას ადგილზე არჩეული ხელისუფლების ორგანოების მიერ, მათთვის კანონით მინიჭებულ უფლებათა ფარგლებში, ქვეყნის სწრაფი განვითარების წინაპირობადაც შეიძლება მივიჩნიოთ. ადგილობრივ თვითმმართველობის საკითხთან დაკავშირებული თემები, ბოლო პერიოდში, ქართულ სინამდვილეში ფართო განსჯის საგანად იქცა.

საკითხი განსაკუთრებით გააქტიურდა 2014 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისთვის, თვითმმართველობის კოდექსში მთელი რიგი ცვლილებების გამო, მსჯელობა მეტად ხმაურიან ფონზე მიმდინარეობდა. კანონპროექტის ზოგიერთმა ნაწილმა საზოგადოების ვნებათღელვა და საქართველოს საპატრიარქოს მიერ პოზიციის დაფიქსირება გამოიწვია. საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, ჩემი კვლევის მიზანია, ემპირიული მასალის საფუძველზე, ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის პროექტით გამოწვეული სხვადასხვა შეხედულებების შესწავლა და ანალიზი.

თვითმმართველობის ახალი კოდექსის პროექტი არაერთ სიახლეს ითვალისწინებდა, მათ შორის ძირითდი სიახლეები იყო: მერებისა და გამგებლების პირდაპირი არჩევის



ნესის შემოღება; თვითმმართველი ქალაქების რაოდენობის გაზრდა; თბილისში, საკრებულოსთან ერთად უბნის საბჭოების არჩევაც; გუბერნატორების ადმინისტრაციებთან ადგილობრივი საკრებულოების კოლეგიური საბჭოების შექმნა, სამოქალაქო ჩართულობის მიზნით საზოგადოებრივი საბჭოების შექმნა; 2014 წლის ადგილობრივ არჩევნებზე თვითმმართველი ორგანოების გამონაკლისი სახით 3 წლის ვადით არჩევა. არაერთ საკითხზე იყო კრიტიკა და კამათი. თუმცა, ყველაზე მეტად გამომხაურება მოჰყვა პროექტის ერთ-ერთ მთავარ ნოვაციას, რომელიც მოიაზრებდა რეგიონული გაერთიანების შექმნას იმ მუნიციპალიტეტების მონაწილეობით, რომლებიც მთავრობის მიერ დანიშნული გუბერნატორების მართველობის ტერიტორიაში შევიდოდნენ. რეგიონულ გაერთიანებას გუბერნატორი უხელმძღვანელებდა, ხოლო მის კოლეგიურ ორგანოს წარმოადგენდა საბჭო, რომელიც გაერთიანებაში შემავალი მუნიციპალიტეტების საკრებულოების წევრებით დაკომპლექტდებოდა. გუბერნატორი ერთის მხრივ ანგარიშვალდებული იქნებოდა მთავრობის, ხოლო მეორე მხრივ - საბჭოს წინაშე. გუბერნატორი კანონპროექტის თანახმად, უზრუნველყოფდა საბჭოს გადაწყვეტილებების აღსრულებას და ვალდებული იყო ანგარიში წარედგინა განეული საქმიანობის შესახებ. ამასთან, საბჭოს სხვა უფლებამოსილებებთან ერთად, ასევე ექნებოდა უფლება, რომ მთავრობის წინაშე დაესვა სახელმწიფო რწმუნებულის - გუბერნატორის თანამდებობიდან გათავისუფლების საკითხი. კანონპროექტის მიხედვით, საბჭო დაამტკიცებდა რეგიონში განსახორციელებელ პროექტებს და უფლებამოსილი იქნებოდა წინადადებით მიემართა გუბერნატორისათვის პროექტების შეცვლის მოთხოვნის თობაზე, რაზედაც შეუთანხმებლობის შემთხვევაში გადაწყვეტილების მისაღებად უკვე საქმეში მთავრობის ჩარევა გახდებოდა საჭირო.<sup>11</sup>

---

<sup>11</sup> მოგვიანებით ეს დებულება შეიცვალა, ამ საბჭოების როლი შემცირდა და მათ მხოლოდ „საკონსულტაციო“ უფლებამოსილება მიენიჭათ.

კანონპროექტის ავტორებს ამგვარი განაწილების შეცვლა მოუწიათ, რადგან ზოგიერთმა ოპოზიციურმა პარტიამ და საპატრიარქომ ხელისუფლება იმ მოტივით გააკრიტიკა, რომ, მათი მოსაზრებით, რეგიონული საბჭოები გარკვეულ საფრთხეს შეიცავდა.

დისკუსიის მიმდინარეობა ბევრად განაპირობა საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის განცხადებამ, რომ კანონპროექტში გათვალისწინებული მთელი რიგი ცვლილებები, მისი აზრით, შესაძლოა სეპარატიზმის გაღვივების და ქვეყნის დაქუცმაცების საფუძველი გამხდარიყო. ამიტომ, მან თხოვნით მიმართა პარლამენტს გაეთვალისწინებინათ მის მიერ დანახული საშიშროება და ნუ აჩქარდებოდნენ გადაწყვეტილების მიღებისას.<sup>12</sup>

პატრიარქის ამ განცხადებას, პოლიტიკოსთა მხრიდან, მაშინვე ფართო გამოხმაურება მოჰყვა. განხილვებში მონაწილეობდნენ საპარლამენტო უმრავლესობის, უმცირესობის, არასაპარლამენტო პარტიების და საზოგადოების წარმომადგენლები. საკითხზე მსჯელობისას აშკარა იყო ორი მი-

---

<sup>12</sup> ჩვენი პარლამენტი და ხელისუფლება დღეს განიხილავს და მსჯელობს თვითმმართველობის საკითხზე. ეს მეტად რთული საკითხია. თუ განხორციელდა, ჩვენ მივალთ საქართველოს დაშლისკენ. ჩვენ ამას არასოდეს შევეგუებით და ამას გავაკეთებთ იმისთვის, რომ ეს არ შესრულდეს. საქართველო იყო და იქნება ერთიანი ერი, ერთიანი ქვეყანა. ჩვენ უნდა გვახსოვდეს, რომ როცა ძლიერი იყო ხელისუფლება და მის გარშემო მთელი ქვეყანა, ძლიერი იყო საქართველოც. ჩვენი აზრით, ყოველი რაიონი უშუალოდ დაკავშირებული უნდა იყოს ჩვენს ხელისუფლებასთან. ხელისუფლებამ უნდა იცოდეს ის პრობლემები, რომელიც არსებობს რაიონში. ამას არ სჭირდება შუა რგოლი. ხელისუფლება თვითონ უნდა განიხილავდეს, უნდა შეისწავლოს რა სჭირდება თითოეულ რაიონს. ჩვენი ხელისუფლება უნდა ცდილობდეს, რომ პრობლემა რომელიც არსებობს ამა თუ იმ რაიონში, იყოს გამოსწორებული. რატომღაც ზოგიერთი ცდილობს, რომ კანონი სასწრაფოდ უნდა იყოს მიღებული. ჩვენი აზრით, ეს უნდა იყოს განხილული მთელი ერის მიერ. ხალხმა უნდა იმსჯელოს რა არის მისაღები საქართველოსთვის. ამიტომ, არ უნდა ვიჩქაროთ. ხალხი უნდა გაეცნოს თვითმმართველობის ამ კანონს. მე მინდა დიდი პატივისცემით მივმართო ჩვენს პარლამენტს და ხელისუფლებას, გაითვალისწინონ ეს საშიშროება და ნუ აჩქარდებით ამის მიღებაში.“ <http://24saati.ge/news/story/41703-patriarqi-tvitmmartvelobis-kanoni-gankhortsielda-es-saqartvelos-dashla-iqneba>

ნანახია

12.12. 2013

მართულების გამოყოფა: 1. ზოგიერთი ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის პროექტს დემოკრატიის განვითარების საშუალებად მიიჩნევდა; 2. ნაწილი კი, რისკებს ხედავდა. შექმნილ ვითარებაში, როგორც არაერთხელ სხვა დროს ქართულ რეალობაში, მიუხედავად იმისა, რომ სააქართველო სეკულარული სახელმწიფოა, კიდევ ეთხელ გამოჩნდა ქართულ მართმადიდებლურ ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის განსაკუთრებული დამოკიდებულება.

ისტორიკოსი, აკადემიკოსი მ. ლორთქიფანიძე პატრიარქის მსგავსად, საშიშროებას ხედავდა თვითმმართველობის განსახილველ პროექტში, მიუთითებდა მოსალოდნელი დაქუცმაცებულობის, ეთნოკონფლიქტების საშიშროების შესახებ: „მწვავედ დადგა საქართველოს სახელმწიფოს ადმინისტრაციული მოწყობის საკითხი. სხვადასხვა პროექტები დგება და უნდა გითხრათ, რომ ძალიან მძიმე მდგომარეობაა. ამ სახით ეს პროექტი საქართველოს დაყოფის საფუძველს იძლევა. პროექტში მოცემულია, რომ რეგიონებში უნდა იყოს თვითმმართველობა, კი ბატონო, მაგრამ მათ პარლამენტის მსგავსი ორგანო უნდა ჰქონდეთ. ფაქტობრივად, ძალიან დიდი დამოუკიდებლობა ექნებათ ქართლს, კახეთს, იმერეთს, გურიას, სამეგრელოს, და რაც ყველაზე მძიმეა, ქვემო ქართლს - სომხებითა და აზერბაიჯანელებით დასახლებულ ტერიტორიას. მათ რა სურვილები აქვთ, ძალიან კარგად ვიცით, მაგრამ გარკვეული პოლიტიკური ვითარების გამო სომხეთისა და აზერბაიჯანის ხელისუფლება ცდილობს, გაანეიტრალოს ეს, მაგრამ ყველაზე დიდი უბედურება ის არის, რომ ამ ორივე ეთნიკური ჯგუფით დასახლებული ტერიტორიები, უშუალოდ, სომხეთისა და აზერბაიჯანის მოსაზღვრეა. ასე რომ, ხვალ რა მოხდება, კაცმა არ იცის. ამაზე დაფიქრებაა საჭირო. ეს ისეთი რთული საკითხია, რომ, მე მგონი, ყველა პროექტი, რაც შეიქმნება, უნდა გამოქვეყნდეს. მოსახლეობას შეეძლოს ამ პროექტების განხილვა, წაკითხვა. მას შემდეგ, რაც საქართველოს მოსახლეობა ერთ-ერთ რომელიმე პროექტს შეცვლის ან დასტურს მისცემს, შემდეგ უნდა შევიდეს პარლამენტში დასამტკიცებლად. ეს ძალიან

რთული საკითხია. ძალიან რთული პრობლემაა, ამიტომ არ შეიძლება ხელისუფლება აჩქარდეს,<sup>13</sup> - განაცხადა მ.ლორთქიფანიძე.

პატრიარქის განცხადებას თვითმმართველობის რეფორმასთან დაკავშირებით არაერთგაროვანი შეფასებები მისცეს პოლიტიკოსებმა. გარკვეულმა ჯგუფმა საპატრიარქო სახელმწიფო საქმეების ჩარევაში დაადანაშაულა.

საპარლამენტო უმცირესობის, „ნაციონალური მოძრაობის“ წევრი პ. კუბლაშვილი კატეგორიულად გაემიჯნა მოსაზრებას სეპარატიზმის საფრთხესთან დაკავშირებით, ხაზი გაუსვა სეკულარულ სახელმწიფოში ეკლესიისადმი დამოკიდებულებას, გადაჭარბებულად მიიჩნია პატრიარქის შეფასებები და ის პოლიტიკოსები დაადანაშაულა ვინც მისი თქმით, ეკლესიას საკუთარი ინტერესებისათვის იყენებდა. ამასთან, უპასუხისმგებლოდ მიიჩნია მმართველი გუნდის ზოგიერთი წარმომადგენელი, რომელთაც პატრიარქის მიერ განცხადების გაკეთების შემდეგ აღნიშნეს, „რომ აი ახლა ჩვენ პატრიარქისგან მოვისმინეთ და ახლა უფრო დავინტერესდებით ამ საკითხით“, ამასთან დასძინა: „მე ვფიქრობ რომ მთავარი პრობლემა არის პოლიტიკის და რელიგიის, პოლიტიკის და ეკლესიის გამიჯვნა და ეს ესე უნდა მოხდეს.“<sup>14</sup>

ამავე გუნდიდან გიგა ბოკერია აღნიშნა, რომ საქართველოში სახელმწიფო და ეკლესია გაყოფილია და შესაბამისად სასულიერო პირებისგან „პრეტენზიები“ მისთვის მიუღებელია.<sup>15</sup>

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს საპარლამენტო უმრავლესობის წევრის თ. კორძიას გამოხმაურება, რასაც ფაქტობრივად საზოგადოების სხვადასხვა სფეროს წარმომადგენლების ფართო გამოხმაურება მოჰყვა. კერძოდ, მან

---

<sup>13</sup> <http://mtavari.info/news-13723.html>, ნანახია 10.12.2013

<sup>14</sup> <http://www.tabula.ge/ge/story/77888-kublashvili-patriarqis-shefasebebi-aris-absoluturad-gadacharbebuli>, ნანახია 15.12.2013.

<sup>15</sup> <http://www.interpressnews.ge/ge/politika/262561-giga-bokeria-unda-gvesmodes-rom-saqarthveloshi-sakhelmtsifo-da-eklesia-gayofilia.html?ar=A> ნანახია 10.12.2013.

აღნიშნა, რომ როდესაც პატრიარქი მოუწოდებდა ხელისუფლებას დაფიქრებისაკენ, რათა „არ მივიღოთ ეს თვითმმართველობის კოდექსი ნაჩქარევად, ალბათ ჯობდა, რომ თვითონაც გაიაზროს იმ მკაფიო განცხადებების რისკი რასაც აკეთებს ქადაგების შემდეგ. არ შეიძლება პატრიარქი აკეთებდეს განცხადებას იმის თაობაზე, რომ რისკებს შეიცავს თვითმმართველობის კოდექსი, რომელიც, დარწმუნებული ვარ, ნახევარზე მეტს ნაკითხული არ აქვს თავიდან ბოლომდე. ამიტომ, თუ პატრიარქი მოუწოდებს საზოგადოებას აქტიური დისკუსიისაკენ, მან შეფასება არ უნდა გააკეთოს რა რისკებს შეიცავს ეს კოდექსი. ვფიქრობ, რომ საპატრიარქო ასეთი ტიპის განცხადებებით ზედმეტად ერევა სახელისუფლებო საქმიანობაში და ჩემი აზრით, საპატრიარქოს და სახელისუფლებო ფუნქციები და მოვალეობები ნამდვილად ერთმანეთისგან გამიჯნულია და გამიჯნული უნდა იყოს,“ - განაცხადა მან. ამასთან, სოციალურ ქსელში კომენტარიც გააკეთა: „ხომ არ ჯობდა ერთი საპარლამენტო მანდატი გადაგვეცა პატრიარქისათვის?!“<sup>16</sup> რის გამოც საზოგადოების და პოლიტიკოსთა ფართო წრის, მათ შორის საკუთარი გუნდიდანაც, კრიტიკა დაიმსახურა.

პატრიარქის მიმართ კრიტიკით აღსავსე იყო ექსპერტ ელენე ხოშტარიას გამოსხმაურებაც: “უნდა შემოვიღოთ კანონშემოქმედებაში ახალი ეტაპი, საპატრიარქოსთან შეთანხმება... მერე პრობლემები რომ არ იყოს, ჯერ თავში იდეის გაჩენა შევათანხმოთ, მერე ამ იდეის გაჟღერება, მერე გაჟღერებული იდეის ქალაქებში გადმოტანა, მერე პროექტი გავაგზავნოთ, მერე პარლამენტში თითო მოსმენის წინ კიდევ... ნუ, მარტივად რომ ვთქვათ, ნაკურთხი უნდა იყოს კანონები“<sup>17</sup>.

საზოგადოების მხრიდან კრიტიკა მოჰყვა ჟურნალისტ ზ. ქორიძის განცხადებასაც, რომელშიც აღნიშნული იყო, რომ პატრიარქი ხელისუფლების შემოთავაზებული თვით-

---

<sup>16</sup> <http://24saati.ge/news/story/41703-patriarqi-tu-tvitmmartvelobis-kanoni-gank-hortsielda-es-saqartvelos-dashla-igneba> ნანახია 10.12.2013.

<sup>17</sup> იქვე.

მმართველობის კანონის მიმართ წინააღმდეგობით ევროპულ არჩევანსა და პროგრესს ეწინააღმდეგებოდა.

აღსანიშნავია, რომ თ. კორძაიას, ასევე ზ. ქორიძის საპასუხოდ არაერთი კრიტიკული გამოსმაურება დაიბეჭდა, ეროვნულ დემოკრატიული პარტიის ლიდერმა გ. ჩახვაძემ აღნიშნა, რომ „ქალბატონი თამარი წინააღმდეგობაში მოდის საქართველოს კონსტიტუციასთან და კონკორდატთან, სადაც საქართველოს პატრიარქსა და მთლიანად ქართულ ეკლესიას აქვს ლეგიტიმური უფლება ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე გამოსატოს თავისი შეხედულება“, ამასთან მოუწონდა თ. კორძაიას „გადახედოს ისტორიას და თავი შეიკავოს მსგავსი განცხადებებისა და მოსაზრებების გაკეთებისაგან.“

პატრიარქის მიმართ კრიტიკული გამოსვლები მკაცრად გააკრიტიკეს და მისდამი დიდი პატივისცემა დააფიქსირეს „ილია ჭავჭავაძის საზოგადოების“ თავჯდომარე თ. ჩხეიძემ, პარტია „თვისუფალი საქართველოს“ ლიდერმა კახა კუკავამ, „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსის“ (იმჟამად) წევრმა სოსო მანჯავიძემ, პარლამენტის წევრმა უმრავლესობიდან ს. ჯაჭვლიანმა და სხვებმა, როგორც პოლიტიკოსებმა, ისე საზოგადოების წარმომადგენლებმა.

სხვადასხვა საინფორმაციო საშუალებებმა გაავრცელეს გაზეთ „კვირის ქრონიკის“ ინფორმაცია თვითმმართველობის კანონპროექტზე პატრიარქის განცხადების გარშემო განვითარებული მოვლენების შესახებ, სადაც აღნიშნული იყო: „პატრიარქი საქართველოს პროგრესის წინააღმდეგი არაა. ვერავინ გაიხსენებს საქართველოს ეკლესიის მეთაურის ერთ განცხადებასაც კი, რომელიც ქვეყნის განვითარებისა და პროგრესის წინააღმდეგ ყოფილიყო მიმართული. ილია მეორეს არც ევროკავშირის საწინააღმდეგო უთქვამს ოდესმე რამე. მან განაცხადა, რომ „ადგილობრივი თვითმმართველობის კანონპროექტში“ სეპარატისტული ნაღმებია ჩადებული და თუ ის კანონად ვაქციეთ, ეს საქართველოს დაშლისო. მართალი აღმოჩნდა პატრიარქი, დღეს ქართველ პოლიტიკოსთა ნაწილი ერთმა-

ნეთს ასწრებს კანონპროექტის ის კარი გააკრიტიკონ, რომელიც პატრიარქმა დაგმო<sup>18</sup>, - აღნიშნულია გაზეთში.

იმჟამად რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრმა დავით ნარმანიამ, 5 დეკემბერს (2013 წ.) გამართული მთავრობის სხდომის დასრულების შემდეგ, განაცხადა, რომ თვითმმართველობის კოდექსის პროექტში ბოლო დღეების განმავლობაში საპარლამენტო უმრავლესობასა და მთავრობაში მიმდინარე კონსულტაციების შედეგად რამდენიმე ნორმა გადაიხედა. მან განაცხადა, რომ პატრიარქს არ შეხვედრია, თუმცა საპატრიარქოსთან ჰქონდა კომუნიკაცია. მისი თქმით, რამდენიმე დღის წინ მისგან მოდიოდა მზაობა, მომხდარიყო შესაბამისი კოდექსის განხილვა იმ ადამიანების წრესთან, ვისაც ჰქონდა შენიშვნები.<sup>19</sup>

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია აღნიშნულ საკითხზე პარლამენტის ვიცესპიკერის მანანა კობახიძის გამომხატურება: „დავინტერესდები, გავიგო სიღრმეებში, რა საფრთხეებს ხედავს საპატრიარქო თვითმმართველობის კანონში<sup>20</sup>“, განაცხადა მან და სეკულარულ სახელმწიფოში რელიგიის და სახელმწიფოს ურთიერთობის საკითხთან ოპონენტების დამოკიდებულების მიუხედავად დასძინა, რომ „პატრიარქს ხელისუფლება ყურს უგდებს და საპატრიარქოს პოზიცია ყოველთვის მნიშვნელოვანია“.

პარლამენტის თავმჯდომარემ კი პოლიტიკური ოპონენტების კრიტიკულ შეხსენებაზე - სეკულარულ სახელმწიფოში რელიგიის როლთან მიმართებაში, აღნიშნა, რომ საქართველო ყველასია: პოლიტიკოსის, ჟურნალისტის, რელიგიური მოღვაწის. პატრიარქი მიბრძანდება არჩევნებზე და ხმას აძლევს, იხდის მოქალაქეობრივ ვალს და ამიტომ მას აქვს სრული თავისუფლება გამოხატოს თავისი პოზიცია. მისი მოსაზრების ჩარევად შეფასება კი გადაჭარბებულად მი-

---

<sup>18</sup> [http://commerciant.ge/index.php?m=5&news\\_id=10356&cat\\_id=](http://commerciant.ge/index.php?m=5&news_id=10356&cat_id=) ნანახია 12.12.2013.

<sup>19</sup> <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/26030/> ნანახია 10. 12.2014

<sup>20</sup> <http://24saati.ge/news/story/41703-patriarqi-tu-tvitmmartvelobis-kanoni-gankhortsie-lda-es-saqartvelos-dashla-iqneba> ნანახია 14.12.2013

იჩნია. „საქმეში ჩარევა იქნება ის, პატრიარქმა კოდექსი ან თავზე გადაგვახიოს ან ვეტო დაადოს. პოზიციის გამოთქმა ჩარევა არ არის“<sup>21</sup>, - განაცხადა დ. უსუფაშვილმა.

თვითმმართველობის კოდექსზე გამოთქმული შეშფოთებები გადაჭარბებულად მიიჩნია იუსტიციის მინისტრმა თ. ნულუკიანმა. მისი თქმით, ქვეყანამ ერთხელ და სამუდამოდ უნდა მიაღწიოს იმას, რომ როდესაც ადგილობრივი ტიპის პრობლემები გადასაჭრელია, ყველაფერი თბილისიდან არ უნდა წყდებოდეს<sup>22</sup>.

საკითხთან მიმართებაში თვიანთი პოზიცია დააფიქსირეს კონსტიტუციონალისტებმაც, მაგალითად, გ. ხუბუა თვითმმართველობის კოდექსის პროექტს მნიშვნელოვან სი-ახლედ მიიჩნევდა ადგილობრივი დემოკრატიის განვითარებისათვის<sup>23</sup>. კერძოდ, მას მიაჩნდა, რომ თვითმმართველობის შემოღება მუნიციპალიტეტების გაერთიანების შედეგად ჩამოყალიბებულ (რეგიონის) დონეზე არ ცვლიდა სახელმწიფოს უნიტარულ ბუნებას და არ ეწინააღმდეგებოდა კონსტიტუციას<sup>24</sup>. „თვითმმართველობა ვერ განიხილება, როგორც ქვეყნის დაშლის ან სეპარატიზმის წამახალისებელი წყარო, არამედ პირიქით, საქართველოს მოქალაქეებს აქვს თვითმმართველობის უფლება. ამავე დროს, ტერიტორიული ერთეულის საზღვრების დადგენა სახელმწიფოს პრეროგატივაა. ტერიტორიულ ერთეულში მცხოვრები მოქალაქეებისათვის გარანტირებული უნდა იყოს თვითმმართველობის უფლების რეალიზაცია“<sup>25</sup>, - განაცხადა გ. ხუბუამ.

---

<sup>21</sup> იქვე

<sup>22</sup> <http://www.geotimes.ge/archive/index.php?m=home&newsid=52668> ნანახია 25. 02.2015წ.

<sup>23</sup> “თვითმმართველობის დროა”, სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრის ბიულეტენი №2, გვ.4.

<sup>24</sup> კერძოდ მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტს, რომლის მიხედვითაც თვითმმართველი თემი არის რამდენიმე დასახლების ერთობლიობა, რომელსაც ამ კანონის შესაბამისად მინიჭებული აქვს ან მიენიჭება მუნიციპალიტეტის სტატუსი.

<sup>25</sup> იქვე.



კონსტიტუციონალისტმა ავთო დემეტრაშვილმა კი აღნიშნა, რომ ტრანზიციის ეტაპზე მყოფ სახელმწიფოში დეცენტრალიზაციამ შეიძლება დროებით შექმნას მმართველობის პრობლემები, მაგრამ იგი არ უნდა იყოს განხილული როგორც ქვეყნის დაშლის ან სეპარატიზმის წამახალისებელი წყარო.

აღსანიშნავია, რომ კოდექსის სადავო ნაწილში გარკვეული ცვლილებების შესვლის შემდეგ, 45-მა არასათავრობო ორგანიზაციამ ეს უარყოფითად შეაფასა და საქართველოს მთავრობას და პარლამენტს მიმართა, რომ არ აყოლოდნენ თვითმმართველობის დისკრედიტაციის ტალღას და არ შეეჩერებინათ რეფორმის პროცესი.

ნაშრომში წარმოდგენილი მასალების საფუძველზე აშკარაა ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის პროექტისადმი დიდი ინტერესი პოლიტიკოსების და საზოგადოების სხვადასხვა სფეროს წარმომადგენლების მხრიდან.

პატრიარქის მიერ გამოთქმულმა მოსაზრებამ - თვითმმართველობის რეფორმით ტერიტორიული მთლიანობისთვის შესაძლო საფრთხესთან დაკავშირებით, ქვეყნის მასშტაბით ფართო გამოხმაურება გამოიწვია. საკითხის განხილვისას სხვადასხვაგვარი შეფასებები გამოიკვეთა.

მმართველმა გუნდმა თვითმმართველობის ახალი კოდექსის შემუშავებისას, საპატრიარქოს და საზოგადოების გარკვეული ნაწილის მიერ კანონპროექტისადმი დაფიქსირებული პოზიციის გამო, გარკვეული კორექტივები შეიტანა რეფორმის მიმდინარეობისას.

პარლამენტში, კენჭისყრამდე, თავის გამოსვლაში პარლამენტის თავმჯდომარე მიესალმა თვითმმართველობის რეფორმასთან დაკავშირებულ განხილვებს, აღნიშნა, რომ ამ თემაზე მართალია 50-ზე მეტი შეხვედრა იყო გამართული, მაგრამ უფრო მეტი შეხვედრა იყო საჭირო პოლიტიკური სპექტრისა და საზოგადოების წარმომადგენლებთან, რათა უკეთ აეხსნათ მათთვის დაგეგმილი რეფორმის არსი.

*MananaDarchashvili*  
*GTU*

**DIVERSITY OF VIEWS CAUSED BY THE LOCAL SELF-  
GOVERNANCE  
REFORM PROJECT IN GEORGIA (2013- 2014)**

Government's closest standing circle to society is a local self-government. Accordingly, nowadays in Georgia, as in western countries, the quality of development and democracy is determined by quality of democracy at the local government. Recently, the issues related to the local self-government, has become a subject of broad discussions in Georgian reality. In 2014, for the local self-government elections, number of changes were made in the code of local self-government, which caused loud discussions. Some part of the code has caused controversy in society and Patriarchate of Georgia made statement about the above-mentioned issue. Patriarch's opinion - about possible threats of territorial integrity caused by self-government reform, was widely discussed. During discussions, different assessments were made. According to the materials presented in this article, it is obvious, that reforms in the code of self-government, caused huge interest of politicians and representatives of various parts of society.

## გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია, ნანახია 12.10.2013  
<https://emis.ge/acts/saqartvelos%20konstitucia.pdf>

2. პატრიარქი: „თუ თვითმმართველობის კანონი განხორციელდა, ეს საქართველოს დაშლა იქნება“ ნანახია 12.12.2013, <http://24saati.ge/news/story/41703-patriarqi-tu-tvitmmartvel-obis-kanoni-gankhortsielda-es-saqartvelos-dashla-iqneba>

3. ჩიკვაძე, დ. საეკლესიო სამართლის საკითხები, ნანახია 05.12.2013 <http://www.orthodoxy.ge/samartali/samartali/3-1-2.htm>

3. კონსტიტუციური შეთანხმება საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის, ნანახია 10.12.2013 <http://www.patriarchate.ge/?action=text/samartali05>

4. ლორთქიფანიძე, მ. თვითმმართველობის პროექტის ავტორებს ან არ ესმით, რას აკეთებენ, ან ესმით და შეგნებულად აკეთებენ! ნანახია 10.12.2013 [http://reportiori.ge/?menuid=3&-id=9903&fb\\_action\\_ids=687793817905458&fb\\_action\\_types=og.likes&fb\\_ref=.Up-w-BpG3D8.like&fb\\_source=feed\\_opengraph&ac](http://reportiori.ge/?menuid=3&-id=9903&fb_action_ids=687793817905458&fb_action_types=og.likes&fb_ref=.Up-w-BpG3D8.like&fb_source=feed_opengraph&ac)

5. კუბლაშვილი: პატრიარქის შეფასებები არის აბსოლუტურად გადაჭარბებული, ნანახია 15.12.2013 <http://www.tabula.ge/ge/story/77888-kublashvili-patriarqis-shefasebebi-aris-absoluturad-gadacharbebuli>,

6. გიგა ბოკერია - უნდა გვესმოდეს, რომ საქართველოში სახელმწიფო და ეკლესია გაყოფილია, ნანახია 10.12.2013 <http://www.interpressnews.ge/ge/politika/262561-giga-bokeria-undagvesmodes-rom-saqarthveloshi-sakhelmtsifo-da-eklesia-gayofil-ia.html?ar=A>

7. „ვინ არის საქართველოს და პატრიარქის და ვინ - კორძაიას, რამიშვილის და უსუფაშვილის მხარეს“, ნანახია 07.09.2014 [http://www.sazogadoeba.ge/index.php?post\\_id=1189](http://www.sazogadoeba.ge/index.php?post_id=1189)

8. „კვირის ქრონიკა“: პოლიტიკოსები ერთმანეთს ასწრებენ კანონპროექტში ის ადგილი გააკრიტიკონ, რომელიც პატრიარქმა დაგმო! ნანახია 12. 12.2014 [http://commersant.ge/index.php?m=5&news\\_id=10356&cat\\_id=](http://commersant.ge/index.php?m=5&news_id=10356&cat_id=)

9. ნარმანია: თვითმმართველობის კოდექსი საფრთხეების შემცველი არ ყოფილა, <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/26030/> ნანახია 10.12.2014

10. საქართველოში ყველაზე სანდო ინსტიტუტად ეკლესიას მიიჩნევენ, <http://www.smoge.org/?p=12258>, ნანახია 20.08.2014წ.

11. “თვითმმართველობის დროა”, სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრის ბიულეტენი №2, გვ.4.

**სალომე დუნდუა**  
**ივ. ჯავახიშვილის სახელობის**  
**თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი**

---

**თანამედროვე საქართველოს სოციალური**  
**მოძრაობების ზოგიერთი ასპექტი**

„სოციალური მოძრაობა - ესაა კოლექტიური მოქმედებების ერთობლიობა, რომლის დროსაც უბრალო ხალხი გამოფხიზლებული, განათლებული და მობილიზებულია, ზოგჯერ წლების და ათწლეულების მანძილზეც კი, რათა დაუპირისპირდეს დაინტერესებულ მხარეებს, გამოასწოროს სოციალური პრობლემები და წინ წამოსწიოს კრიტიკული სოციალური ღირებულებები<sup>26</sup>“ - სოციალური მოძრაობების ამგვარ განმარტებას გვთავაზობს ბილ მოიერი 2011 წელს გამოცემულ თავის წიგნში, დემოკრატიის კეთება.

უკანასკნელი პერიოდის მსოფლიო არაერთი სოციალური მოძრაობის მომსწრე გახდა, რომელთა უმრავლესობამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა როგორც საზოგადოების გამოფხიზლებაში, ასევე კრიტიკული სოციალური ღირებულებების წინ წამოწევაში (მაგ. „დაიკავე უოლ სტრიტი“, არაბული მოძრაობები, თაქსიმინის ირგვლივ განვითარებული მოვლენები).

სოციალური მოძრაობების კვლევა საქართველოში შედარებით ახალი, თუმცა დასავლეთის სამეცნიერო წრეებში საკმაოდ პოპულარული საკითხია. ფართო საზოგადოებრივი აქტივობა და სოციალური მოძრაობები ჩვენს ქვეყანაში უახლესი პერიოდის მოვლენაა და თანდათანობით იკიდებს ფეხს, შესაბამისად, ბუნებრივია, მისი კვლევაც სიახლეს წარმოადგენს.

---

<sup>26</sup> Moyer, Bill, McCallister, Joan..(2012) Doing Democracy: The MAP Model for Organizing Social Movements, New Society Publishers, p. 24

საქართველოში სოციალური მოძრაობების ჩამოყალიბების პროცესსა და განვითარების პერსპექტივებზე საუბრისას, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ დამოუკიდებლობის მოპოვებამდე, ჯერ კიდევ მეოცე საუკუნის 80-იანი წლების ბოლო პერიოდში განვითარებული ფართო საზოგადოებრივი აქტივობა, გარკვეულწილად, სოციალური მოძრაობის ელფერს ატარებდა. „პერესტროიკის“ ხანაში დაწყებული, სანყისი ეტაპისთვის მხოლოდ მცირერიცხოვანი, მაგრამ სულ უფრო და უფრო მზარდი სახალხო მოძრაობა რამდენიმე თემატიკას მოიცავდა. მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი ხუდონჰესის მშენებლობის სანინაალმდეგოდ და დავით გარეჯის ისტორიული ძეგლის დასაცავად მიმართული საზოგადოებრივი აქტივობები იყო. დავით გარეჯითა და ხუდონჰესით დაწყებულმა არაძალადობრივმა სამოქალაქო აქტივიზმმა (ან, თუნდაც, სოციალურმა მოძრაობამ), თანდათანობით პოლიტიკური ელფერი შეიძინა (ესეც არაა უცხო მოვლენა, იგივე არაბულ გაზაფხულს, თავსიმიინის და სხვა შემთხვევებს თუ გავიხსენებთ, როცა ფართომასშტაბიანი სოციალური მოძრაობები გარკვეული ფაქტორების და პირობების ფონზე საყოველთაო და ფართომასშტაბიან პოლიტიკურ მოთხოვნებში გადაიზარდა) და, საბოლოო ჯამში, მძლავრ და მასობრივ ეროვნულ მოძრაობად გარდაიქმნა.

საბჭოთა კავშირის დაშლისა და დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ განვითარებული მოვლენების გამო, სამოქალაქო აქტივიზმი, ძირითადად, მწვავე პოლიტიკური თემატიკით შემოიფარგლებოდა. ურთულესმა საგარეო და საშინაო პოლიტიკურმა ვითარებამ, სამოქალაქო დაპირისპირებამ, აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში განვითარებულმა მოვლენებმა, რომელიც, საბოლოო ჯამში, ფართომასშტაბიან საბრძოლო მოქმედებებში გადაიზარდა, მძიმე ეკონომიკურმა ფონმა და უმძიმესმა სოციალურმა და ყოფითმა პრობლემებმა ყველა სხვა თემატიკა და აქტივობა დაჩრდილა და დაფარა. აქედან გამომდინარე, სამოქალაქო საზოგადოების წევრების ინტერესთა სფეროში არაპოლიტიკური თემატიკა, ისეთები, როგორიცაა ადამიანის უფლებების დაცვა, ისტო-

რიული ძეგლების და უბნების შენარჩუნება, აღდგენა-რესტავრაცია, გარემოს დაცვითი თემატიკა თუ დასაქმებულთა შრომითი პირობები და სოციალური მდგომარეობა - ხშირად ყურადღების მიღმა რჩებოდა. ყოველივე ამან, თავის მხრივ, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების გარკვეულ სტაგნაციასაც შეუწყო ხელი.

მართალია, 2003 წლის მოვლენების შემდეგ ქვეყანაში სამოქალაქო საზოგადოების გააქტიურება აშკარად შეიმჩნეოდა, თუმცა, უკანასკნელ პერიოდამდე, აქტივობები, მეტწილად, მაინც არასამთავრობო ორგანიზაციებზე მოდიოდა და, შესაბამისად, ფართო საზოგადოებრივი ჩართულობის ხარისხიც არ/ან ნაკლებ შეიმჩნეოდა. არასამთავრობო სექტორის აქტიურობა, ძირითადად, საარჩევნო უფლებების, სიტყვის, აზრის თუ აღმსარებლობის თავისუფლების, სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის, პატიმრების უფლებების, სამართლებრივი და კონსტიტუციური თემატიკით იყო შემოფარგლული.

გარდამტეხი მიჯნა, თუ როდის მოხდა ტრანსფორმაცია და სამოქალაქო აქტივიზმის სფეროს გაფართოება, რთული საპოვნია. ამ კუთხით, ტრანსფორმაციის ორი მიმართულება შეგვიძლია გამოვყოთ.

ერთი მხრივ, აქტივიზმის სფეროს გაფართოება და ვინ-რო, ე.წ. „ენჯეოშნიკური“ საზღვრებიდან ფართო სამოქალაქო აქტივობამდე განვრცობა;

და მეორე, აქტივიზმის ისეთი თემატიკით გაფართოება, როგორიცაა, მაგალითად, გარემოსდაცვითი, ისტორიული, კულტურული და ა.შ.

რთულია ამ წყალგამყოფის გავლება, თუმცა, ფაქტია, რომ ამ ეტაპზე, სამოქალაქო აქტივიზმი სხვადასხვა სიძლიერით და სხვადასხვა თემატიკაზე, ასევე სხვადასხვა მასშტაბით - უცხო აღარაა საქართველოსთვის.

## **სოციალური მოძრაობების კლასიფიკაცია**

სოციალური აქტივობების კლასიფიკაციისას, როგორც წესი, გამოყოფენ ე.წ. ურბანულ და არაურბანულ (რურალურ) სოციალურ აქტივობებს. საქართველოში უკანასკნელ პერიოდში განვითარებული სოციალური აქტივიზმის რამდენიმე ძირითადი მიმართულება შეიძლება გამოიყოს.

**1. ისტორიული და კულტურული ძეგლების დაცვა.** ისტორიული და კულტურული ძეგლების დაცვისკენ მიმართულმა მოძრაობებმა განვითარება ჰპოვა როგორც ურბანულ, ასევე არაურბანულ ზონებში. კონკრეტულად კი, „გაამაგრე გუდიაშვილი“, „არა - ჰანორამას“, - ურბანული ტიპის მოძრაობებია, მაშინ როდესაც, საყდრისის ოქროს საბადოს დაცვის მიზნით განვითარებული მოძრაობა - არაურბანულ აქტივობას განეკუთვნება.

**2. გარემოსდაცვითი აქტივობები.** მოცემული მოძრაობების შემთხვევაშიც, ურბანულ-რურალური ტიპის მაგალითებთან გვაქვს საქმე. მაგალითად, „დაიცავი ვაკის პარკი“ - ტიპური ურბანული მოძრაობაა, მაშინ, როდესაც, ხუდონჰესის მშენებლობის ირგვლივ მიმდინარე პროცესები არაურბანულ ზონას განეკუთვნება.

აქვე, მართებული იქნება აღინიშნოს, მიუხედავად იმისა, რომ არაურბანულ ზონებში განვითარებული მოძრაობების ორივე ჩვენს მიერ მოყვანილ მაგალითში (საყდრისის საბადოები და ხუდონჰესის მშენებლობა) არაურბანული ტიპის შემთხვევებთან გვაქვს საქმე, მოცემული მიმართულებით განვითარებულ სამოქალაქო აქტივიზმში მნიშვნელოვან და, ხშირად, გადამწყვეტ როლს ადგილობრივ მოსახლეობასთან ერთად, ურბანული ზონიდან ჩასული და მათ მიერ მობილიზებული აქტივისტები თამაშობენ.

**3. დაქირავებულთა უფლებების დაცვა.** დაქირავებულთა უფლებებისთვის ბრძოლა მოცემული შემთხვევებისგან იმით გამოირჩევა - რომ ამ კუთხით დაწყებული მოძრაობების აქტივისტები სწორედ ადგილობრივი მოსახლეობა და



კონკრეტულად, დასაქმებული მუშები არიან. მოცემული მოძრაობები აქტიურადაა მიმართული ჭიათურისა და ტყიბულის მაღაროებში მომუშავეთა უფლებების დასაცავად, თუმცა, მოცემულ შემთხვევებშიც, ურბანული ზონის სამოქალაქო აქტივისტებისგან მხარდაჭერასაც დიდი მნიშვნელობა აკისრია.

საინტერესო გარემოებას წარმოადგენს ის, რომ საქართველოში განვითარებული და ჩვენს მიერ ზემოთ მოყვანილი სოციალური მოძრაობები არ განეკუთვნება (ან ნაკლებად განეკუთვნება) ცალსახად ერთი მიმართულების პრობლემატიკას. მათი უმრავლესობა კომპლექსური ტიპისაა. მაგალითად, საყდრისის საბადოს, როგორც ისტორიული ძეგლის დაცვის თემატიკას, პრაქტიკულად, თანაბარზომიერად ერთვის თან ოქროს მოპოვების შედეგად გამონვეული ეკოლოგიური დაბინძურებისა და გარემოსდაცვითი კუთხით მიმართული თუ ელემენტარული უსაფრთხოების ნორმების დაუცველობის თემაც.

„პანორამა - თბილისიც“ ამ მხრივ კარგი მაგალითია. ერთი მხრივ, ძველი თბილისის ისტორიული ძველი უბნის დაცვა და, მეორე მხრივ, პროექტის განხორციელების შემთხვევაში მოსალოდნელ ეკოლოგიურ საფრთხეებზე აქცენტირება.

ჭიათურისა და ტყიბულის მაღაროებში დასაქმებულთა უფლებების დასაცავად მიმართული მოძრაობა, მართალია, ადამიანური რესურსების დაცვისკენაა მიმართული, თუმცა, ასევე პრობლემაა გარემოსდაცვითი კუთხით განხორციელებული უხეში დარღვევებიც.

ზოგადად, სამეცნიერო წრეებში სოციალური მოძრაობების ჩამოყალიბება-განვითარების სხვადასხვა თეორია არსებობს, მათ შორის განსაკუთრებით საინტერესოა ბილ მოიერის მიერ შემუშავებული ე.წ. რვა საფეხურიანი მოდელი<sup>27</sup>,

---

<sup>27</sup> Moyer, Bill, McCallister, Joan.(2012) Doing Democracy: The MAP Model for Organizing Social Movements, New Society Publishers, p. 24

რომელიც სხვადასხვა სოციალურ მოძრაობას სწორედ მოცემულ თეორიულ ქრილში განიხილავს.

ჩვენ შევეცდებით აღნიშნული 8 საფეხურიანი განვითარების მოდელი საქართველოში ბოლო წლების მანძილზე განვითარებული ორი შედარებით უფრო ფართომასშტაბიანი სოციალური მოძრაობის მაგალითზე მოკლედ მიმოვიხილოთ. ერთი, ესაა ხუდონჰესი, როგორც არაურბანული და გარემოსდაცვითი მოძრაობა და მეორე, გუდიაშვილის სკვერის შემთხვევა, როგორც კულტურულ მემკვიდრეობის დაცვაზე ორიენტირებული ურბანული ტიპის მოძრაობა.

### **ხუდონჰესის შემთხვევა**

გარემოსდაცვითი თემატიკა თანამედროვე პერიოდის საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოების ინტერესის ერთ-ერთი უმთავრესი სფეროა.

ხუდონჰესის მშენებლობის თემა არ არის ახალი. საქართველოს უკანასკნელი პერიოდის ისტორიაში, სხვადასხვა პოლიტიკური რეჟიმის, ხელისუფლებისა და ეკონომიკურ-სოციალური ფონის პირობებში, აღნიშნული პრობლემა არაერთხელ გახდა აქტუალური.

ხუდონჰესის მშენებლობის იდეა ჯერ კიდევ საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდში გაჩნდა და მაშინაც, ამ იდეამ საზოგადოების დიდ ნაწილში უარყოფითი გამოხმაურება გამოიწვია. ხუდონჰესის მშენებლობის წინააღმდეგ დაწყებული აქციები, რომელსაც სათავეში ზურაბ ჟვანია და მწვანეთა მოძრაობა ედგა, 1980-იანი წლების საქართველოში დაწყებული ეროვნული მოძრაობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მახასიათებელია. ცალკე უნდა აღინიშნოს მაშინდელი სამეცნიერო წრეების წარმომადგენელთა აქტივობაც, რომელთა დიდი ნაწილიც ყურადღებას ხუდონის მშენებლობის მოსალოდნელ ნეგატიურ შედეგებზე ამახვილებდა (თუმცა, მეცნიერთა ნაწილი პირიქით, მოცემული მშენებლობისადმი დადებითად იყო განწყობილი). ხუდონჰესის საწინააღმდეგოდ მიმართულმა ფართო საზოგადოებრივმა კამპანიამ და ამას-

თან, საბჭოთა კავშირში განვითარებული მოვლენების შედეგად საბჭოეთის დაშლამ, ხელი შეუშალა მოცემული იდეის რეალიზაციას. ჰუდონის თემაზე საუბარი კვლავ განახლდა 2000-იან წლებში, როდესაც მ. სააკაშვილის ხელისუფლების პერიოდში რამდენჯერმე მოხდა ხუდონის მშენებლობის იდეის წინ წამოწევა და პროექტის გადახედვა.

თუმცა, საზოგადოება მას შემდეგ გააქტიურდა, რაც 2011 წლის 28 აპრილს საქართველოს მაშინდელმა ხელისუფლებამ სიმბოლურ ფასად - 1 დოლარად ჰესის მშენებლობის ნებართვა და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული 1500 ჰექტარი მიწა (აქედან 1100 ჰექტარი ტყის მასივი) უცხოურ კომპანია „ტრანსლექტრიკას“ გადასცა. შესაბამისად, მშენებლობის დასაწყებად უკვე კონკრეტული ნაბიჯების გადადგმა იქნა დაგეგმილი. საქართველოში არსებულმა გარემოსდაცვითმა ორგანიზაციებმა (მათ შორის საქართველოს მწვანეთა მოძრაობა/დედამიწის მეგობრები, მწვანეთა პარტია) და გარემოს დაცვის საკითხებზე მომუშავე სხვადასხვა ექსპერტმა ხუდონის მშენებლობასთან დაკავშირებით საკუთარი, საკმაოდ კრიტიკული შეხედულებები გამოთქვეს. მეორე მხრივ, სოფ. ხაიშში მცხოვრებმა ადგილობრივმა მოსახლეობამ და საზოგადოების საკმაო ნაწილმა ცალსახად მწვავე და რადიკალური პოზიცია დაიკავა, რისი ერთ-ერთი გამოხატულებაცაა საზოგადოებრივი აქტივობა - აქციათა ციკლი „არა ხუდონჰესს“.

ხუდონჰესის შემთხვევა რამდენიმე ასპექტითაა გამორჩეული:

1. რეგიონისთვის დამახასიათებელია სპეციფიური სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა; საქართველოს ერთ-ერთ ყველაზე მაღალმთიან დასახლებულ მხარეში ეკონომიკური საქმიანობის ძირითადი სფერო სოფლის მეურნეობა და მესაქონლეობაა. დაბა ხაიშში, ისევე როგორც მთელ სვანეთში, მოსახლეობისთვის უმთავრეს შემოსავლის წყაროს ხეტყის ათვისება წარმოადგენს. არ მოქმედებს პრაქტიკულად არცერთი სანარმო ან მცირე ზომის ქარხანა. გარკვეული შე-

მოსავლის წყაროა ტურიზმიც, რომელიც რეგიონის გეოგრაფიული მდებარეობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, სეზონური ხასიათისაა და ძირითადად, წელიწადში მხოლოდ 3-4 თვე გრძელდება.

2. გარემოსდაცვითი პრობლემების გარდა, წინ წამოინეწეს ისტორიული მნიშვნელობის ძეგლების საკითხი - ჰესის მშენებლობის განხორციელების შემთხვევაში, ხაიშში დასატბორი ორივე ტაძარი ქვეყნის კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილია.

3. საკითხის პოლიტიკური მხარე. არჩევნების წინ „ქართული ოცნება“ ხელისუფლებაში მოსვლის შემთხვევაში, სვანეთის მოსახლეობას ხუდონჰესის მშენებლობის შეჩერებას ჰპირდებოდა;

„სეისმურობის მაღალი მაჩვენებლის გათვალისწინებით, დიდი ჰესებისა და ატომური ელექტროსადგურების მშენებლობის აკრძალვა; ენერჯის ალტერნატიული და განახლებადი წყაროების გამოყენების ხელშეწყობა, მოსახლეობაში ამ სახის ინდივიდუალური სისტემების გავრცელების მხარდაჭერა, ენერგოეფექტიანობის გაზრდისკენ მიმართული სახელმწიფო პროგრამების განხორციელება; ქვეყანაში ელექტროენერჯის მოთხოვნის ზრდისა და თანამედროვე გარემოსდაცვითი სტანდარტების გათვალისწინებით, მიკრო და მცირე ჰესების მშენებლობის, აგრეთვე არსებული ჰიდროელექტროსადგურების რეაბილიტაციის ხელშეწყობა“<sup>28</sup> - ნათქვამია 2012 წლის „ბლოკ ბიძინა ივანიშვილი-ქართული

---

<sup>28</sup> „ბლოკ ბიძინა ივანიშვილი - ქართული ოცნების საარჩევნო პროგრამა“, გვ.55 <https://www.scribd.com/doc/104513449/%E1%83%91%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%99-%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%AB%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90-%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A8%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%9D%E1%83%AA%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%9D-%E1%83%9E%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90> ნანახია (19.08.2015)

ოცნების წინასაარჩევნო პროგრამაში“. ამას გარდა, წინასა-  
არჩევნო პერიოდში სვანეთის მოსახლეობასთან შეხვედრე-  
ბისას, ქართული ოცნების ლიდერები ამომრჩევლებს ჰპირ-  
დებოდნენ, რომ შეაჩერებდნენ კონკრეტულად ხუდონჰესის  
პროექტს და „ენერჯეტიკას ხალხის ხარჯზე არ მიიღებ-  
დნენ“<sup>29</sup>.

4. განსაკუთრებით აქტიურია არასამთავრობო ორგა-  
ნიზაციების და საზოგადოების ჩართულობა. მოცემული შემ-  
თხვევა ქართულ საჯარო სივრცეში გამორჩეულია იმითაც,  
რომ სამოქალაქო სექტორის და მოსახლეობის საკმაოდ ფარ-  
თო სპექტრი (და არა მხოლოდ მწვანე პრობლემატიკით და-  
კავებული ორგანიზაციები) აქტიურად არიან ჩართული აღ-  
ნიშნულ პროცესებში.

5. სამეცნიერო წრეების წარმომადგენელთა ჩართულო-  
ბა და დაპირისპირებულ შეხედულებათა არსებობა. ჰუდონ-  
ჰესის იდების გაჩენისთანავე მისი მშენებლობის მიზანშეწო-  
ნილობის საკითხი სამეცნიერო წრეებში განსჯის და დავის  
საგანი გახდა. არცთუ ადვილად უგულვებელსაყოფელი სა-  
მეცნიერო არგუმენტები საკმაო არსებობდა (და არსებობს)  
როგორც მშენებლობის მომხრე, ასევე მის მოწინააღმდეგე  
მეცნიერთა შორის.

6. იკვეთება პოლიტიკური და ბიზნეს წრეების ინტერე-  
სების თანხვედრა. ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, „ქარ-  
თული ოცნების“ წინასაარჩევნო რიტორიკა ხუდონჰესთან  
მიმართებაში რადიკალურად იცვლება. „ვიცით დასაბამიდან,  
პოლიტიკოსები იყვნენ თუ ენჯეოები, მხოლოდ საკუთარი  
ინტერესებიდან უყურებდნენ ყველაფერს. ჩვენ თავს ვნი-  
რავთ ამ შემთხვევაში. ყველაზე იოლია ახლა გამოვიდეთ და  
ვთქვა - არა, ჩვენ ბუნებას ვუფრთხილდებით, არ გვინდა ჰე-  
სი. კახი კალაძეც გამოვა და დაინერს ქულებს. ეს პოლიტიკა-  
ნობა ვერ ააშენებს ქვეყანას, ვერ ნავალთ წინ, ჩვენ ჩვენი რე-  
სურსები უნდა გამოვიყენოთ, ხუდონი გამოსაყენებელია“-

---

<sup>29</sup> მაღალაძე ე, „ხუდონჰესი - 35-წლიანი დილემა“, 1 ოქტომბერი, 2013,  
<http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/116513/> ნანახია (25.07.2015)

განაცხადა ბიძინა ივანიშვილმა 2013 წელს<sup>30</sup>. მსგავსი ტიპის მოსაზრებები ენერგეტიკის მინისტრმაც არაერთხელ გამოთქვა. მხოლოდ ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ ხულონის, როგორც ეკონომიკური კუთხით უაღრესად მომგებიანი და ქვეყნის ენერგოუსაფრთხოებისა თუ დამოუკიდებლობის პოტენციალის მნიშვნელოვნად გაზრდისთვის აუცილებელი პროექტის განხორციელების საკითხის წინ წამოწევა, მოსახლეობაში პოლიტიკური და ბიზნეს წრეების ურთიერთკავშირის შესახებ გარკვეული ეჭვების საფუძვლებს წარმოშობს.

### **გუდიაშვილის სკვერის შემთხვევა**

გუდიაშვილის სკვერის დასაცავად მიმართული მოძრაობა ურბანულ სივრცეში განვითარებულ მეტად საინტერესო შემთხვევას წარმოადგენს.

2007 წელს თბილისის მთავრობამ გუდიაშვილის სკვერის ტერიტორიაზე მდებარე შენობა-ნაგებობები რეაბილიტაციის მიზნით „ძველი თბილისის რეაბილიტაციისა და განვითარების ფონდს“ გადასცა. საზოგადოებისთვის უცნობი მიზეზებით სარეაბილიტაციო სამუშაოების დაწყების დაგვიანების ფონზე, გაურკვეველობა და ეჭვები გუდიაშვილის სკვერთან დაკავშირებით მას შემდეგ კიდევ უფრო გამყარდა, როდესაც 2011 წელს ავსტრიული კომპანიის „Magnet Real Estate“-ის ადგილობრივი პარტნიორის „ირაო მაგნატ გუდიაშვილისთვის“ სკვერში სარეაბილიტაციო სამუშაოების განხორციელების უფლების გადაცემა მოხდა. მერიის მიერ გამოცხადებულ კონკურსში გამარჯვებული გუდიაშვილის სკვერის რეაბილიტაციის პროექტი კი სრულიად მიუღებელი აღმოჩნდა როგორც ხელოვნებათმცოდნეებისა და არქიტექტორთა დიდი ნაწილისთვის, ასევე კულტურული მემკვიდრე-

---

<sup>30</sup> „ივანიშვილი ხულონჭესზე: გრანტებზე დამსხდარი ხალხი ცდილობს იქ სიტუაციის არევას,“ 17 ოქტომბერი, 2013, <http://www.tabula.ge/ge/story/75963-ivanishvili-xudonhesze-grantebze-damsxdari-xalxi-cdilobs-iq-situaciis-arevas> ნანახია (23.07.2015)

ობისა და ისტორიული ძეგლების დაცვის თემატიკით დაინტერესებული არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და რიგითი მოქალაქეებისთვისაც.

2011 წლის 24 დეკემბერს გუდიაშვილის სკვერში ჩატარებული აქცია სახელწოდებით „მანიფესტი, როგორც მანიფესტი“, არასამთავრობო ორგანიზაცია „ტფილისის ჰამქრისა“ და მოქალაქეთა მიერ სოციალური ქსელებით ორგანიზებულ გუდიაშვილის სკვერის გადასარჩენად მიმართულ საპროტესტო აქციათა („გაამაგრე გუდიაშვილი“) პერმანენტულ ტალღას უდებს საფუძველს.

გუდიაშვილის სკვერის დასაცავად მიმართულმა სამოქალაქო აქტივიზმმა წმინდა აპოლიტიკური, მშვიდობიანი ხასიათის გამო, მოკლე პერიოდში საზოგადოების ფართო მხარდაჭერა მოიპოვა და სანყისი პერიოდიდან ბოლომდე, მთლიანად ეფუძნებოდა ქართული რეალობისთვის თვისებრივად ახალი ტიპის აქციათა ციკლს: გამოფენა-გაყიდვებით, კონცერტებითა და სხვადასხვა კულტურული სახის ღონისძიებით გამოსატულ პროტესტს.

მიუხედავად იმისა, რომ თბილისის მერია გუდიაშვილის სკვერის მიმდებარე ტერიტორიის უცხოელი ინვესტორისთვის გადაცემას ოფიციალურად უარყოფდა და 2011 წელს აცხადებდა, რომ „მერიას არ გაუსხვისებია და არც მოხდება აღნიშნული ტერიტორიის გასხვისება“<sup>31</sup> — რეალობა სხვაგვარი იყო. სადაო ტერიტორიაზე დემონტაჟითი და სხვა, არცთუ მკაფიოდ გამოკვეთილი ტიპის სამუშაოები არაერთი ოფიციალური განცხადების მიუხედავად მაინც მიმდინარეობდა.

---

<sup>31</sup> გუდიაშვილის მოედნის რეაბილიტაცია, 20.12.2011, <http://new.tbilisi.gov.ge/news/512> ნანახია (15.06.2015)

## სოციალური მოძრაობის საფეხურები

ჩვენს მიერ ბილ მოიერისა და ავტორთა ჯგუფის მიერ შემუშავებული ზემოთ ნახსენები სოციალური მოძრაობების განვითარების ე.წ. რეასაფეხურიანი მოდელი გათვლილია ანალიზზე, რომელიც მოიცავს პერიოდს აქტივისტთა ბრძოლის დაწყებიდან მათ მიერ დასახული მიზნის მიღწევამდე. მოდელი ყურადღებას ამახვილებს აღნიშნული მოძრაობების ინდივიდუალურიდან - კოლექტიურამდე და მარგინალურიდან - ფართო საზოგადოებრივ დონეებამდე ტრანსფორმაციაზე. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მიზნის მიღწევა, რიგ შემთხვევაში, ვერ ხერხდება და, შესაბამისად, სოციალური მოძრაობები მოცემული რვა საფეხურიდან, ხშირად, მხოლოდ ნაწილს გადიან. შესაძლებელია ისიც, რომ ეს მოძრაობები მარგინალობის საზღვრებს ვერ გასცდნენ და ვიწრო ინდივიდუალური სამოქალაქო აქტივიზმით შემოიფარგლონ. მოიერის მიერ შემოთავაზებული მოდელის უპირატესობა, ამავე დროს, იმაში მდგომარეობს, რომ მასში განხილულია ინტერესთა ფართო სპექტრი და მათი ურთიერთიმართება. კერძოდ, არასამთავრობო ორგანიზაციების, მოქალაქეთა ჯგუფების, სახელმწიფო ინსტიტუტებისა და ბიზნეს ინტერესების ინტერაქცია. შესაბამისად, მოცემული მოდელის უპირატესობად გვესახება ის ფაქტი, რომ იგი სურათის სხვადასხვა პერსპექტივიდან აღქმის და ემპირიული მონაცემების სისტემატური გაანალიზების უფრო მეტ საშუალებას გვთავაზობს.

იმდენად, რამდენადაც უკანასკნელი პერიოდის საქართველოს საჯარო-პოლიტიკურ სივრცეში განვითარებული სამოქალაქო აქტივიზმის მეტ-ნაკლებად ყველაზე მასშტაბურ მაგალითებად სწორედ ზემოთ განხილული ხუდონჰესისა და გუდიაშვილის სკვერის შემთხვევები მიგვაჩნია<sup>32</sup>, შე-

---

<sup>32</sup> აქვე, აუცილებელია აღინიშნოს, რომ მიზანმიმართული და ფართო სამოქალაქო აქტივიზმის კუთხით, ასევე ძალიან მნიშვნელოვანი შემთხვევაა საყდრის-ყაჩაღიანის ისტორიული ოქროს საბადოს ირგვლივ განვითარებული აქტივობები. თუმცა, მოცემულ სტატიაში მისი განხილვა ჩვენს მიზნებში არ შედის.



ვეცდებით მოცემული მოდელის ქრილში გავაანალიზოთ ორივე შემთხვევაში განხორციელებული სამოქალაქო აქტივიზმი და მისი შედეგები.

აღნიშნული მოდელის პირველი საფეხური გულისხმობს ე.წ. „სიმშვიდის პერიოდს“. პერიოდს, როდესაც სამოქალაქო აქტივიზმის კუთხით გარკვეულ „პრობლემურ“ საკითხზე საზოგადოებაში სიმშვიდეა. მოცემულ საფეხურს მოსდევს მოიერის მიერ „ოფიციალური ინსტიტუტების“ მარცხად წოდებული საფეხური, როდესაც სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები სასამართლო პროცესებში გამარჯვების მემკვიდრეობით ახერხებენ „ხელისუფლების დამარცხებას“. თუმცა, ხშირად ეს დამარცხება დროებითია და ხელისუფლება სხვადასხვა ლეგიტიმური გზით ცდილობს სასამართლო გადაწყვეტილებებისთვის „გვერდის ავლას“.

პირველი ორი საფეხური საქართველოს მაგალითზე განხილულ სოციალურ მოძრაობებს, მოცემული სახით, პრაქტიკულად, ვერ/არ გაუვლიათ. ხუდონჰესის შემთხვევაში, ჰესის მშენებლობაზე განაცხადის გაკეთება საბჭოთა პერიოდში მოხდა. შესაბამისად, გარდა იმისა, რომ არ არსებობდა სამოქალაქო საზოგადოება, არადემოკრატიული პოლიტიკური სისტემა მოქალაქეების მხრიდან ნებისმიერი პროტესტის გამოხატვის შესაძლებლობასაც, პრაქტიკულად, გამორიცხავდა. მხოლოდ 1980-იან წლებში დაწყებულმა „პერესტროიკის“ პროცესმა გახადა შესაძლებელი მოსახლეობის მიერ მოცემული მშენებლობის სანინაალმდეგოდ მძლავრი საპროტესტო მოძრაობის დაწყება. ოფიციალური ინსტიტუტების მარცხი და ჰესის მშენებლობის შეჩერება კი, თავისთავად, არა სასამართლო პროცესების წაგებამ ან სამოქალაქო აქტივიზმმა გამოიწვია, არამედ 1990-იან წლებში საბჭოეთის დაშლამ პროექტის განხორციელების იდეა რამდენიმე ათეული წლით გადასწია.

შემდეგი საფეხურებია: სიმნიფის პერიოდი, აღმაფრენის ხანა და მარცხის აღქმა. მოცემული კუთხითაც საქართველოში განვითარებული სამოქალაქო აქტივიზმი გარკვეულ თავისებურებებს ამჟღავნებს. ხუდონის მშენებლობის

სანინალმდეგოდ მიმართული აქტივიზმი ხელისუფლებისა და ინვესტორის მხრიდან გააქტიურების ფონზე, პერიოდული ინტენსივობით იჩენს თავს. პრაქტიკულად, ეს არის ალბათ ერთ-ერთი ყველაზე ხანგრძლივად გადაუნწყვეტი და მოუგვარებელი თემა (დაახლოებით 35 წელია, პერიოდულად აქტიურდება ხუდონის თემა) საქართველოს საჯარო-პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ სივრცეში.

რაც შეეხება გუდიაშვილის სკვერის შემთხვევას, რომ არა ხელისუფლებისა და, შესაბამისად, პოლიტიკური ნების შეცვლა, ძნელია საუბარი იმაზე, პერმანენტული აქციები გამოიღებდა თუ არა შედეგს. თუმცა, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ რეალურად, 2011-2012 წლებში ხელისუფლება არ აპირებდა სამოქალაქო სექტორის აქტივობის მიუხედავად გადაწყვეტილების შეცვლას, „მარცხი“, ალბათ, გარდაუვალი იყო.

საზოგადოებრივი აზრის მხარდაჭერა - ბილ მოიერის მოდელის მექეცხე და ჩვენს მიერ განხილულ სამოქალაქო აქტივიზმის შემთხვევებში, ალბათ, ყველაზე აშკარა და თვალშისაცემი საფეხურია. ხუდონჰესის მშენებლობის სანინალმდეგოდ და გუდიაშვილის სკვერის დასაცავად მიმართული მოძრაობები ფართო საზოგადოებრივი მხარდაჭერით სარგებლობდა, რაც კარგად ჩანს კიდევ აქციათა პერიოდულ, თუმცა რეგულარულ ხასიათში. 2011 წლიდან მოყოლებული სხვადასხვა სიმძლავრითა და მასშტაბებით, თუმცა მუდმივად არსებობს ამ მხრივ მიმართული სხვადასხვა სახით გამობატული საზოგადოებრივი მხარდაჭერა.

წარმატების ეტაპი - ბილ მოიერის მიერ შემოთავაზებულ ეტაპებს შორის ბოლოს წინა საფეხურია და გულისხმობს საზოგადოებრივი მხარდაჭერის შედეგად, ოფიციალური ინსტიტუტების თუ ბიზნეს წრეების უკან დახევასა და სოციალური მოძრაობის წარმატებას. ხუდონჰესის შემთხვევაში, მოცემული ეტაპის ცალმხრივად განხილვა შეუძლებელია. ჰესის მშენებლობის საკითხი, ამ ეტაპზე, კვლავაც გაურკვეველ მდგომარეობაშია. ერთი მხრივ, ხელისუფლება ცალსახად არ აპირებს პოზიციის შეცვლას და ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესების დაცვაზე აპელირების პარალელურად, გამო-

რიცხავს ჰესის მშენებლობაზე უარის თქმას. მეორე მხრივ, ხაიშის თემის მოსახლეობა და სამოქალაქო სექტორის სხვადასხვა წარმომადგენელი, მშენებლობის დაწყების შემთხვევაში, აქციათა ციკლის „არა - ხუდონჰესს“ უფრო მძლავრი მასშტაბებით გაგრძელებას გეგმავს. შესაბამისად, ამ კუთხით განვითარებულ სამოქალაქო აქტივიზმის მაგალითზე, ვერ ვისაუბრებთ ვერცერთი მხარის წარმატებაზე.

განსხვავებული სიტუაცია გუდიაშვილის სკვერთან მიმართებით. 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების წინარე პერიოდში, საარჩევნო ბლოკი „ბიძინა ივანიშვილი - ქართული ოცნება“, მოსახლეობას ჰპირდებოდა, რომ კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის კუთხით გამოასწორებდა ნაციონალური ხელისუფლების შეცდომებს და ამ კუთხით, პოლიტიკას ახალ მიდგომებზე დააფუძნებდა. თუმცა, 2012 წლის 1 ოქტომბრის არჩევნებში ქართული ოცნების გამარჯვების მიუხედავად, გუდიაშვილის სკვერის საკითხი კვლავ ღიად რჩება. გარდამტეხი მიჯნა მოცემულ საკითხში თბილისის მერის 2014 წლის არჩევნები აღმოჩნდა. მერობის კანდიდატი, დავით ნარმანია პირადად შეხვდა აქციის მონაწილეებს და გამარჯვების შემთხვევაში გუდიაშვილის სკვერის საკითხის მოგვარებას დაჰპირდა. საბოლოო ჯამში, დ. ნარმანიას მიერ თბილისის მერის პოსტის დაკავების და გუდიაშვილის სკვერთან მიმართებით ხელისუფლების პოლიტიკის შეცვლის შედეგად, ხელისუფლებამ გუდიაშვილზე და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე კონკურსი გამოაცხადა ე.წ. საკონსერვაციო გეგმაზე. საქართველოს უახლესი ისტორიის მანძილზე, ეს არის პირველი შემთხვევა, როცა მშვიდობიანმა სამოქალაქო აქტივიზმმა შედეგი გამოიღო და ქალაქმა დაინყო მსგავსი ტიპის დოკუმენტზე მუშაობა. მოცემული კონცეფციის შემუშავება საშუალებას მოგვცემს, თვალნათლივ გამოვჩინდეს, თუ კომპლექსურად (და არა მხოლოდ ცალკეულ სახლზე) როგორ უნდა წარიმართოს სამუშაოები<sup>33</sup>. მნიშვნე-

---

<sup>33</sup> სარესტავრაციო პროექტების კონკურსი ითვალისწინებდა სარეაბილიტაციო და საკონსერვაციო სამუშაოების განხორციელებას 30 სახლზე,

ლოვანია ისიც, რომ კონკურსში გამარჯვებული კომპანია “იკომოს საქართველო“, სკვერის დასაცავად წარმართულ აქციათა ორგანიზატორ სამოქალაქო სექტორში საკმაოდ დიდი ნდობით სარგებლობს.

და ბოლო, ბრძოლის გაგრძელების საფეხური, რომელიც მოიერისეულ მოდელში მიღწეული წარმატების მუდმივ კონტროლსა და ზედამხედველობის განხორციელებას გულისხმობს. მიუხედავად მიღწეული გამარჯვებისა, გუდიაშვილის სკვერის დამცველი აქტივისტებიც, კვლავ გეგმავენ სამუშაოების დაწყების შემთხვევაში თვალი ადევნონ კონკურსის პირობების შესრულებასა და ზედმინევნით განხორციელებას.

## **დასკვნა**

ჩვენ მიერ განხილული მაგალითების შეჯამებისას, შესაძლებელია რამდენიმე ასპექტის გამოყოფა:

- საქართველოში უკანასაკნელ პერიოდში განვითარებული სამოქალაქო აქტივიზმის გამოვლინების შემთხვევათა უმრავლესობა არ მოიცავს მხოლოდ ერთ პრობლემურ ასპექტს და კულტურულ-ისტორიული, ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი თუ სოციალური პრობლემატიკის სხვადასხვა თემასაც გულისხმობს. ამ მხრივ, გუდიაშვილის სკვერის მაგალითი ერთ-ერთ გამონაკლისს წარმოადგენს, რომელიც ძირითადად, მხოლოდ ისტორიულ-კულტურული თემატიკითაა შემოსაზღვრული;

- ორივე შემთხვევაში, ხუდონჰესისა და გუდიაშვილის სკვერის ირგვლივ განვითარებულ სამოქალაქო აქტივიზმის საპირისპირო მხარეს სახელმწიფო და კერძო სექტორის ბიზნეს ინტერესები წარმოადგენს. მეორე შემთხვევაში, ბიზნეს ინტერესებისა და სახელმწიფო ინტერესების კვეთა ვერ აღმოჩნდა იმდენად მძლავრი, რომ ფართოდ გაშლილ აქტივიზ-

---

რომელთაგან 11 შენობა - ნაგებობა სწორედ გუდიაშვილის სკვერში მდებარეობს.

მი დაეძლია, რასაც ხელისუფლების ცვლილებამაც დიდად შეუწყო ხელი. ამისგან განსხვავებით, ხუდონის შემთხვევაში, კერძო ინვესტორისა და სახელმწიფოს ეკონომიკური ინტერესების ბმა იმდენად მჭიდრო აღმოჩნდა, რომ მიუხედავად წინასაარჩევნო დაპირებებისა (2012 წელი), ხელისუფლება არ აპირებს ხუდონჰესის იდეაზე უარის თქმას და, შესაბამისად, სახელმწიფოსთვის პოტენციური ეკონომიკური ზრდისა და ენერჯო დამოუკიდებლობის მოპოვების შანსის დაკარგვას. ცალკე მსჯელობის თემაა, თუ რამდენად მომგებიანი იქნება დაგეგმილი მშენებლობა ქვეყნისთვის და რა საფრთხეების შემცველია იგი. მოცემული თემის განხილვა ამჟამად ჩვენს მიზანს არ შეადგენს და ცალკე კვლევის საკითხია.

- ხუდონისა და გუდიაშვილის სკვერის მაგალითზე განხილული სოციალური მოძრაობები ბოლომდე არ ესადაგებინან ბილ მოიერის მიერ შემოთავაზებულ სოციალური აქტივიზმის რვასაფეხურიან მოდელს. თითოეულმა მოცემულმა მოძრაობამ განვითარების განსხვავებული საფეხურები განსხვავებული ინტენსივობითა და, ამ ეტაპზე, განსხვავებული შედეგებით გაიარა.

საბოლოო ჯამში, ცალსახად შეგვიძლია იმის თქმა, რომ საქართველოს რეალობაში სოციალური მოძრაობების შედარებითი სიახლისა, რამდენიმე შემთხვევაში მოქალაქეთა მიერ გამოვლენილმა მძლავრმა სამოქალაქო აქტივიზმმა შედეგი გამოიღო და წარმატებას (დროებითს თუ საბოლოოს) მიაღწია.

*SalomeDundua*  
*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

**SOME ASPECTS OF CONTEMPORARY  
GEORGIA'S SOCIAL MOVEMENTS**

Studying social movements in Georgia is a relatively new thing, but it is a popular practice in Western scientific circles. After the collapse of Soviet Union the main field of civil activity was limited to politics in Georgia. It is quite difficult to find the turning point of the transformation of the spheres of civil activism. While classifying social movements we could outline so called urban and non-urban (rural) social activism. In latest development of social activism in Georgia we can distinguish some main directions: 1. Protection of historical and cultural monuments 2. Environmental activities 3. Protection of employees' rights. In this article we are discussing two main examples of civil activism in Georgia: cases of Khudoni and Gudiashvili Square. The first is an example of environmental movement. And the second is one of the most successful movements for the protection of cultural and historical monuments in the oldest district in Tbilisi.

## გამოყენებული ლიტერატურა

1. Moyer, Bill, McCallister, Joan..(2012) Doing Democracy: The MAP Model for Organizing Social Movements, New Society Publishers
2. ზლოკ „ზიძინა ივანიშვილი - ქართული ოცნების საარჩევნო პროგრამა“, <https://www.scribd.com/doc/104513449/%E1%83%91%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%99-E1%83%91%E1%83%98%E1%83%AB%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%90-%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A8%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%98-E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98-E1%83%9D%E1%83%AA%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-1%83%A1%E1%83%90%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%9D-%E1%83%9E-%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90> ნანახია 19.08.2015
3. მალაღდაძე ე, „ჭუდონჰესი - 35-წლიანი დილემა“, 1 ოქტომბერი, 2013, <http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/116513/> ნანახია 25.07.2015
4. „ივანიშვილი ჰუდონჰესზე: გრანტებზე დამსხდარი ხალხი ცდილობს იქ სიტუაციის არევას,“ 17 ოქტომბერი, 2013, <http://www.tabula.ge/ge/story/75963-ivanishvili-xudonhesze-grantebze-damsxdari-xalxi-cdilobs-iq-situaciis-arevas> ნანახია 23.07.2015
5. გუდიაშვილის მოედნის რეაბილიტაცია, 20.12.2011, <http://new.tbilisi.gov.ge/news/512> ნანახია 15.06.2015

*ქეთევან კუხიანიძე*  
*აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი*

---

**მოხალისეობა საქართველოში:  
რეალობა და გამოწვევები**

მოხალისეობა მრავალმხრივი ფენომენია. მოხალისეობრივი საქმიანობის არსებობა ჯანსაღი დემოკრატიული საზოგადოების არსებითი მახასიათებელია. დასავლეთის ბევრ ქვეყანაში მოხალისეობის კულტურა ძალიან აქტიურად არის განვითარებული და მის მიზანს სხვების დახმარების სურვილი, შრომის ნაყოფიერების ზრდა წარმოადგენს.

მას შემდეგ, რაც 2001 წელი “მოხალისეობის საერთაშორისო წლად” გამოცხადდა. მსოფლიოს მასშტაბით ხელისუფლებებმა მოხალისეობის სფეროს რეგულირებისათვის კანონებისა და პოლიტიკის შემუშავების აუცილებლობა დაისახეს მიზნად. მათ შეიმუშავეს სამოცდაათზე მეტი ახალი კანონი და პოლიტიკური კურსი, რომელიც განსაზღვრავდა მოხალისის ან მოხალისეობის ცნებას და არეგულირებდა მოხალისეობრივ საქმიანობასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

სამწუხაროდ საქართველო ამ ქვეყნებს შორის არ აღმოჩნდა.

საქართველოში მოხალისეობა ჯერ კიდევ ახალი ინსტიტუტია. სოციალური გარემო, კანონმდებლობის არქონა მნიშვნელოვნად აფერხებს მოხალისეობის კულტურის განვითარებას. საქართველო მოხალისეობრივი საქმიანობის ხელშეწყობის კუთხით მნიშვნელოვნად ჩამორჩება დემოკრატიულ ქვეყნებს.

წინამდებარე სტატიის მიზანია გაანალიზოს საქართველოში მოხალისეობის ინსტიტუტი და შეადაროს ერთმანეთს საქართველოსა და საზღვარგარეთის ქვეყნებში მოხალისეობრივ საქმიანობასთან დაკავშირებული სტატისტიკური მონაცემები.



დემოკრატიულ საზოგადოებაში მოხალისეობა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. თავისი შინაარსიდან გამომდინარე „მოხალისეობა“ ალტრუისტიურ აქტივობად ითვლება და მიმართულია სიკეთის ნახალისებასა და ადამიანის ცხოვრების გაუმჯობესებისკენ.

მოხალისეობის არსს თუკი ჩავნვდებით დავინახავთ, რომ აღნიშნული აქტივობა თითოეულ ინდივიდში პასუხისმგებლობის გრძნობის ამალლებას და საკუთრების გრძნობის ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს.

ხშირად ისმის შეკითხვა, თუ რას ნიშნავს მოხალისეობა და რა დატვირთვა აქვს მას სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებაში ?

მოხალისეობრივ საქმიანობას განიხილავენ როგორც თავისუფალი ნების საფუძველზე არამატერიალური დაინტერესებით განხორციელებულ საქმიანობას, რომელიც მიმართულია საზოგადოების სასიკეთოდ და აქტუალური სოციალური პრობლემის გადაწყვეტისკენ.<sup>34</sup>

ერთ-ერთი მახასიათებელი, რომელიც განასხვავებს მოხალისეობას შრომითი საქმიანობიდან ის არის, რომ მისი განხორციელებისთვის პიროვნება არ ღებულობს ფულად ან სხვა სახის ანაზღაურებას ხელფასის ან ჰონორარის სახით, ანუ გარკვეული სამუშაო სრულდება საზოგადოებრივი სარგებლისათვის. თუმცა აღნიშნული არ უნდა გავიგოთ იმდაგვარად, რომ მოხალისე შემოიფარგლება მხოლოდ სხვებზე ზრუნვისგან მიღებული სიამოვნებით, არამედ მოცემული აქტივობა ხელს უწყობს სოციალურ პრობლემების გადაწყვეტის პროცესში საკუთარი პოზიციის დაფიქსირებას, თვითრეალიზებას და ისეთი უნარ-ჩვევების გაღვივებას, რაც მათ ეხმარებათ კარიერულ წინსვლასა და პიროვნულ განვითარებაში.<sup>35</sup>

---

<sup>34</sup> ფოციკვი პ. კრუპა ი. (2011) მოხალისეობის მენეჯმენტი [http://epfound.ge/files/manual\\_on\\_volunteer\\_management\\_for\\_csos.pdf](http://epfound.ge/files/manual_on_volunteer_management_for_csos.pdf) ნანახია 26.06. 2015

<sup>35</sup> რა არის მოხალისეობა? <http://volunteering.ge/index.php/2014-03-24-12-31-51/140> ნანახია 15.06.2015

გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეა მოხალისეობას განმარტავს იმდაგვარად, რომ წინ აყენებს თავისუფალი ნების საფუძველზე შესრულებულ ფართო სპექტრის საზოგადოებრივად სასარგებლო საქმიანობას, რომლის განხორციელების უპირველეს მიზანს არ წარმოადგენს ფულადი ანაზღაურების მიღება. მსგავსად გაეროს მიერ მოცემული განმარტებისა, თითქმის ანალოგიური მნიშვნელობის არის შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის და ევროპარლამენტის დეფინიციები იმ განსხვავებით, რომ მოხალისეობრივად არ ითვლება საქმიანობა განხორციელებული ოჯახის წევრებისა და პირდაპირი ხაზის სხვა ნათესავების სასარგებლოდ, პირველ შემთხვევაში, და ოჯახის წევრებისა და მეგობრებისათვის, მეორე შემთხვევაში.<sup>36</sup>

ტენდენცია, რაც შესამჩნევია თანამედროვე ევროპის ქვეყნებში, ნათელს ხდის, რომ მოხალისეებად ძირითადად პენსიონერები და ახალგაზრდები არიან წარმოდგენილნი. საზოგადოების სხვადასხვა კატეგორიებად დაყოფა ახსნილია იმით, რომ თუ ახალგაზრდები ცოდნას, გამოცდილებას, დახმარების უნარ-ჩვევებს, ახალ კონტაქტებს მოხალისეობრივი საქმიანობით იძენენ, პენსიაში გასული ადამიანები თავად გადასცემენ სხვებს ცხოვრებისეულ გამოცდილებას, წლების განმავლობაში დაგროვილ ცოდნასა და სხვადასხვა უნარებს.

წარსულში მოხალისეობა დაკავშირებული იყო რელიგიურ და საქველმოქმედო საქმიანობასთან, ხოლო საბჭოთა კავშირის პერიოდში მოხალისეობის ინსტიტუტი კომუნისტური იდეოლოგიის შემადგენელი ნაწილი იყო, რაც, ფაქტობრივად, საკუთარი ნების გამოხატვის გარეშე იძულებით, ან სავალდებულო შრომას გულისხმობდა.

თანამედროვე საზოგადოებაში მოხალისეობრივი საქმიანობა გულისხმობს ისეთ სფეროებში აქტივობის განხორ-

---

<sup>36</sup> ნაცვლიშვილი ვ. (2011) მოხალისეობა-საერთაშორისო პრაქტიკა და საქართველო [http://www.civilin.org/pdf/CSI\\_Research\\_Volunteerism.pdf](http://www.civilin.org/pdf/CSI_Research_Volunteerism.pdf) ნანახია 15.06.2015

ციელებას, როგორცაა ეკოლოგია, სოციალური სფერო, ადამიანის უფლებები და სხვა.

სწორედ ამიტომ, მოხალისეობა, მეტ-ნაკლებად სახელმწიფოს, მაგრამ უმეტესად არამომგებიანი სექტორის საქმიანობის მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. მის გარეშე ვერ იარსებებდა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მიერ განხორციელებული მრავალი აქტივობა. ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე მომუშავე მოხალისეები ამცირებენ პერსონალის შენახვისა და პროგრამის განხორციელების ხარჯებს.

თუკი გადავხედავთ ევროპის ქვეყნების მიდგომებს მოხალისეობრივი საქმიანობის მიმართ, დავინახავთ თუ როგორი მნიშვნელოვანია მათთვის მოხალისეობაზე დამყარებული საქმიანობა, რაც გამოიხატა იმაში, რომ ევროპის საბჭოს გენერალურმა ასამბლეამ 2001 წელი მოხალისეობის საერთაშორისო წლად გამოაცხადა და ერთგვარი რეკომენდაცია გაუწია ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს, „გამოავლინონ და აღმოფხვრან ყველა ხელის შემშლელი ფაქტორი, რომელიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ აფერხებს მოხალისეობის განვითარებას“ და მიანიჭონ მოხალისეებს სამართლებრივი სტატუსი და სოციალური დაცვის ადეკვატური გარანტიები.“<sup>37</sup>

თითქმის მთელი მსოფლიოს მასშტაბით მთავრობებმა მოხალისეობის სფეროს რეგულირებისათვის კანონებისა და პოლიტიკის შემუშავების აუცილებლობა აღიარეს. ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის ზოგიერთ ქვეყნებს ერთის მხრივ მოუწიათ უკვე ამოქმედებულ კანონებში მოხალისეობის შესახებ ცვლილებების შეტანა, ხოლო დანარჩენი ქვეყნების უმეტესობას მოხალისეობის შესახებ ახალი კანონის შემუშავება.

მიუხედავად განსხვავებებისა, შეიძლება გამოვყოთ არსებითი საკითხები, რომლებიც მეტნაკლებად მონესრიგებულა ამ კანონებით:

---

<sup>37</sup> Council of Europe Recommendation No (94)4 of the Committee of Ministers of Members States on Promotion of Voluntary Service

მოხალისის ცნება (დეფინიცია);  
განმარტება და ჩამონათვალი ე.წ. მასპინძელი ორგანიზაციებისა, რომელთაც შეუძლიათ გამოიყენონ მოხალისეთა შრომა; ასეთი ორგანიზაციის უფლება—მოვალეობები მოხალისეთა წინაშე;

მოხალისეთა უფლებები და მოვალეობები;

მოხალისის პასუხისმგებლობის სახე და პირობები;

მოხალისეობის განვითარებაზე პასუხისმგებელი ორგანოების შექმნისა და საქმიანობის წესი.<sup>38</sup>

ზემოთ ხსენებული ე.წ. მასპინძელ ორგანიზაციებად მიიჩნევა არასამეწარმეო, სახელმწიფო სტრუქტურები, ასევე საგადასახადო, ან/და სხვა ტიპის შეღავათის მიმღები საქველმოქმედო ტიპის ორგანიზაციები, ხოლო ურთიერთობა, რომელიც დარეგულირებულია მოხალისეებსა და მასპინძელ ორგანიზაციებს შორის გაფორმებულია კონტრაქტის საფუძველზე, სადაც განერილია სამუშაოს სახე, მისი შესრულების ადგილი და ხანგრძლივობა, მოხალისის სტატუსთან დაკავშირებული შეღავათები, ხელშეკრულების შეწყვეტის შედეგები და მხარეთა უფლება-მოვალეობები.

თუკი გადავხედავთ სტატისტიკას დავინახავთ, რომ ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში 92-დან 94 მილიონ ადამიანამდე არის ჩართული მოხალისეობრივ საქმიანობაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ 15 წელზე უფროსი ევროპელების 22-23% ასრულებს მოხალისეობრივ საქმიანობას. თუმცა, მოხალისეთა აქტიურობის თვალსაზრისით, ქვეყნებს შორის განსხვავებები არსებობს. ამ ნიშნით ევროკავშირის ქვეყნებს ხუთ ჯგუფად ყოფენ:

1. ძალიან მაღალი აქტივობით ხასიათდება ავსტრია, ჰოლანდია, შვედეთი, დიდი ბრიტანეთი, სადაც მოსახლეობის 40% მონაწილეობს მოხალისეობრივ საქმიანობაში;

---

<sup>38</sup>ნაცვლიშვილი ვ. (2011) მოხალისეობა-საერთაშორისო პრაქტიკა და საქართველო [http://www.civilin.org/pdf/CSI\\_Research\\_Volunteerism.pdf](http://www.civilin.org/pdf/CSI_Research_Volunteerism.pdf) ნანახია 15.06.2015

2. მოხალისეთა მაღალი აქტივობაა დანიაში, ფინეთში, გერმანიაში და ლუქსემბურგში, სადაც აღნიშნულ საქმიანობაში მოსახლეობის 30%-39%-ია ჩართული;

3. საშუალო აქტიურობაა ესტონეთში, საფრანგეთსა და ლატვიაში, სადაც მოსახლეობის 20%-29% მოხალისეა;

4. 10%-19% მაჩვენებლით, შედარებით დაბალი აქტიურობით ხასიათდება ბელგია, კვიპროსი, ჩეხეთი, ირლანდია, მალტა, პოლონეთი, რუმინეთი, ესპანეთი, პორტუგალია.

5. მოსახლეობის 10%-ზე ნაკლები არის ჩართული მოხალისეობაში ბულგარეთში, საბერძნეთში, იტალიაში, ლიტვაში, რაც დაბალ მაჩვენებლად ითვლება.

აღსანიშნავია, რომ ბოლო 10 წლის განმავლობაში, ზოგადი ტენდენცია ევროკავშირის ქვეყნებში მოხალისეობის სფეროში ჩაბმულთა რაოდენობის ზრდას აჩვენებს.<sup>39</sup>

სამწუხაროა, მაგრამ საქართველო მოხალისეობრივი საქმიანობის ხელშეწყობის კუთხით მნიშვნელოვნად ჩამორჩება დემოკრატიულ ქვეყნებს.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციის „ჯამპსტარტის“ ერთ-ერთი ვიზუალიზაციის მიხედვით (17.02.14 წ.) იმ 135 ქვეყანას შორის, სადაც ბოლო თვეში მოსახლეობამ მოხალისეობრივი საქმიანობა გასწია რომელიმე ორგანიზაციისთვის, საქართველო 68-ე ადგილზეა. ამავე ვიზუალიზაციის მიხედვით, აშშ-ში, გაერთიანებულ სამეფოსა და ნორვეგიაში საშუალოდ მოსახლეობის 36% მოხალისეობს ყოველთვიურად. მათი საქმიანობა ქვეყნების მთლიანი შიდა პროდუქტის დაახლოებით 4% შეადგენს. საქართველოში 36% მოხალისეობის შემთხვევაში, „ჯამპსტარტის“ ვიზუალიზაციით, მოხალისეები ყოველწლიურად 581 344 000 ლარის საქმეს შეასრულებდნენ. ორგა-

---

<sup>39</sup> მოხალისეობის საერთაშორისო პრაქტიკა <https://ngoborjghali.files.wordpress.com/2014/05/e183a1e18390e18394e183a0e18397e18390e183a8e1839de183a0e18398e183a1e1839d-e1839ee183a0e18390e183a5e183a2e18398e18399e1-8398e183a1-e18390.pdf> ნანახია 16.06.2015.

ნიზაციის მონაცემებით საქართველოს მოსახლეობის 81% არ ყოფილა მოხალისე (2013 წლის მონაცემი).<sup>40</sup>

საქართველოში მოხალისეობა ჯერ კიდევ ახლად ფეხადგმული ინსტიტუტია.

ფაქტია, რომ არ მოგვეპოვება ისეთი სამართლებრივი აქტი, რომელიც დაარეგულირებდა მოხალისეობრივ აქტივობას. უფრო მეტიც, ზოგ შემთხვევაში ძალიან ჭირს მოხალისისა და სტაჟიორის ერთმანეთისგან გარჩევა, რადგან საქართველოს კანონმდებლობა მათ შესახებ არაფერს ამბობს. ასეთი ჩანაწერი მხოლოდ საერთაშორისო აქტებსა და კონვენციებში გვხვდება.

არ არსებობს მოხალისეობის ერთიანი ჩამოყალიბებული ცნება, სამართლებრივი მექანიზმები, მიმღები ორგანიზაციის უფლება-მოვალეობები, რაც ქმნის ერთგვარ ბარიერს მოხალისეთა კონსტიტუციური უფლებების დაცვისათვის.

თუკი გადავხედავთ 2007 წელს ჩატარებულ კვლევას, რომელიც განახორციელა კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრმა (ჩლჩრ), დავინახავთ, რომ მოხალისეობრივ საქმიანობაში მონაწილეობა მიუღია საქართველოს მოქალაქეთა მხოლოდ 4,8%-ს, სომხეთში 5,7%-ს, ხოლო აზერბაიჯანში 22,9%-ს. ნათელია, რომ საქართველო ბევრად ჩამორჩება სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს მოხალეობრივი საქმიანობით.

თუმცა 2015 წლის 13—14 ივნისს მოხალისეების ერთსულოვნების უპრეცედენტო ფაქტი დაფიქსირდა.<sup>41</sup> თბილისში მომხდარი სტიქიის შემდეგ სალიკვიდაციო სამუშაოებში აქტიურად მონაწილეობდნენ მოხალისეები - მოქალაქეების, ძირითადად ახალგაზრდების თვითორგანიზებული ჯგუფები, მათ ფაქტობრივად დაამსხვრიეს სტერეოტიპები,

---

<sup>40</sup> შალვაშვილი ლ. რატომ არის მნიშვნელოვანი მოხალისეობა?... <http://csogeorgia.org/position/45/geo> ნანახია 17.06.2015

<sup>41</sup> დაცული ტერიტორიების სააგენტო 2015 წლის 13 ივნისს, ძლიერმა წვიმამ გამოიწვია მდინარე ვერეს და მტკვრის ადიდება, რასაც მოჰყვა წყალდიდობა და ღვარცოფი <http://www.apa.gov.ge/ge/media/News/2015-wlis-13-ivniss-dzlierma-wvimam-gamoiwvia-mdinare-veres-da-mtkvris-adideba-rasac-mohyva-wyaldidoba-da-gvarcofi.page> ნანახია 18.06.2015

რაც რეალურად არსებობდა საქართველოში, იმის თაობაზე, რომ ქვეყანაში ყოველგვარი მოხალისეობრივი საქმიანობა არაპოპულარული იყო.

საქართველოში მოხალისეობის წამახალისებლად მეტ - ნაკლებად, როგორც სამთავრობო, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციები გვევლინებიან. სწორედ ისინი არიან ის რგოლი, რომელიც უბიძგებს მოხალისეებს გააქტიურდნენ. მათ მოხალისეების დასაქმებისას გარკვეული იურიდიული საკითხების მოგვარება უწევთ, როგორცაა: შრომითი ხელშეკრულების გაფორმება ან კვების თუ სხვა ხარჯების ანაზღაურება. ამ დროს ძირითადი სახელმძღვანელო სამართლებრივი აქტი — საქართველოს შრომის კოდექსია, რაც ნამდვილად არაა გათვლილი მოხალისეობრივ საქმიანობაზე. სწორედ ამ გარემოების გამო კარგი იქნება, თუ სახელმწიფო მიიღებს კანონს და შეიმუშავებს პოლიტიკურ კურსს, რომელიც მოხალისეთა შრომის გამოყენებასა და საზოგადოებისათვის სასიკეთო მიმართულებით წარმართვაზე იქნება გათვლილი. ეს, რა თქმა უნდა, დაარეგულირებს არსებულ პრობლემებს და აღმოფხვრის მოხალისეობის ნეგატიურ აღქმას და მოხსნის ბარიერებს, რომელსაც მოხალისეობრივ პრინციპზე მომუშავეები აწყდებიან.<sup>42</sup>

უფრო თვალნათელი რომ გახდეს, თუ რა პრობლემას შეიძლება წააწყდეს ორგანიზაცია, შეგვიძლია მარტივი მაგალითი მოვიყვანოთ.

მაგ. თუკი ორგანიზაციაში მოხალისედ იმყოფება პირი და ის ჯანმრთელობას დაიზიანებს, სამუშაოს შესრულების დროს ორგანიზაცია, ვერ უზრუნველყოფს მკურნალობასთან დაკავშირებული ხარჯების ანაზღაურებას საგადასახადო კოდექსის თანახმად, როგორც ამას განახორციელებდა სხვა რიგით თანამშრომელზე, რადგან ასეთი ანაზღაურება სხვა რეჟიმით რეგულირდება. მსგავს პრობლემას ვაწყდებით როდესაც ორგანიზაციის სახელით მოხალისე კვალიფიკაციის ამაღლე-

---

<sup>42</sup> შალვაშვილი ლ. რატომ არის მნიშვნელოვანი მოხალისეობა?... <http://csogeorgia.org/position/45/geo> ნანახია 17.06.2015

ბისთვის მიემგზავრება და საჭიროებს სამივლინებო ხარჯების ანაზღაურებას, რაც როგორც წესი ვერ ხორციელდება, მისი სამართლებრივი სტატუსის დაურეგულირებლობის გამო. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 101-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტში აღნიშნულია, რომ „ხელფასის სახით მიღებულ შემოსავალში არ შედის დაქირავებულისათვის გადახდილი სამივლინებო ხარჯების ანაზღაურება საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ განსაზღვრული ნორმის ფარგლებში“, მაგრამ გამომდინარე იქიდან, რომ მოხალისეს არ აქვს „დასაქმებულის“ სტატუსი, ბუნდოვანია, რამდენად ეკუთვნის მას სამივლინებო ხარჯების ანაზღაურება.<sup>43</sup>

ერთი ან ორი მოხალისის დაფინანსება და სამივლინებო ხარჯების გამოწერა არ არის რთული, მაგრამ მაშინ, როცა საქართველოში მოქმედ ორგანიზაციებს ჰყავთ ოცი ან ოცდაათამდე მოხალისე, ამ შემთხვევაში მათი მივლინება თუკი მოხალისეები მოითხოვენ დაფინანსებას სერიოზულ ფინანსურ დანახარჯებს წარმოშობს.<sup>44</sup> და მაინც შესაძლოა შეკითხვაც გაჩნდეს თუკი შევიმუშავებთ კანონს მოხალისეობის შესახებ, რა სარგებელს მოუტანს ეს არასამთავრობო ორგანიზაციებს და სახელმწიფო სტრუქტურებს?

საქართველოს შრომის კოდექსი და საქართველოს საგადასახადო კოდექსი არის ის ორი სამართლებრივი აქტი, რომელიც უნდა არეგულირებდეს დასაქმების, შრომის ანაზღაურებისა და შესაბამის გადასახადებთან დაკავშირებულ საკითხებს. „მოხალისის“ ცნებაც და სტატუსიც, აღნიშნულ ორ კანონში უნდა იყოს ასახული. თუმცა, დასახელებული კანონმდებლობის დეტალური ანალიზისას ირკვევა, რომ არც შრომის და არც საგადასახადო კოდექსში „მოხალისის“ ან

---

<sup>43</sup> საქართველოს კანონი საგადასახადო კოდექსი 2010 წლის 17 სექტემბერი №3591–II ს

<sup>44</sup> შალვაშვილი ლ. რატომ არის მნიშვნელოვანი მოხალისეობა?... <http://csogeorgia.org/position/45/geo> ნანახია 17.06.2015



მასთან დაკავშირებული/გათანაბრებული პირის სტატუსი არ არსებობს.<sup>45</sup>

როგორც ევროპულმა პრაქტიკამ გვიჩვენა, მოხალისეები ის გამოუყენებელი რესურსია, რომლებმაც გონიერი ორგანიზების შემთხვევაში, შეიძლება დიდი წვლილი შეიტანოს ცალკე აღებული ორგანიზაციის ან საზოგადოების წარმატებაში.<sup>46</sup>

სწორედ ამიტომ მიგვაჩნია, რომ მოხალისეობის შესახებ კანონის მიღება ხელსაყრელია როგორც არასამთავრობო ორგანიზაციების, ისე სახელმწიფოსთვისაც.

დღეს საქართველოში არსებული ვითარება ვერ უზრუნველყოფს მოხალისეობის განვითარებას და ნახალისებას ქვეყანაში.

1) აუცილებელია ჩამოყალიბდეს მოხალისეობის მენეჯმენტი. აღნიშნული ხელს შეუწყობს მომავალში მოხალისეთა მობილიზებას, მოხალისეთა დროისა და უნარ-ჩვევების გამოყენებას, მათი ცოდნის რეალიზებას და სამოქალაქო საზოგადოებაში თითოეული ინდივიდის ჩართულობის გაზრდას.

2) აუცილებელია, სტუდენტების დაინტერესება მოხალისეობრივი საქმიანობით და მათი რესურსის გამოყენება თანატოლთა საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელების მიზნით.

3) მნიშვნელოვნად წინ გადადგმული ნაბიჯი იქნება მოხალისეობის შესახებ საკანონმდებლო ჩარჩოს შემუშავება, ერთ სისტემატიზებული დოკუმენტის სახით ჩამოყალიბება, სადაც განსაზღვრული იქნება მოხალისეობრივი საქმიანობა, მოხალისეთა სტატუსი, პასუხისმგებლობის სახე და ფორმები.

---

<sup>45</sup> აბაშიძე ა., აბაშიშვილი გ. სახელმწიფო პოლიტიკა მოხალისეობის სფეროში: ქართული კანონმდებლობა და მსოფლიო პრაქტიკა [http://www.osgf.ge/files/publications/2011/volunteerism\\_%281%29a4\\_montaji.pdf](http://www.osgf.ge/files/publications/2011/volunteerism_%281%29a4_montaji.pdf) ნანახია 16.06.2015

<sup>46</sup> აბაშიძე ა., აბაშიშვილი გ. სახელმწიფო პოლიტიკა მოხალისეობის სფეროში: ქართული კანონმდებლობა და მსოფლიო პრაქტიკა [http://www.osgf.ge/files/publications/2011/volunteerism\\_%281%29a4\\_montaji.pdf](http://www.osgf.ge/files/publications/2011/volunteerism_%281%29a4_montaji.pdf) ნანახია 16.06.2015

*Ketevan Kukhianidze*  
*Akaki Tsereteli State University*

**VOLUNTEERING IN GEORGIA:  
REALITY AND CHALLENGES**

Volunteering is a multi-dimensional phenomenon. Voluntary service is an essential characteristic of healthy democratic society. Nowadays, culture of volunteerism is actively developed in many Western countries and its purpose is the desire of helping others, as well as the increase of labor productivity. Since the year 2001 was declared as “International Year of Volunteering”, governments around the world have recognized the need of developing certain number of laws and policies for volunteering regulation. They decided to develop more than seventy new laws and policies, that would have defined the concept of a volunteer and volunteering itself and regulate the issues related to the voluntary activities. Unfortunately, these processes haven’t been implemented in Georgia yet. Volunteering in Georgia, is still newly formed institution. The social environment, the lack of legislation significantly hampers the development of culture of volunteerism. The fact is unmistakable, Georgia significantly falls behind the democratic countries by means of promotion of voluntary activities. That’s why, the aim of the article is to analyze the institute of volunteering, as well as the statistical data and to compare those data with the statistical data related to the voluntary activities taken place in foreign countries.

## გამოყენებული ლიტერატურა

1. ვოიცეკი პ. კრუპა ი. (2011) *მოხალისეობის მენეჯმენტი* [http://epfound.ge/files/manual\\_on\\_volunteer\\_management\\_for\\_csos.pdf](http://epfound.ge/files/manual_on_volunteer_management_for_csos.pdf) ( ბოლო ნანახია 26.06.2015
2. რა არის მოხალისეობა? <http://volunteering.ge/index.php/201-4-03-24-12-31-51/140> ნანახია 15.06.2015
3. ნაცვლიშვილი ვ. (2011) *მოხალისეობა— საერთაშორისო პრაქტიკა და საქართველო* [http://www.civilin.org/pdf/CSI\\_Research\\_Volunteerism.pdf](http://www.civilin.org/pdf/CSI_Research_Volunteerism.pdf) ნანახია 15.06.2015.
4. აბაშიძე ა, აბაშიშვილი გ. *სახელმწიფო პოლიტიკა მოხალისეობის სფეროში: ქართული კანონმდებლობა და მსოფლიო პრაქტიკა* [http://www.osgf.ge/files/publications/2011/volunteerism\\_%281%29a4\\_montaji.pdf](http://www.osgf.ge/files/publications/2011/volunteerism_%281%29a4_montaji.pdf) ნანახია 16.06.2015
5. შალვაშვილი ლ. *რატომ არის მნიშვნელოვანი მოხალისეობა?...* <http://csogeorgia.org/position/45/geo> ნანახია 17.06.2015
6. საქართველოს კანონი საგადასახადო კოდექსი 2010 წლის 17 სექტემბერი N3591—II ს
7. შალვაშვილი ლ. *რატომ არის მნიშვნელოვანი მოხალისეობა?...* <http://csogeorgia.org/position/45/geo> ნანახია 17.06.2015
8. *დაცული ტერიტორიების სააგენტო 2015 წლის 13 ივნისს, ძლიერმა წვიმამ გამოიწვია მდინარე ვერეს და მტკვრის ადიდება, რასაც მოჰყვა წყალდიდობა და ღვარცოფი* <http://www.apa.gov.ge/ge/media/News/2015-wlis-13-ivniss-dzlierma-wvimam-gamoiwvia-mdinare-veres-da-mtkvris-adidebarasac-mohyva-wyaldidoba-da-gvarcofi.page> ნანახია 18.06.2015
9. მოხალისეობის საერთაშორისო პრაქტიკა— <https://ngoborjghali.files.wordpress.com/2014/05/e183a1e18390e18394e183a0e1-8397e18390e183a8e1839de183a0e18398e183a1e1839d-e1839e183a0e18390e183a5e183a2e18398e18399e18398e183a1-e18-390.pdf> ნანახია 16.06.2015
10. Council of Europe Recommendation No (94)4 of the Committee of Ministers of Members States on Promotion of Voluntary Service

ლია თეთრაძე  
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი  
ირინე ჭუმბურიძე  
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

---

**პოლიტიკური პარტიების საზოგადოებასთან  
ურთიერთობა სოციალურ ქსელებში  
(ციხის სკანდალის ასახვა ერთიანი ნაციონალური  
მოძრაობის და ქართული ოცნების  
Facebook-ის გვერდებზე)**

სოციალური ქსელი, განსაკუთრებით facebook-ი დღეს ქართული პოლიტიკის მნიშვნელოვან რესურსად იქცა. ის ხელს უწყობს მოქალაქეთა ჩართულობას პოლიტიკურ პროცესებში და დიდ როლს თამაშობს საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში. უნდა აღინიშნოს, რომ facebook-ი პოლიტიკური პარტიებისა და სუბიექტებისთვის საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და კომუნიკაციისთვის უნიკალური საშუალებაა. მისი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი უკუკავშირის შესაძლებლობაა. მას ახასიათებს ინტერაქტიული კომუნიკაცია მოქალაქეებსა და პოლიტიკოსებს, ან საჯარო პირებს შორის. მომხმარებელი არის პოლიტიკური ინფორმაციის არა პასიური მიმღები, არამედ აქვს შესაძლებლობა დააფიქსიროს საკუთარი პოზიცია კომენტარების სახით და მონაწილეობა მიიღოს პოლიტიკურ დებატებში. Facebook-ზე პოლიტიკოსებისა და საჯარო მოხელეების მიერ გამოხატული მოსაზრებები ხშირად ახალი ამბების წყარო ხდება მედიისთვის. სოციალური მედიის მიზანი ამომრჩეველთა მიერ მონაცემთა შეგროვებაა პოლიტიკურ სუბიექტებზე, რითაც საარჩევნო კამპანიის პერსონალიზება ხდება. როგორც კავკასიის კვლევითი რესურსცენტრის (CRRC) რეგიონული დირექტორი ჰანს გატბროდი აღნიშნავს: “პოლიტიკოსებმა იმისთვის, რომ სხვებს რეალურ დროში დაუკავშირდნენ,

საზრიანობა უნდა გამოიჩინონ, ერთი ნაბიჯია გადასადგმელი იმისთვის, რომ ხელი მიგიწვდებოდეს და მეორე, კონცეპტუალური ნაბიჯი ისაა, რომ მაქსიმალურად გამოიყენო ეს შესაძლებლობა, ყური მიუგდო იმას, რაც ხდება და მერე სოციალური მედიის ყველა ასპექტი გამოიყენო“ (კორსო 2012).

პოლიტიკური პარტიების მიერ თანამედროვე საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების რაციონალურად გამოყენების თვალსაზრისით ჩვენთვის საინტერესო აღმოჩნდა 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებზე დაკვირვება. არჩევნების წინ 18 სექტემბერს ტელევიზიებით ციხის კადრების გავრცელებამ დიდი გავლენა იქონია საზოგადოების განწყობასა და ქცევაზე, რამაც თავისებური ასახვა ჰპოვა პოლიტიკური პარტიების სოციალური ქსელების ოფიციალურ გვერდებზე. განსაკუთრებით მაღალი იყო მოქალაქეთა ჩართულობა ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის და კოალიცია „ქართული ოცნების“ სოციალურ ქსელ Facebook -ის ოფიციალურ გვერდებზე.

2012 წლის წინასაარჩევნო კამპანიაში, ფაქტობრივად, ორი მნიშვნელოვანი პერიოდი გამოიყოფა: პირველი, ესაა პერიოდი 2012 წლის 18 სექტემბრამდე, საქართველოს ციხეებში პატიმართა წამების ამსახველი ვიდეომასალის გავრცელებამდე და მეორე, ციხის კადრების გავრცელების შემდგომი პერიოდი - 18 სექტემბრიდან 1 ოქტომბრამდე. მოხსენებაში ყურადღება სწორედ ამ სკანდალურ მოვლენას ეთმობა.

Socialbakers.com - ის 2012-2013 წლის მონაცემებით, რომელიც სოციალური მედიის სტატისტიკას იკვლევს, საქართველოში Facebook -ში რეგისტრირებულია 969 840 ადამიანი, მოსახლეობის 20.95%. სტატისტიკური ინფორმაციით Facebook -ის მომხმარებელთა რეიტინგში საქართველო 85 - პოზიციაზეა.<sup>47</sup>

---

<sup>47</sup> იხ. ბმული <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/page-2/> ნანახია 13.12.2013

## List of Countries on Facebook

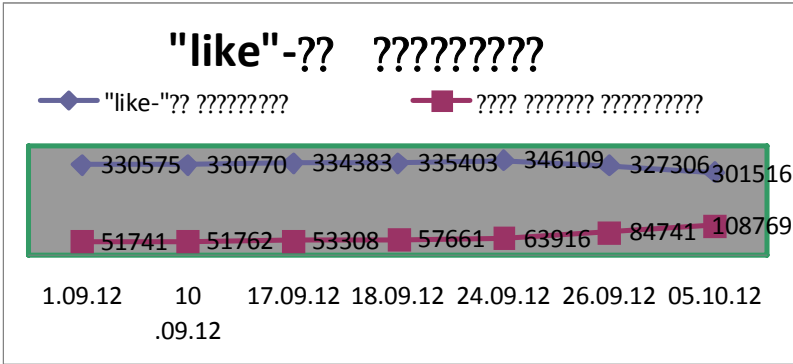


#	Country	Number of Users	Change	(± %)	Penetration
85.	Georgia	969 840	+167 100	+17.23%	20.95%

2012 წლის არჩევნებზე, კოალიცია „ქართული ოცნება“ სოციალურ ქსელში წარმოდგენილი იყო პოლიტიკური სუბიექტის ბიძინა ივანიშვილის ოფიციალური Facebook, Youtube და Twitter -ის გვერდებით. აქედან ყველაზე ეფექტური და აქტიური იყო Facebook-ი. სტატისტიკის მიხედვით ივანიშვილი განსაკუთრებით პოპულარული 18—24 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფში იყო. ხოლო ქალაქებიდან და რაიონებიდან ყველაზე აქტიური მომხმარებელი თბილისში და დუშეთის რაიონში ჰყავდა.

facebook-ზე საზოგადოებასთან კომუნიკაციის სამი სახეობიდან - კომენტარი, გაზიარება და მოწონება, უკუკავშირის თვალსაზრისით ყველაზე პასიურად შეიძლება ჩაითვალოს „ლაიქები“, თუმცა პოლიტიკური პარტიებისა და სუბიექტებისთვის „ლაიქები“ პრესტიჟის საკითხია. „ქართული ოცნების“ მომხმარებელთა „ლაიქების“ რაოდენობა 1 სექტემბრიდან 24 სექტემბრამდე იზრდება, ხოლო 26 სექტემბრიდან 5 ოქტომბრამდე 44593 „ლაიქით“ იკლებს.<sup>48</sup> (იხ. დიაგრამა 1)

<sup>48</sup> „like“- ების კლების ტენდენცია დროში ემთხვევა, შსს-ის მიერ ტელევიზიით გავრცელებულ ფარულ ჩანაწერებს, რომელიც ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ „ქართული ოცნების“ წინააღმდეგ გამოიყენა.



2012 წლის 18 სექტემბერს ტელევიზიებსა და სოციალურ ქსელებში გლდანის მე-8 საპყრობილეში გადაღებული ვიდეომასალა გავრცელდა. კადრებზე პატიმართა წამებისა და გაუპატიურების ამსახველი ფაქტები იყო ასახული. პირველი ციხის კადრები „მე-9 არხმა“ აჩვენა. როგორც საზოგადოებისთვის გახდა ცნობილი, მასალა ტელევიზიას საპყრობილის ყოფილმა ზედამხედველმა ვლადიმერ ბედუკაძემ მიანოდა, მან ფარულად გადაიღო ვიდეო, რომელზეც პოლიციელები პატიმრებს ამცირებენ. ციხის კადრებმა დიდი გავლენა მოახდინა საზოგადოების განწყობაზე, იმავე ღამეს გაიმართა საპროტესტო აქციები. სტუდენტებმაც ძალადობა დაგმეს და 20 სექტემბერს აქცია მოაწყვეს ლოზუნგით „არ ანამო!“ სოციალური ქსელების საშუალებით საზოგადოება აქტიურად მოუწოდებდა ერთმანეთს ღიად გამოეხატათ პროტესტი. ვიდეომასალები, რომლებშიც ასახული იყო ადამიანის უფლებების დარღვევები ქართულ ციხეებში, შოკის მომგვრელი იყო საზოგადოებისთვის. 18 სექტემბერს გავრცელებული ციხის კადრები ივანიშვილის ოფიციალურ facebook-სა და Youtube -ზე არ ატვირთულა თავად ადმინისტრაციის მიერ. მხოლოდ მომხმარებელი კომენტარების სახით ლინკს დებდა ვიდეოებისა, რომელთა ძირითადი წყარო იყო „TV 9“ და „მაესტრო“. საზოგადოება კომენტარებში აქტიურად

აფიქსირებდა საკუთარ პროტესტს და დამოკიდებულებას. სოციალურ ქსელში გაიზარდა აგრესიული და უარყოფითი შინაარსის კომენტარები, იმატა სიძულვილის ენამ ხელისუფლების მიმართ. აქტიურად მოითხოვდნენ სააკაშვილის, მერაბიშვილის, ახალაიას, ადგიშვილის გადადგომას. წერდნენ შემდეგი შინაარსის კომენტარებს: „დამნაშავეები უნდა ეწამონ ისეთივე მეთოდებით, როგორც პატიმრებს აწამებდნენ“, „ნულოვანი ტოლერანტობა, ყველა ციხეში! საკანი №5“, „კადაფური სასჯელი გელოდებათ თქვენ ქართველი ერისაგან...“ იყო სხვა მსგავსი აგრესიული კომენტარებიც. კომენტარების უმრავლესობაში ნახსენები იყო შემდეგი ფრაზები: „ესენი უნდა წავიდნენ, ხელისუფლება უნდა შეიცვალოს“, „პრეზიდენტი უნდა გადადგეს“, „პასუხი უნდა აგოს ყველამ.“<sup>49</sup>

მომხმარებელთა დიდმა ნაწილმა უარი თქვა პროფილის სურათებზე და გააშავა ფონი. პოლიტიკური შინაარსის პოსტებმა და კომენტარებმა შეცვალა და ჩაანაცვლა გასართობი პოსტები. Facebook-ი იქცა პოლიტიკური დისკუსიის მთავარ ადგილად. საერთო პროტესტის გაზიარების სივრცედ. ექსპერტები დარწმუნებით ამბობდნენ, რომ სკანდალი გავლენას იქონიებდა ნაციონალური მოძრაობის რეიტინგზე. მოსალოდნელი იყო რომ, ის ამომრჩეველი, რომელსაც არ ჰქონდა გადანყვეტილი ვისზე გაეკეთებინა არჩევანი ან „ქართულ ოცნებას“ დაუჭერდა მხარს, ან, პროტესტის ნიშნად, შედარებით დაბალი რეიტინგის პარტიას. ცხადი გახდა, რომ შექმნილი სიტუაცია არჩევნების შედეგზე დიდ გავლენას მოახდენდა. ხელისუფლება კრიზისის მართვის რეჟიმში გადავიდა. გადააყენა რამოდენიმე მაღალჩინოსანი.

მართლაც, ციხის სკანდალის შემდეგ მკვეთრი ცვლილებები მოხდა. სავარაუდოდ, ელექტორატის იმ ნაწილმა, რომელიც ჯერ კიდევ ორჭოფობდა და გადანყვეტილი არ ჰქონდა რომელი პოლიტიკური ძალისთვის მიეცა ხმა, სკანდალის შემდეგ აშკარად შეაჩერა არჩევანი „ქართულ ოცნებაზე“.

---

<sup>49</sup><http://www.facebook.com/OfficialBIDZINAIVANISHVILI/?fref=ts> ნანახია 20.10.2012



2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების წინ, აგვისტოში, ეროვნულ დემოკრატიულმა ინსტიტუტმა (NDI) საზოგადოებრივი აზრის კვლევა ჩაატარა. NDI-ის კვლევის მიხედვით, კითხვაზე, ხვალ რომ საპარლამენტო არჩევნები იყოს, რომელ პარტიას მისცემდით ხმას, შედეგები ასე გადანაწილდა: “ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა” - 37%; “კოალიცია “ქართული ოცნება” - 12%; კვლევის შედეგებმა საზოგადოებაში არაერთგვაროვანი რეაქცია გამოიწვია, ნაციონალური მოძრაობის წარმომადგენლები კმაყოფილი იყვნენ და ენდობოდნენ კვლევას, ხოლო „ქართული ოცნების“ წარმომადგენლები და მხარდამჭერები - არა.

18-30 სექტემბერს ციხის ვიდეოების მნახველთა და გამომწერთა რაოდენობამ ბევრად აჯობა ივანიშვილის გამოსვლებისა და რეგიონებში შეხვედრების ვიდეოებს მნახველთა რაოდენობით. მაგალითად 19 სექტემბერს „ზიძინა ივანიშვილის მიმართვა“ ნანახი ჰქონდა **9 633** მომხმარებელს, ხოლო ციხეში პატიმრების წამებისა და გაუპატიურების ამსახველი კადრები, რომელიც ტელევიზია „მაესტრო“-დან იყო ატვირთული - **129 602** მომხმარებელს.

პირველი კომენტარი ციხის კადრებთან დაკავშირებით კოალიციის ლიდერმა 19 სექტემბერს დუშეთში მოსახლეობასთან შეხვედრისას გააკეთა. ივანიშვილმა დაახლოებით სამი წუთი ისაუბრა ციხის სკანდალზე.<sup>50</sup>

ციხის კადრების გავრცელებამ დიდი გავლენა იქონია ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის საარჩევნო სტრატეგიაზეც. საერთო ხაზი, რომელიც ლაიტმოტივად გასდევდა ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის საარჩევნო კამპანიის ორივე ეტაპს იყო ერთის მხრივ, ნეგატიური პიარ კამპანია კოალიცია „ქართული ოცნების“ წინააღმდეგ, ხოლო მეორეს მხრივ საკუთარი საარჩევნო პროგრამის ცალკეული ასპექტების პოპულარიზაცია, რაზეც უფრო ვრცლად ქვემოთ ვისაუბრებთ.

---

<sup>50</sup> იხ. ბმული <http://www.youtube.com/watch?v=69BwrkEBGwg> ნანახია 12.10.2013

ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა საარჩევნო კამპანიის განმავლობაში აქტიურად იყენებდა სოციალურ ქსელების, კერძოდ, facebook-ის, youtube-ის, twitter-ის და live streams-ის შესაძლებლობებს. პარტიის ოფიციალური გვერდი facebook-ის სტატისტიკის თანახმად ყველაზე პოპულარული იყო 18-დან 24 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფებში, თბილისში.

რაც შეეხება უშუალოდ ციხის სკანდალის გავლენას და გამომხაურებას სოციალურ ქსელებში, ამ ფაქტზე რეაგირება მიხეილ სააკაშვილის ოფიციალურ გვერდზე იწყება 18 სექტემბერს გავრცელებული საგანგებო განცხადებით,<sup>51</sup> სადაც მან გამოხატა აღშფოთება და უკიდურესი გაბრაზება, დაგმო ძალადობა, აილო პასუხისმგებლობა მომხდართან დაკავშირებით და განაცხადა, რომ აუცილებლად დაისჯებოდა და პასუხს აგებდა ყველა ის პირი, ვინც ამ დანაშაულში იყო მხილებული. ხოლო პარტიის Facebook -ის ოფიციალურ გვერდზე იწყება უკვე 19 სექტემბრიდან დავით ბაქრაძის მიერ გაკეთებული ანალოგიური შინაარსის განცხადებით.

ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის წარმომადგენლები განცხადებებში მკაფიოდ აფიქსირებდნენ, რომ ისინი გრძნობდნენ პასუხისმგებლობას და მოახდინეს სწრაფი და ადეკვატური რეაგირება აღნიშნული მდგომარეობის გამოსასწორებლად. კერძოდ, თანამდებობიდან გაათავისუფლეს სასჯელალსრულების მინისტრი ხათუნა კალმახელიძე. ასევე პოსტი დაატოვინეს მსგავსი წამების ფაქტებში მხილებულ რამდენიმე თანამშრომელს. დაინიშნა ახალი მინისტრი, ყოფილი სახალხო დამცველი, გიორგი ტულუში, რომელიც საზოგადოებაში უფრო მეტი ნდობით სარგებლობდა.

სახელისუფლო განცხადებებს არაერთგვაროვანი გამომხაურება მოჰყვა. Facebook -ის მომხმარებელთა ნაწილი იზიარებდა და ეთანხმებოდა ხელისუფლების განწყობას და დამოკიდებულებას, ხოლო, ნაწილში - გაღიზიანებას და აგ-

---

<sup>51</sup> იხ. ბმული <http://www.ambebi.ge/politika/61126-gldanis-cikheshi-patimartha-tsamebis-faqtebthan-dakavshirebith-prezidentma-sagangebo-ganckhadeba-gaaketha.html?add=1>

რესიას იწვევდა. იმატა სიძულვილის ენამ, გინებამ, პარტიის მომხრეებსა და მოწინააღმდეგეებს შორის შეურაცხმყოფელმა მიმართებმა, გახშირდა კომენტარები: ”გრცხვენოდეთ!!!”, „ცოცხების პარტია!!!” „წადით ჩვენი ქვეყნიდან, მოგვეციტო მშვიდი ცხოვრების უფლება“, ”განაჩენი გამოუტანეთ უკვე თქვენ თავს ნაცებოო.. ვარდებით მოხვედით და ცოცხებით გაგიშვებთ”, „დაისაჯოს უნდა მთელი ნაცმოძრაობა!!!” და ასევე ნახავდით სხვა შინაარსის კომენტარებსაც: ”ბატონო მიშა, ბატონო დავით, ბატონო ვანო, ჩვენ გვჯერა თქვენი!” ამავდროულად იყო ცინიკური და აგრესიული კომენტარებიც, სადაც ნათლად ჩანდა, რომ საზოგადოების ნაწილს არ სჯეროდა ხელისუფლების არაინფორმირებულობის ამ საკითხთან მიმართებაში.

18 სექტემბრის შემდგომ ამომრჩევლებთან შეხვედრებზე ციხის კადრებთან დაკავშირებით მიხეილ სააკაშვილი ხშირად იმეორებდა ფრაზებს: ”ეს უნდა გამოეგდოთ 25, 24-25 რიცხვში”, ”მათ იცოდნენ”, ”ახალისებდნენ ამას”, ”ფული აიღეს ამაში”, ”თვითონ უკვეთავენ” „ჩვენ მოვახდინეთ რეაქცია“, „ვეგრძნობთ პასუხისმგებლობას”, ”არავის მივცემთ უფლებას 8 წლიანი მონაპოვარი წყალში ჩაგვიყარონ”, ”მათი გეგმა ჩავარდა”, ”არ დავუშვებთ წარსულში დაბრუნებას” და. ა.შ. რაც ერთის მხრივ საკითხის სიმწვავესა და ხელისუფლების დაკარგვის შიშზე მიაჩვენებდა, ხოლო მეორე მხრივ, ოპონენტი პოლიტიკური სუბიექტის დისკრედიტაციის მცდელობა იყო.

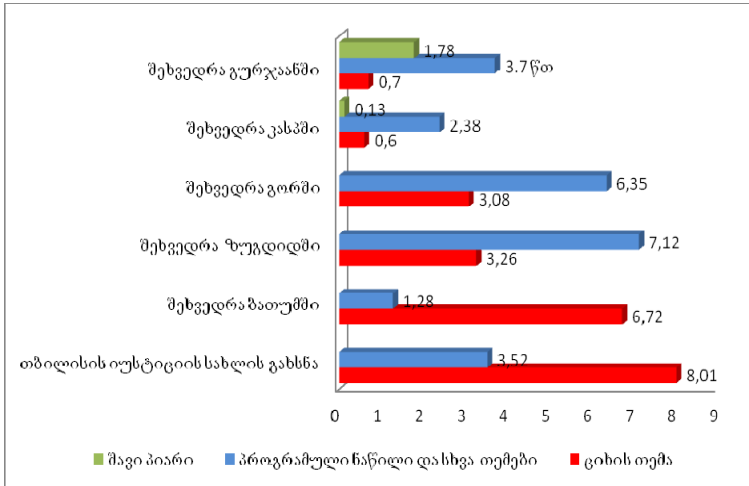
როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა ციხის კადრების გავრცელებამდეც აქტიურად აწარმოებდა ნეგატიურ - პიარ კამპანიას საარჩევნო ბლოკის — კოალიცია ”ქართული ოცნების” წინააღმდეგ. ეს კარგად ჩანს საარჩევნო კამპანიის ფარგლებში ამომრჩევლებთან შეხვედრების დროს გაკეთებულ განცხადებებში, სადაც აქცენტი ყოველთვის კეთდებოდა რუსული ფულის შემოსვლასა და 1990-იანი წლების საქართველოზე. კერძოდ, სამოქა-

ლაქო დაპირისპირებასა და შევარდნაძის მმართველობის წლებზე, რომელიც კორუფციასთან, განუკითხაობასთან და უმუშევრობასთან ასოცირდებოდა. ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის საარჩევნო კამპანიის ერთ-ერთი მიზანი, რომ კოალიცია „ქართული ოცნება“ ასოცირებული ყოფილიყო რუსეთთან, ხოლო მათი ხელისუფლებაში მოსვლა, განვითარების თვალსაზრისით, უკან დაბრუნებასთან, ნაწილობრივ მიღწეულ იქნა, რაც ნათლად ჩანს სოციალური ქსელის მომხმარებელთა კომენტარებში. მიუხედავად ამისა, ციხის კადრებმა გადანონა ეს დამოკიდებულება.

ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის ოფიციალურ გვერდებზე, სოციალურ ქსელებში, ნაკლებად გვხვდება ტექსტობრივი მასალა ამ თემასთან დაკავშირებით, მაგრამ გაზიარებულ ვიდეოებში, პრეზიდენტის გამოსვლების დროის დიდი ნაწილი სწორედ პენიტენციალურ სისტემაში განვითარებულ მოვლენებს ეთმობოდა. (იხ. დიაგრამა№2) თუმცა, როგორც დიაგრამაზე ჩანს, არჩევნების დღის მოახლოებასთან ერთად, ციხის თემას ჭარბობს პროგრამული ნაწილი და სხვა თემები. აღსანიშნავია, რომ პატიმრების წამების ამსახველი ვიდეომასალა პარტიის გვერდზე მხოლოდ კომენტარებში გვხვდება ბმულის სახით, რომლის წყარო „მეცხრე არხი“ ან „მაესტროა“.

დიაგრამა 2

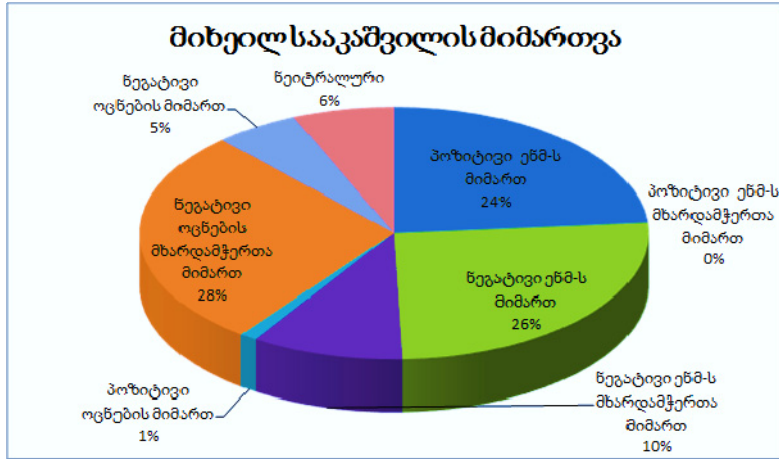
მიხეილ სააკაშვილის მიმართების წუთობრივი მონიტორინგი. 19-30 სექტემბერი, 2012 წ.



გავრცელებული ვიდეო მასალიდან ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო იყო მიხეილ სააკაშვილის სარეკლამო ხასიათის მიმართვა ციხის თემასთან დაკავშირებით,<sup>52</sup> რომელიც გავრცელდა სოციალურ ქსელებსა და სატელევიზიო სივრცეში, ვიდეობმულს facebook-ზე 368 მოწონება, 112, კომენტარი და 53 გაზიარება ჰქონდა. განსაკუთრებით საინტერესოა, კომენტარების შინაარსობრივი მხარე, რომელთა უმეტესი წილი ნეგატიური ხასიათისაა, მიმართული არა მხოლოდ ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის და მათი მხარდამჭერების, არამედ კოალიცია „ქართული ოცნების“ და მათი მხარდამჭერების წინააღმდეგაც. იხ. დიაგრამა №3

დიაგრამა 3

<sup>52</sup> იხ. ბმული <https://www.youtube.com/watch?v=tX2xx5N1Zl8>



როგორც ზემოთ აღინიშნა, ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის საარჩევნო კამპანიის პირველი ეტაპი განსხვავებულ რეჟიმში მიმდინარეობდა. მაგალითად, 8 სექტემბერს დაგეგმილი შეხვედრების შესახებ სოციალურ ქსელებსა და ოფიციალურ გვერდზე აქტიურად მიმდინარეობდა მხარდამჭერთა მობილიზაციის საინფორმაციო პიარკამპანია, ხოლო შემდგომ უკვე ჩატარებული ღონისძიებების ამსახველი ფოტო-ვიდეო მასალის განთავსება. 18 სექტემბრის შემდეგ კი, youtube-ის ოფიციალურ არხზე <https://www.youtube.com/user/unmgeorgia/featured> გაზიარებული ვიდეობის ნაწილი, რომელიც პარალელურად ვრცელდებოდა facebook-ზე, სპონტანურ ხასიათს ატარებდა, რაც გამოიხატა იმაში, რომ წინასწარჩევნო კამპანიის ფარგლებში, ჩატარებული არცერთი ღონისძიება, იუსტიციის სახლის გახსნა 21.09.12<sup>53</sup>, სადაც საქართველოს პრეზიდენტმა პირველად მიმართა ციხის კადრების გასვლის შემდეგ, იქ შეკრებილ საზოგადოებას. მხარდამჭერებთან შეხვედრა ბათუმში 23.09.12,<sup>54</sup> ზუგდიდში

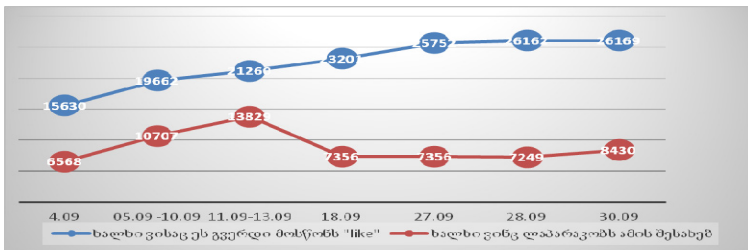
<sup>53</sup> იხ. ბმული <https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/286172838161969>

<sup>54</sup> იხ. ბმული <https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/415932231788384>

23.09.12,<sup>55</sup> კასპში 25.09.12<sup>56</sup> გურჯაანში, 25.09.12,<sup>57</sup> გორში 26.09.12,<sup>58</sup> გარდა ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის დასკვნითი შეხვედრისა სპორტის სასახლეში, დაანონსებული არ ყოფილა სოციალურ ქსელებსა და ოფიციალურ გვერდზე.

ციხის კადრების გასვლის შემდგომ მომატებული აგრესიის ფონზე ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის Facebook-ის ოფიციალურ გვერდზე მომხმარებელთა კლება არ შეინიშნება, ე.წ. “like”—ის მხრივ, კლება ფიქსირდება უკვე ოქტომბრის პირველივე რიცხვებიდან. იხ. დიაგრამა №4

დიაგრამა 4



მიუხედავად იმისა, რომ 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების წინასაარჩევნო კამპანია სექტემბრის თვეში, „კომპრომატების“ ომს ჰგავდა და ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ მძიმე დარტყმა მიიღო პენიტენციული სისტემაში არსებული მდგომარეობის მხილებით, გაორმაგებული ძალით ცდილობდა ხელისუფლებისთვის ბრძოლას არამხოლოდ პარტიული, არამედ მთელი ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენებით. მაგალითად, შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ გავრცელებული ფარული სატელეფონო საუბრები თუ ვიდეორჩანაწერები, რომელიც ინტენსიურად ვრცელდებოდა არჩევნებამდე რამოდენიმე დღით ადრე სატელევიზიო არხებსა და

<sup>55</sup> იხ. ბმული <https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/359500107467410>

<sup>56</sup> იხ. ბმული <https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/496944570324911>

<sup>57</sup> იხ. ბმული <https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/388462551226198>

<sup>58</sup> იხ. ბმული <https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/530596080300908>

სოციალურ ქსელებში, სადაც ერთი მხრივ ფიქსირდებოდა კოალიცია ქართული ოცნების წევრების ქურდულ სამყაროსთან კავშირი, ხოლო მეორეს მხრივ - კოალიციის წევრების მხრიდან ამომრჩეველთა მოსყიდვის ფაქტები. აღნიშნულ სტრატეგიას ორი მიზანი ჰქონდა. პირველი, კოალიცია "ქართული ოცნების" დისკრედიტაცია და უნდობლობის გაზრდა, ხოლო მეორეს მხრივ საზოგადოების დარწმუნება, რომ კოალიციის მოსვლა ხელისუფლებაში პირდაპირ კავშირში იყო ქურდული წესრიგის დამყარებასთან, რუსეთთან და წარსულში დაბრუნებასთან. კომპრომატების ომის პარალელურად ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა მაინც ახერხებს პროგრამული ნაწილის პიარკამპანიას. საბოლოოდ, ერთიანი ნაციონალური მოძრაობისათვის მარცხის განმაპირობებელი ბოლო წვეთი აღმოჩნდა ბარბარე რაფალიანცის გარდაცვალების ფაქტი არჩევნების წინა ღამეს, რომელიც აღნიშნული სუბიექტის გურჯაანის მაჟორიტარობის კანდიდატს გიორგი ღვინიაშვილს ედებოდა ბრალად. შექმნილმა პოლიტიკურმა მდგომარეობამ, საზოგადოებაში არსებული ნეგატიური განწყობა კიდევ უფრო გააძლიერა. დადგა სამოქალაქო დაპირისპირებისა და კონტროლის დაკარგვის საშიშროება. ამიტომ ივანიშვილი თითქმის ყველა გამოსვლაში მოუწოდებდა მხარდამჭრებს, რომ არ მომხდარიყო დაუგეგმავი გამოსვლები, რასაც შეიძლება მოჰყოლოდა დაპირისპირება და აგრესია და მოუწოდებდა, რომ ემოციების გარეშე, არჩევნების გზით შეეცვა-ლათ ხელისუფლება.

სექტემბრის თვეში საარჩევნო კამპანია მაკომპრომეტირებელი მასალებით ბრძოლას ჰგავდა, არავის ახსოვდა პარტიების პროგრამები და დაპირებები. საზოგადოებამ ყურადღება მთლიანად გადაიტანა ციხის სკანდალზე, ეს არჩევნები ყველაზე ემოციური არჩევნები იყო ქართულ რეალობაში. Facebook-ი ინფორმაციისა და პოზიციების გაცვლისა და საზოგადოების მობილიზების საშუალებად იქცა. გაიზარდა პოლიტიკური შინაარსის სტატუსები და კომენტარები. Facebook-ის საშუალებით, სტუდენტების მიერ იგეგმებოდა



მასიური აქციები საქართველოს სხვადასხვა ქალაქში, ისინი პატიმრების წამებასა და ცემას აპროტესტებდნენ. ციხის სკანდალმა სოციალური ქსელის პასიური მომხმარებელიც გამოაღვიძა, ანუ ის, ვინც მანამდე მხოლოდ აკვირდებოდა მოვლენებსა და საარჩევნო კამპანიას, აქტიურად ჩაერთო პოლიტიკურ პროცესებში. სოციალურ ქსელებს ხელისუფლების ცვლილებაზე პირდაპირი გავლენა არ მოუხდენია, თუმცა ერთის თქმა დანამდვილებით შეიძლება, საზოგადოების ჩართულობას აქტიურ პოლიტიკურ პროცესებში მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი.

*Lia Tetradze; IrineTchumburidze*  
*Ilia state University*

**USING SOCIAL NETWORKS DURING THE 2012  
PARLIAMENTARY ELECTIONS  
(DESCRIBING PRISON SCANDALS FROM  
THE PERSPECTIVE OF FACEBOOKPOSTS OF  
UNITED NATIONAL MOVEMENT AND GEORGIAN  
DREAM)**

In modern politics internet has become a very important tool of communication between political subjects and society. Nowadays, social networks play a major role in spreading information and creating a public opinion. Exchanging information and holding discussions in a virtual way makes more and more people involved in a political process. Political parties actively try to attract electorate and gain trust from society using social networks. Experts say, that very soon citizens may prefer to state their own political will and choice on the internet. What is more, in Britain “e-voting” is considered to be the democracy of future.

Today, the social network has become an important resource of the Georgian politics. Nearly all the leading parties and non-governmental organizations have their own accounts on social networks. The activities by one or the other political parties have become much more noticeable lately. It should be noted that Facebook for them is considered quite a unique way for PR and for influencing public opinion.

Feedback is one of the most important components of Facebook. It is characterized by interactive communications between citizens and politicians or public entities. Users are not passive recipients of information but they have the chance to state their own points of view or a position while commenting and take part in political debates. Facebook is a virtual space that unites people having common interests and sharing thoughts with each other.

Despite the fact that adding friends on Facebook is limited (a person can have 5000 friends), the network gives consumers the opportunity of subscribing and it also gives the chance to see the specific user's activity or to get feedback just without making friends with the user.

Moreover, the sharing function makes it possible to view the specific status, information or advertisement of the people the user has not made friends with. The opinion posted by politicians or public entities on Facebook often becomes the source of the news for media. It has become the way of exchanging information and ideas as well as mobilizing society. Analysts say that the social network aims at collecting data by voters about political subjects that personalized the election campaign. The candidate must be a person who is not only familiar but he/she should also understand the voter problems and be their friend. This is already a part of modern politics. The project aims to find out how adequately and rationally websites and social networks are used by political parties and subjects for public relations as well as during the pre-election campaign. Since the advantage of social networks is that citizens can get information in a simple way and they have a possibility to state their own opinions, it was much more interesting to observe political parties and subjects during the 2012 Parliamentary elections to find out how rationally they use modern information and communication technologies.

## გამოყენებული ლიტერატურა

1. „ინტერნეტის პოლიტიკური არქიტექტურა საქართველოში“ 2012 . ჰაინრიხ ბილის ფონდის სამხრეთ კავკასიის რეგიონალური ბიურო
2. კორსო, მოლი. „შეუძლია თუ არა facebook-ს თბილისში პოლიტიკური ძვრების გამოწვევა?“2012.  
<http://foreignpress.ge/chven-shesakheb/3520.html?lang=ka-GE>
3. ნავარო, ლუის. „საპარლამენტო არჩევნების შედეგებზე დიდი გავლენა ციხის კადრებმა იქონია“ 2012.  
<http://pirweli.com.ge/index.php?menuid=8&id=21804>
4. უშიკიშვილი, რუსიკო. „ასეთი შედეგები სოციოლოგიური კვლევის კრახია“ 2012.  
[http://www.for.ge/view.php?for\\_id=16092&cat=3](http://www.for.ge/view.php?for_id=16092&cat=3)
5. ინტერპრესნიუსი. 2012.09.19. 09:54 გლდანის ციხეში პატიმართა ნამების ფაქტებთან დაკავშირებით პრეზიდენტმა საგანგებო განცხადება გააკეთა.  
<http://www.ambebi.ge/politika/61126-gldanis-cikheshi-patimartha-tsamebis-faqtebthan-dakavshirebith-prezidentma-sagangebo-ganckhadeba-gaaketha.html?add=1>
6. საქართველოს პრეზიდენტის მიმართვა 2012.21.09  
<https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/286172838161969>
7. მხარდამჭერებთან შეხვედრა ბათუმში 2012.23.09.  
<https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/415932231788384>
8. მხარდამჭერებთან შეხვედრა ზუგდიდში. 2012.23.09  
<https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/359500107467410>
9. შეხვედრა კასპში. 2012.25.09  
<https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/496944570324911>

10. მხარდამჭერებთან შეხვედრა გურჯაანში 2012.25.09  
<https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/388462551226198>
11. მხარდამჭერებთან შეხვედრა გორში 27.09.2012  
<https://www.facebook.com/nacionalurimodzraoba/posts/530596080300908>
12. მიხეილ სააკაშვილის მიმართვა 24.09.2012  
<https://www.youtube.com/watch?v=tX2xx5N1ZI8>

*ინგა მიხანაშვილი  
ილიას უნივერსიტეტი*

---

**ასოციაციის შესახებ შეთანხმება და  
საქართველოს ევროკავშირში  
განხორციელების პარტნიორობის**

*“აღმოსავლეთ პარტნიორობა” და  
საქართველოსთან ასოციაციის  
შესახებ შეთანხმების გაფორმება.*

საქართველოს “აღმოსავლეთ პარტნიორობაში” გაწევრიანება საქართველოს ხელისუფლების მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ნაბიჯი იყო. “აღმოსავლეთ პარტნიორობა”, როგორც ევროკავშირის აღმოსავლეთ ევროპის მეზობელ ქვეყნებთან (აზერბაიჯანთან, ბელარუსი, მოლდოვა, საქართველო, უკრაინა, სომხეთი) თანამშრომლობის ფორმატი, შვედეთისა და პოლონეთის ინიციატივაა. მისი მთავარი მიზანია ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის განხორციელების ხელმონყოფა და მისი აღმოსავლეთ განზომილების გაძლიერება.

„აღმოსავლეთ პარტნიორობა“ კონკრეტულ მიზნად ისახავს შესაბამისი პარტნიორი ქვეყნების ხელშეწყობას, მიაღწიონ ევროკავშირთან პოლიტიკურ ასოციაციასა და ეტაპობრივ ეკონომიკურ ინტეგრაციას. „აღმოსავლეთ პარტნიორობის“ მონაწილე ქვეყნები, ძირითადად, ოთხი თემატური პლატფორმის ფარგლებში თანამშრომლობენ: 1. დემოკრატია, ეფექტური მმართველობა და სტაბილურობა; 2. ეკონომიკური ინტეგრაცია და ევროკავშირის პოლიტიკასთან დაახლოება; 3. ენერგოუსაფრთხოება; 4. ხალხთა შორის კონტაქტები.

ვილნიუსის სამიტმა საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობების შემდგომი განვითარებისათვის ისტორიული დატვირთვა შეიძინა.

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის მოლაპარაკებები ასოცირების შესახებ შეთანხმებაზე ოფიციალურად დაიწყო 2010 წლის ივლისში, რომელიც 2013 წელს ხელშეკრულების რატიფიცირებით დასრულდა.

ასოცირების შესახებ შეთანხმებამ ჩაანაცვლა 1996 წელს ხელმოწერილი “პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება” და შექმნა საქართველოსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობის ახალი სამართლებრივი ჩარჩო. “პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმებასთან” შედარებით, ასოცირების შესახებ შეთანხმება ყოვლისმომცველი და პოლიტიკური კუთხით, შინაარსობრივად უფრო დატვირთული დოკუმენტია, რომელსაც თვისობრივად ახალ დონეზე აჰყავს საქართველოსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობა ყველა პრიორიტეტული მიმართულებით.

ასოცირების შესახებ შეთანხმება საერთაშორისო შეთანხმებაა, რომლითაც მოხდება საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოება ყველა სფეროში. ასოცირების შეთანხმების იმპლემენტაცია ხელს შეუწყობს საქართველოს ევროპული ტიპის სახელმწიფოდ ჩამოყალიბებას. იგი ითვალისწინებს საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოებას.

ასოცირების შესახებ შეთანხმება პირობითად შეიძლება სამ ნაწილად დავყოთ: პოლიტიკური თანამშრომლობა, დარგობრივი თანამშრომლობა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცე.

შეთანხმება ხელს შეუწყობს თანამშრომლობის გაღრმავებას შემდეგი ძირითადი მიმართულებებით: საერთო ევროპული ფასეულობების განმტკიცება და დაცვა; კანონის უზენაესობის, კარგი მმართველობის, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ერთგულება და გავრცელება; საერთაშორისო სამართლის პრინციპების, მათ შორის, სუვერენიტეტისა და საერთაშორისო მასშტაბით აღიარებულ საზღვრებში ტერიტორიული მთლიანობის პატივისცემა, კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით მოგვარების ხელშეწყობა, საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა. პოლიტიკური დია-

ლოგისა და თანამშრომლობის გაღრმავება მოხდება ისეთ სფეროებში, როგორებიცაა შიდასახელმწიფოებრივი რეფორმა, საერთაშორისო მასობრივი განადგურების იარაღის გაუფრცვლელობა, რეგიონული სტაბილურობა, მართლმსაჯულება, თავისუფლება და უსაფრთხოება, მათ შორის ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა საზღვრის მართვა. ფულის გათეთრების, ტერორიზმის, ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობის; ორგანიზებული დანაშაულისა და ადამიანთა ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლა და სხვ.

ვაჭრობა და ვაჭრობასთან დაკავშირებული საკითხები, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის ჩამოყალიბებას, რომელიც ასოცირების შესახებ შეთანხმებაში ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაციის რეალურ მექანიზმს წარმოადგენს.

### **ვიზა ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმა და საქართველო**

საქართველოს მოქალაქეები შეძლებენ ევროკავშირის ქვეყნებში უვიზო მიმოსვლას სავიზო რეჟიმის ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმის შესრულების შემდეგ. საქართველომ ვიზა ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმის პირველი ფაზა წარმატებით შეასრულა. ახლა სამოქმედო გეგმას მეორე ფაზა აქვს შესასრულებელი, რომელთან დაკავშირებით ევროკომისიამ რიგის სამიტამდე გამოაქვეყნა ახალი დასკვნა, რომელშიც საუბარია იმაზე, რომ საქართველომ მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია, თუმცა ვიზა ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმა ბოლომდე ვერ შეასრულა. საქართველოს, გეგმით გათვალისწინებული 15 ნიშნული უნდა დაეკმაყოფილებინა, საიდანაც 7 შესრულებულად ჩაითვალა, ესენია: დოკუმენტების მართვა; საზღვრის ინტეგრირებული მართვა; ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლა და მისი პრევენცია; სასამართლო თანამშრომლობა სისხლის სამართლის საკითხებში; პერსონალურ მონაცემთა დაცვა; საქართველოს



ფარგლებში გადაადგილების თავისუფლება და სამგზავრო და პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების გაცემა. შესრულებელი ნიშნულები კი შემდეგია: მიგრაციის მართვა; თავშესაფრის პოლიტიკა; ადამიანთა ტრეფიკინგი; კორუფციის თავიდან აცილება და ბრძოლა მის წინააღმდეგ; ფულის გათეთრებისა და ტერორიზმის დაფინანსების წინააღმდეგ ბრძოლა; ნარკოტიკების საკითხი; თანამშრომლობა სამართალდამცავ უწყებებს შორის; მოქალაქეთა უფლებები, მათ შორის, უმცირესობების დაცვა.<sup>59</sup>

ანგარიშში ევროკომისია საქართველოს ხელისუფლებას აძლევს მთელ რიგ რეკომენდაციებს იმისათვის, რომ ზემოხსენებული ნიშნულები ბოლომდე შესრულებულად ჩაითვალოს. მათ შორის, ევროკომისიის განცხადებით, უნდა ჩატარდეს უფრო ინტენსიური საინფორმაციო კამპანიები რეგიონულ, ადგილობრივ და ყველა სხვა დონეზე საქართველოს მოქალაქეების სამომავლო უვიზო მიმოსვლასთან დაკავშირებული უფლებებისა და მოვალეობების გასაცნობად. გარდა ამისა, საქართველომ უნდა გააგრძელოს ჰუმანიტარულ საფუძველზე ვიზების გაცემის პროცედურების შემუშავებაზე მუშაობა. რაც შეეხება ადამიანის უფლებების საკითხს, ანგარიშში წერია, რომ საქართველომ უნდა გააფართოვოს და განაგრძოს საქმიანობა თანასწორობის, ტოლერანტობისა და მრავალფეროვნების საკითხებთან დაკავშირებით ხელისუფლების წარმომადგენლებისა და ფართო საზოგადოების ინფორმირებულობის გაზრდის მიმართულებით. გააქტიუროს ძალისხმევა უმცირესობათა თემების ინფორმირებულობის გასაზრდელად მათი უფლებებისა და არსებული სახელმწიფო სერვისებისა და დახმარების შესახებ. მიიღოს ახალი სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა ტოლერანტობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ხელშესაწყობად წინა სამოქმედო გეგმის განხორციელების პროცესში მიღებული გამოცდილების სრულად გათვალისწინებით. გააგრძელოს

---

<sup>59</sup> [http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/documents/visa/20150208vlap\\_ka.pdf](http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/documents/visa/20150208vlap_ka.pdf)

ნანახია 08.05.2015

იურიდიული სფეროს სპეციალისტების ტრენინგი სამოქალაქო საზოგადოებასთან, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და დონორებთან მჭიდრო კონტაქტის პირობებში და სახალხო დამცველის მიერ წარმოდგენილი საკანონმდებლო წინადადებების სათანადოდ გათვალისწინებით.<sup>60</sup>

უვიზო მიმოსვლასთან დაკავშირებით არსებობს განსხვავებული მოსაზრება, რომელიც გულისხმობს შემდეგს: უვიზო მიმოსვლა გამოიწვევს საქართველოდან შრომითი რესურსების, მათ შორს კვალიფიციური მუშახელის გადინებას ევროკავშირის ქვეყანაში. სინამდვილეში კი ასოცირების შესახებ შეთანხმების არც ერთი დებულება არ არის დაკავშირებული ევროკავშირის ქვეყნებში საქართველოს მოქალაქეების გადაადგილებასთან, იგი არ ითვალისწინებს ამ ქვეყნებში საქართველოს მოქალაქეების დასაქმების შესაძლებლობას. გარდა ამისა, საქართველოსა და ევროკავშირის შორის სავიზო რეჟიმის გამარტივების შესახებ ხელშეკრულება (ხელი მოეწერა 2010 წლის ივნისში, ძალაშია 2011 წლის მარტიდან) ამარტივებს ვიზის მიღების პროცესს გარკვეული კატეგორიის მოქალაქეებისათვის და მას არაფერი აქვს საერთო ევროკავშირის ქვეყნებში საქართველოს მოქალაქეების დასაქმებასთან. ამასთან ერთად, უვიზო მიმოსვლის პერსპექტივა იძლევა ევროკავშირის ქვეყნებში ვიზის გარეშე მხოლოდ მოგზაურობისა და არამუდმივი ბინადრობის და დასაქმების შესაძლებლობებს.

### **ასოცირების შესახებ შეთანხმება და სამოქალაქო ჩართულობა**

ასოცირების შესახებ შეთანხმება მოითხოვს ასევე სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობას. იგი ითვალისწინებს სამოქალაქო საზოგადოების პლატფორმის შექმნას. 412

---

<sup>60</sup> ქოქოშვილი, დ. (2015). 8 მიზეზი, რის გამოც ევროკომისიის ანგარიშით საქართველო უვიზო რეჟიმს დღეს არ იმსახურებს. ნანახია 28.05.2015 <http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/44687/htm>

და 413 მუხლებში საუბარია იმაზე, რომ მხარეები ხელს შეუწყობენ თავიანთი სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენელთა რეგულარულ შეხვედრებს, წინამდებარე შეთანხმების იმპლემენტაციის თაობაზე მათი ინფორმირებულობისა და მათი ჩართულობის უზრუნველყოფის მიზნით. შესაბამისად, იქმნება ევროკავშირი - საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების პლატფორმა, რომელიც წარმოადგენს შეხვედრისა და აზრთა გაცვლა-გამოცვლის ფორუმს და შედეგება ევროკავშირის მხრიდან სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებისგან, ევროპის ეკონომიკური და სოციალური კომიტეტის წევრების ჩათვლით და საქართველოს მხრიდან სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებისგან, “აღმოსავლეთ პარტნიორობის“ სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის ეროვნული პლატფორმის წარმომადგენელთა ჩათვლით. კომიტეტი შეიკრიბება მის მიერ განსაზღვრული ინტერვალების შესაბამისად. პლატფორმას მხარეები უხელმძღვანელებენ მონაცვლეობით.<sup>61</sup>

სამოქალაქო საზოგადოების პლატფორმა ინფორმირებული იქნება ასოცირების საბჭოს გადაწყვეტილებებისა და რეკომენდაციების შესახებ. სამოქალაქო საზოგადოების პლატფორმას შეუძლია ასევე ასოცირების საბჭოსათვის რეკომენდაციების მიცემა. ასოცირების კომიტეტი და საპარლამენტო ასოცირების კომიტეტი უზრუნველყოფენ სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან რეგულარული კონტაქტების დამყარებას, რათა შეიტყონ მათი მოსაზრებები წინამდებარე შეთანხმების მიზნების მიღწევასთან დაკავშირებით.

მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ჩვენს ქვეყანაში სამოქალაქო საზოგადოებისა და კერძოდ, არასამთავრობო ორგანიზაციების განვითარებას ხელი დასავლურმა ფონდებმა შეუწყვეს. ამდენად, საქართველო - ევროკავშირის ურთიერთობებში სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობაც მნიშ-

---

<sup>61</sup> [http://www.mfa.gov.ge/getattachment/ევროპული-და-ევრო-ატლანტიკური-ინტეგრაცია/Association-Agreement/ასოცირების\\_შესახებ\\_შეთანხმების\\_გზამკვლევი.pdf.aspx](http://www.mfa.gov.ge/getattachment/ევროპული-და-ევრო-ატლანტიკური-ინტეგრაცია/Association-Agreement/ასოცირების_შესახებ_შეთანხმების_გზამკვლევი.pdf.aspx) 2014 თებერვალი, ნანახია 10.05 2014.

ვნელოვანნილად ევროკავშირის მხარდაჭერით ხორციელდება. აქვე, მოკლედ ვისაუბრებ “აღმოსავლეთ პარტნიორობის” სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმსა და “აღმოსავლეთ პარტნიორობის” სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნულ პლატფორმაზე.

2009 წელს პრალის სამიტზე ჩამოყალიბდა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმი, რომლის შემადგენლობაში შედიან აღმოსავლეთ პარტნიორობის წევრი ქვეყნების სამოქალაქო-საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლები, ასევე, ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისა და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, რომლებიც მიზნად ისახავენ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში სამოქალაქო საზოგადოებრივი ორგანიზაციების კონტაქტების მხარდაჭერას და დიალოგის წარმართავს საჯარო ხელისუფლებასთან. ფორუმი ასევე ხელს უწყობს ინფორმაციისა და გამოცდილების გაცვლას პარტნიორ ქვეყნებს შორის გარდამავალი პერიოდის, რეფორმისა და მოდერნიზაციის სფეროში გადადგმულ ნაბიჯებზე. სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის მანდატია ზეგავლენა მოახდინოს ევროკავშირის ინსტიტუტებსა და ადგილობრივ ხელისუფლებებზე გადწყვეტილების მიღების პროცესში რეკომენდაციების მომზადების გზით.

სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქმიანობა მოიცავს აღმოსავლეთის პარტნიორობის ოთხ თემატურ პლატფორმას და ოთხ თემატურ ჯგუფს:

1. დემოკრატია, ადამიანის უფლებები, კარგი მმართველობა და სტაბილურობა;
2. ეკონომიკური ინტეგრაცია და ევროკავშირის პოლიტიკასთან თანხვედრა;
3. გარემოს დაცვა, კლიმატის ცვლილება და ენერგოუსაფრთხოება;
4. ხალხთაშორისი კავშირების ნახალისება.<sup>62</sup>

---

<sup>62</sup> <http://eapnationalplatform.ge/index.php?a=main&pid=43&lang=geo>

## საქართველოს ეროვნული პლატფორმის საქმიანობა და მისი ურთიერთობა საქართველოს ხელისუფლებასთან

სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის შექმნის შემდეგ, ჩვენს ქვეყანაში შეიქმნა საქართველოს ეროვნული პლატფორმა, რომლის ფუნქციაა:

1. აღმოსავლეთის პარტნიორობის თემატური პლატფორმებისა და საფლავმანო ინიციატივების მიმდინარეობის ხელშეწყობა საქართველოში;

2. სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმზე საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების ინტერესების წარდგენა და ფორუმის საქმიანობისათვის ხელის შეწყობა.

საქართველოს ეროვნული პლატფორმა თანამშრომლობს: ა. საქართველოს მთავრობასთან; ბ. ევროკავშირის ადგილობრივ დელეგაციასთან; გ. ევროპის კომისიასთან; დ. ევროკავშირის წევრი ქვეყნების საელჩოებთან საქართველოში; ე. აღმოსავლეთის პარტნიორობის წევრი სხვა ქვეყნების პლატფორმებთან; ვ. სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის მონაწილე საერთაშორისო, ევროკავშირისა და მესამე ქვეყნების სამოქალაქო-საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან; ზ. სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის მმართველ კომიტეტებთან.

საქართველოს ეროვნული პლატფორმა ახორციელებს შემდეგ საქმიანობებს:

1. ქმნის ოთხ სამუშაო ჯგუფს ოთხი თემატური პლატფორმის შესაბამისად და ქვეჯგუფებს - საჭიროებისამებრ;

2. ხელს უწყობს საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებას აღმოსავლეთის პარტნიორობის შესახებ;

3. განიხილავს აღმოსავლეთის პარტნიორობის ოთხი თემატური პლატფორმისა და პარტნიორობის საფლავმანო ინიციატივების იმპლემენტაციას საქართველოში;

4. ევროპის კომისიას, საქართველოს მთავრობასა და სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმს წარუდგენს განხილვის შედეგებს რეკომენდაციების სახით;

5. საკუთარი გადანყვეტილებით ახორციელებს აღმოსავლეთის პარტნიორობის მონიტორინგს;

6. საჯაროდ აქვეყნებს რეკომენდაციებს ან მონიტორინგის შედეგებს;

7. საკუთარი გადანყვეტილებით ხელს უწყობს კვლევების განხორციელებას აღმოსავლეთის პარტნიორობის იმპლემენტაციის ხელშესაწყობად;

8. ხელს უწყობს სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის რეკომენდაციების სწორ და ეფექტიან განხორციელებას საქართველოში;

9. შეიმუშავებს წინადადებებს სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის მორიგი შეხვედრის დღის წესრიგის ჩამოსაყალიბებლად;

10. ირჩევს საქართველოს ეროვნულ კოორდინატორს და მის კანდიდატურას წარუდგენს სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმს.<sup>63</sup>

მაგალითისთვის მოვიყვან საქართველოს ეროვნული პლატფორმის მიერ გაკეთებულ განცხადებას, რომელიც ეხება საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის გამოწვევებსა და კოჰაბიტაციას. იგი გაკეთდა ვილნიუსის სამიტამდე, 29 მარტს, რომელსაც 52 არასამთავრობო ორგანიზაცია აწერს ხელს. განცხადებაში საქართველოს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ეროვნული ფორუმი მიესალმება საქართველოს ხელისუფლების მიერ ევროინტეგრაციის გზაზე გადადგმულ ნაბიჯებს, რომლებიც ეხება წარმატებით მიმდინარე მოლაპარაკებებს ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმების, ვიზის ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმის მიღებასა და პარლამენტში მიღებულ რეზოლუციას საქართვე-

---

<sup>63</sup> <http://idfi.ge/fe/eap-georgia-civil-society-forum-georgian-national-platform> 5 აგვისტო, 2014, წაწახია 10.05.2015 10

ლოს საგარეო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შესახებ. მიღწეული პროგრესის მიუხედავად, ეროვნული პლატფორმის წევრებისათვის პრობლემას წარმოადგენდა კოჰაბიტაციის პერიოდში (პროცესში), როგორც მცდარი ინფორმაციის გავრცელება, ისე მისი არასწორი საზღვრების გარეთ გატანა, რასაც შეიძლება უარყოფითი გავლენა მოეხდინა ევროკავშირთან დაახლოების პერსპექტივებზე, მათ შორის, ასოცირების შესახებ ხელშეკრულების გაფორმების პროცესზე.

ერთი მხრივ, ამის მკაფიო მაგალითი იყო ნაციონალური მოძრაობის მიერ ევროინტეგრაციის საკითხებით მანიპულირების ინიცირება ვიწრო პარტიული მიზნების მისაღწევად. ხოლო, მეორე მხრივ, საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და მმართველი პოლიტიკური ძალის ღია დებატი ევროპის სახალხო პარტიასთან და მისი დანმდევნი შეფასებები, რაც, თანდათანობით ცდებოდა კონსტრუქციულობის საზღვრებს. ევროინტეგრაციის გზაზე შემაფერხებელ ფაქტორებად შეიძლება ქცეულიყო არჩევნების შემდეგ კოჰაბიტაციის რეჟიმის სირთულეები და საქართველოს საგარეო მისიების შეზღუდული ფუნქციონირება; არასწორი და არასრული ინფორმაციის მიწოდება მთელი რიგი ევროპული სტრუქტურებისათვის, რაც ქმნიდა შთაბეჭდილებას, რომ ქვეყანაში შექმნილი იყო მწვავე პოლიტიკური კრიზისი. პრობლემის უკეთ დასაზარებად, მოიყვანეს მაგალითად ის ფაქტი, რომ საქართველოს მედია სექტორში არსებული მრავალი პრობლემის ფონზე, ევროსაბჭოს რეზოლუციაში 1920/2013 აისახა არასწორი ინტერპრეტაციები საზოგადოებრივი მაუწყებლის რეფორმირებასთან მიმართებაში. ისინი ნუხდნენ, რომ ევროსაბჭოს მხრიდან არ მოხდა ფაქტების გადამოწმება სამოქალაქო საზოგადოებასთან. მსგავსი არაობიექტური კრიტიკა ამცირებს მოქალაქეების ნდობას ევროპული ინსტიტუტების მიმართ. საქართველოს ეროვნული პლატფორმის წევრები მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ, რომ საქართველოს ხელისუფლების ყველა შტომ უზრუნველყოს ევროსტრუქტურებისა და ევროპულ პოლიტიკურ პარტიებთან

პირდაპირი და ინტენსიური კომუნიკაცია, ზუსტი და დეტალური ინფორმაციის მიწოდებით, რათა ხელი არ შეშლოდა ვილნიუსის სამიტზე საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოციირების ხელშეკრულების გაფორმების პროცესს. ამასთანავე, გამოთქვამდნენ მზადყოფნას, რათა პროცესში ჩართული ყველა მხარისათვის მიენოდებინათ ობიექტური ინფორმაცია. მათი შეხედულებით აუცილებელი იყო ფართო საზოგადოებრივი დებატების გამართვა ევროინტეგრაციის საკითხებზე, რაც ხელს შეუწყობდა ვილნიუსის საკითხთან მიმართებაში ადეკვატური მოლოდინების ჩამოყალიბებასა და ევროინტეგრაციის საკითხებით მანიპულირების შეწყვეტას შიდა პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად. რადგან ევროკავშირში ინტეგრაცია საქართველოს მოსახლეობის უდიდესი უმრავლესობის მკაფიოდ გამოხატული ნებაა და დემოკრატიის კურსს ქვეყნის უსაფრთხო და მდგრადი განვითარებისათვის ალტერნატივა არ გააჩნია. აუცილებელია, პოლიტიკოსებმა გადადგან ყველა შესაძლო ნაბიჯი, ქვეყნის ევროპული და ევროატლანტიკური რეალიზებისათვის.<sup>64</sup>

ამ განცხადების გათვალისწინებით შეიძლება გაკეთდეს შემდეგი დასკვნა, რომ სამოქალაქო სექტორი კარგად ორგანიზებული მუშაობისა და კვალიფიციურად მომზადებული რეკომენდაციების შემთხვევაში, შეძლებს ქვეყნის ევროინტეგრაციის პოლიტიკაზე გავლენის მოხდენას.

### **ასოციირების შესახებ შეთანხმების შესრულება ევროკავშირში განვერიანების პერსპექტივა**

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ საქართველოს მოსახლეობის ნაწილი ასოციირების შესახებ შეთანხმების გაფორმებას საქართველოს ევროკავშირში განვერიანების ალტერნატივად მიიჩნევდა. ასოციირების შესახებ შეთანხმება არ გულისხმობს საქართველოს ევროკავშირში განვერიანებას,

---

<sup>64</sup> <http://idfi.ge/fe/eap-georgia-civil-society-forum-georgian-national-platform> 2013, ნანახია 25.05.2015



თუმცა, შეთანხმების განხორციელება მნიშვნელოვნად წინ გადადგმული ნაბიჯია ევროკავშირში განვერიანების გზაზე. ასოცირების შესახებ შეთანხმება ითვალისწინებს პოლიტიკურ ასოცირებასა და ეტაპობრივ ეკონომიკურ ინტეგრაციას და შეუქცევადს ხდის ქვეყნის ევროპეიზაციის პროცესს. ევროკავშირში განვერიანება მოითხოვს კანდიდატ ქვეყანაში დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის უზრუნველყოფი ინსტიტუტების არსებობას, ადამიანის უფლებებისა და უმცირესობების დაცვასა და პატივისცემას და ფუნქციონირებად მყარ საბაზრო ეკონომიკას. სამწუხაროდ, ამ მოთხოვნებს, ამ ეტაპზე საქართველო ვერ აკმაყოფილებს.

*Inga Mikhanashvili*  
*Ilia State University*

## **THE ASSOCIATION AGREEMENT AND INTEGRATION PROSPECTS OF GEORGIA IN EU**

The Association Agreement is an international treaty, which will bring Georgia closer to the European Union in all areas. Implementation of the agreement will contribute to the establishment of Georgia as a European state. It suggests approximation of the Georgian legislation with EU legislation. The Agreement will contribute to the intensification of cooperation in the following fields: establishment and protection of common European values; devotion to and extension of the rule of law, good governance, human rights and fundamental freedoms; respect for the principles of international law, including the sovereignty and territorial integrity within the internationally recognized borders, peaceful settlement of the conflict or the others. Promoting mobility of citizens, including introduction of visa-free travel at a relevant stage in the well-managed and secure environment. After the implementation of the Visa Liberalization Action Plan, the citizens of Georgia will be able to travel visa free to the EU countries. The Association Agreement also requires the involvement of civil society. It encourages the creation of a civil society platform. The Agreement refers to the fact that the parties thereto will promote regular meetings of representatives of their civil societies to raise their awareness and involvement in the implementation of this Agreement. Consequently, this will support the establishment of the EU-Georgia civil society platform, which will be the forum for the meeting and exchange of ideas and will be composed of representatives of the civil society from the side of the EU, including members of the European Economic and Social Committee, and the representatives of the civil society from Georgia, including the representatives of the national platform of the “Eastern Partnership” Civil Society Forum. The

committee will meet at time intervals specified by the committee itself. The principle of rotation will be used for choosing the head of the platform. The Civil Society Platform will be informed of the decisions and recommendations of the Association Council. The Civil Society Platform can also make recommendations to the Association Council. The Association Committee and the Parliamentary Association Committee shall ensure regular contacts with the representatives of civil society, in order to hear their ideas on the attainment of the objectives of this Agreement. Noteworthy is the fact that the development of civil society and NGOs in our country was supported by the foreign funds. Therefore, the involvement of the civil society in the Georgia - EU relations is supported by the EU to a significant extent. It should also be noted that at the Prague Summit there was formed the Civil Society Forum of the Eastern countries, which is aimed at providing support to civil society organizations within the framework of the Eastern Partnership and the dialogue with the public authority. After the creation of the Civil Society Forum Eastern countries, the National Platform was established in Georgia, which activities includes representation of the interests of Georgia in the Forum and to promote the Forum activities. Thus, the public sector in case of well-organized work and professionally prepared recommendations can influence the policy of European integration of the country. It should be also noted that the Association Agreement leaves open the question of EU membership for Georgia, but the implementation of the Agreement is a step forward on the road to EU membership. EU membership requires a candidate country to have institutions safeguarding the 88 democracy and the rule of law, protection of and respect for human rights and minorities and well-functioning stable market economy. Georgia cannot meet these requirements at this stage. In the future, implementation of the Association Agreement will definitely contribute to the satisfaction of the EU membership criteria and I believe that Georgia will become a member of the EU as soon as possible.

## გამოყენებული ლიტერატურა

1. ევროპული ინიციატივა ლიბერალური აკადემია 2012 ვინ ვინ არის ბრიუსელში საქართველოსა და სამხრეთ კავკასიაზე. ნანახია 10.11.2013.  
[www.ei-lat.ge/images/doc/wiw\\_last\\_07.02.13\\_geo.pdf](http://www.ei-lat.ge/images/doc/wiw_last_07.02.13_geo.pdf)
2. მირზიაშვილი, მ. და ჩხიკვაძე, ი. (2014) გზამკვლევი. ნანახია 20.10.2014.  
<http://nimd.ge/uploads/files/4902gzamklevi%2023-10-2014+.pdf>
3. ჟღენტი, მ. (ნოემბერი 2013), ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმება. ნანახია 5.12.2013.  
<http://iveria.biz/215-evrokavsirtan-asocirebis-setanxmeba.html>
4. ჟღენტი, მ (ოქტომბერი 2014) უვიზი მიმოსვლა — დიალოგი ევროკავშირთან. ნანახია 3.12.2014. <http://iveria.biz/934--.html>
5. სამადაშვილი, ს. (სექტემბერი, 2013) გზა ევროპისკენ — გადამწყვეტი ბრძოლა ჯერ კიდევ წინ გვაქვს, ნანახია 3.12.2013. <http://iveria.biz/143-gza-evropisken-gadamwyveti-brzola-jer-kidev-win-gvaqvs.html>
6. სამველიძე, ნ. (იანვარი 2014) საქართველოში ვიზების ლიბერალიზაციის პროცესის ანალიზი: მოლდოვის გამოცდილება და რეკომენდაციები. ნანახია 10.10.2014. [http://migration.commission.ge/files/giss\\_geo.pdf](http://migration.commission.ge/files/giss_geo.pdf)
7. ქოქოშვილი, დ. (2015), 8 მიზეზი, რის გამოც ევროკომისიის ანგარიშით საქართველო უვიზო რეჟიმს დგეს არ იმსახურებს. ნანახია 28.05. 2015.  
<http://www.netgazeti.ge/GE/105/News/44687/.htm>
8. [http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/documents/visa/20150508-vlap\\_ka.pdf](http://eeas.europa.eu/delegations/georgia/documents/visa/20150508-vlap_ka.pdf), (8 მაისი, 2015) ნანახია 1.06. 2015.
9. <http://www.mfa.gov.ge/getattachment/ევროპული-და-ევრო-ატლანტიკური-ინტეგრაცია/Association-Agreem->

ent/ასოცირების\_შესახებ\_შეთანხმების\_გზამკვლე-  
ვი.pdf.aspx (2014 თებერვალი), ნანახია 10.05.2014.

10. <http://eapnationalplatform.ge/index.php?a=main&pid=43&lang=geo> მოძიებულია 10 მაისი, 2015
11. <https://idfi.ge/ge/eap-georgia-civil-society-forum-georgian-national-platform> (5 აგვისტო, 2014) ნანახია 10.05.2015.
12. <https://idfi.ge/ge/eap-georgia-civil-society-forum-georgian-national-platform> (2013), ნანახია 25.05.2015.

*ირმა ქურდაძე*  
**ადამიანის უფლებათა დაცვის სწავლების**  
**ზოგიერთი ასპექტი**

---

**სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო**  
**უნივერსიტეტი**

ადამიანის, ბავშვთა უფლებების დაცვის სწავლება ძალზედ მნიშვნელოვანია - მულტიკულტურულ საზოგადოებასა და გლობალიზებულ სამყაროში. ადამიანის უფლებების სწავლება გვთავაზობს ისეთ საკითხებზე მუშაობის საშუალებას, როგორცაა თანხმობა, სამართლიანობა და უთანასწორობათა დაძლევა მულტიკულტურულ საზოგადოებებში იქ არსებული მრავალფეროვნების მიუხედავად.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში ჩართულობა გულისხმობს მოსწავლეების სწავლებას, თუ როგორ გამოიყენონ ის უფლებები და თავისუფლებები, რომელიც მათ აქვთ მინიჭებული. მაგალითად, რას ნიშნავს საკუთარი უფლება - ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე, თავისუფალი აზროვნების, აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება.

ასევე მნიშვნელოვანია, რომ მომავალმა მასწავლებლებმა იცოდნენ, რომ მოსწავლეებმა წესების ფარგლებში შეძლონ მოქმედება და დანესებული შეზღუდვების დაცვა. ისინი პასუხისმგებლობით უნდა ეკიდებოდნენ სხვათა კეთილდღეობას, უნდა გააჩნდეთ ცოდნა დემოკრატიის, კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებების ხელშეწყობისა და დაცვის მიზნით.

***სწავლების მეთოდოლოგია***

დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას გააჩნია კულტურული განზომილება. რაც გულისხმობს იმას, რომ სწავლებისა და სწავლის კულტუ-

რა უნდა ასახავდეს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად გზავნილს.

ამ პროცესში მნიშვნელოვანია სხვადასხვა ტიპის აქტივობები, სადაც სწავლების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი კულტურული მრავალფეროვნების გათვალისწინებასა და სხვადასხვა კულტურის მოსწავლეებისათვის უსაფრთხო გარემოს შექმნის აუცილებლობაში მდგომარეობს.

მიგვაჩნია, რომ როგორც მომავალმა მასწავლებლებმა სკოლაში პრაქტიკის პერიოდში უნდა შეძლონ ინტერკულტურული საგანმანათლებლო გარემოს ჩამოყალიბებისათვის ხელშემწყობი საქმიანობების ჩატარება, სადაც მკაფიოდ იქნება გამოხატული ყველა ეთნიკური თუ რელიგიური ჯგუფის თანასწორად, ჰარმონიულად განვითარების უფლება, მიუხედავად, მათი ეთნიკური თუ რელიგიური კუთვნილებისა.

მნიშვნელოვანია, ასევე სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების მიერ სკოლაში ქცევის მართვასთან დაკავშირებული კვლევების წარმოება.

კვლევის შედეგების საფუძველზე მიღებული რეკომენდაციების შეიმუშავება სკოლაში პოზიტიური გარემოს დასამკვიდრებლად.

მასწავლებელმა უნდა გააანალიზოს, თუ რა გამოცდილება აქვს იმ კულტურისა და ეროვნების ადამიანებთან ურთიერთობისას, რომელსაც მისი მოსწავლეები ეკუთვნიან და როგორ გამოიყენებს ამ გამოცდილებას სასწავლო პროცესის სწორად წარმართვის პროცესში.

მიგვაჩნია, რომ ბავშვთა უფლებების სწავლება უნდა მოხდეს კონკრეტული სიტუაციების ანალიზით, სხვადასხვა მაგალითების მოყვანით და გამოსავლის გზების ძიებით. ასევე სასურველია, მულტიკულტურულ გარემოში მოზარდების ძალადობისაგან დაცვის ფორმების სწავლება და გააზრება პრაქტიკული სამუშაოს განხილვითა და სიტუაციის შეფასების მეშვეობით. დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების შემეცნებითი განზომილება გულისხმობს დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებათა „შესახებ“ სწავლას.

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის საბაზო საფეხურზე, დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების გაკვეთილებზე მასწავლებლებმა მოსწავლეებს უნდა შეასწავლონ ისეთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტები, როგორცაა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია.

მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ, რომ ყველა ადამიანს შეუძლია, ისარგებლოს თავისუფალი აზრის გამოხატვის უფლებითა და გამოთქმის თავისუფლებით, რომ თითოეულ მათგანს შეუძლია მიიღოს ინფორმაცია ნებისმიერი მედია საშუალებით, რომელიც თავისუფალია ცენზურისაგან, გამონაკლისის დაშვება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა ეს სასარგებლო მიზნით ხდება და მხოლოდ გარკვეულ გარემოებებში (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1950, მუხლი 10, გვ.7).

ქვეყნის კონსტიტუცია და სამართლებრივი გარემო უნდა ასახავდეს და იცავდეს ადამიანის უფლებათა სტანდარტებს, შესაბამისად, მოსწავლეებისათვის მათი სამართლებრივი უფლებების შესახებ ცოდნის გადაცემაც ამ კუთხით უნდა წარმოებდეს. მოსწავლეებს უნდა ესმოდეთ, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანი და აუცილებელია დემოკრატიისათვის, თუნდაც მხოლოდ ეს უფლება. ამ უფლებებით სარგებლობა წარმოადგენს პროცესს, რომელიც განვითარებას ექვემდებარება და ადამიანის უფლებების დაცვაზე დაფუძნებული დემოკრატიული სისტემების მქონე სახელმწიფოების დღის წესრიგში მუდმივად დგას.

და ბოლოს, მომავალმა მასწავლებლებმა უნდა შეძლონ მოსწავლეებს მიანოდონ ის ცოდნა, თუ რატომ უნდა იცავდეს ადამიანის უფლებებს კანონი და ისიც, რომ ადამიანებს უფლებების გარდა, ასევე, ეკისრებათ პასუხისმგებლობაც. მოსწავლეები უნდა აცნობიერებდნენ, თუ რა დოზით შეუძლიათ მათ ისარგებლონ ადამიანის უფლებებით სკოლის საზოგადოებაში და, ზოგადად, ფართო საზოგადოებაში. (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1950, გვ.4)



დემოკრატიულ საზოგადოებაში ჩართულობა გულისხმობს, იმასაც, რომ მოსწავლეებმა უნდა ისწავლონ, თუ როგორ გამოიყენონ ის უფლებები და თავისუფლებები, რომელიც მათ აქვთ მინიჭებული. მაგალითად, საკუთარი უფლება ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე, თავისუფალი აზროვნების, აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება. მათ, აგრეთვე, უნდა ჰქონდეთ სხვებთან ურთიერთობის საკუთარი გამოცდილება, მაგალითად, ჯგუფში თავიანთი ინტერესების გამოხატვა, დათმობაზე წასვლისათვის მოლაპარაკებები ან შეთანხმება იმის თაობაზე, თუ როგორ განიმარტება „საყოველთაო კეთილდღეობა“ (გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეა, 1945, მუხლი 29, გვ.3).

მნიშვნელოვანია, ისიც, რომ მოსწავლეებმა შეძლონ წესების ფარგლებში მოქმედება და დაწესებული შეზღუდვების დაცვა.

ისინი პასუხისმგებლობით უნდა ეკიდებოდნენ სხვათა კეთილდღეობას და მთლიანად საზოგადოების სწავლას, ასევე ვთქვათ, დემოკრატიის, კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებების ხელშეწყობისა და დაცვის მიზნით.

შეჯამების სახით უნდა აღინიშნოს, რომ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებას გააჩნია კულტურული განზომილება. სწავლებისა და სწავლის კულტურა უნდა ასახავდეს დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლების ძირითად გზავნილს. (გოლობი. რ, კრაფი პ. ოლაფსდოტირი ო. ვეილინგერი, 2013, გვ. 28)

ცოდნის შექმნა შესაძლებელია სწავლებისა და ინსტრუქციების მიღების საშუალებით (ლექციის მოსმენა, კითხვა);

კომპეტენციების დაუფლება-განვითარება კი შესაძლებელია ტრენინგის საშუალებით (დემონსტრირება, პრაქტიკა, წვრთნა).

ამგვარად, მოსწავლეები პრაქტიკული გამოცდილებით იძენენ ღირებულებებს და მათ ასევე გამოცდილებით უყალიბდებათ დამოკიდებულებები. მაგალითად, ახალგაზ-

რდებს თვითშეფასება უყალიბდებათ მშობლებისა და მასწავლებლების წყალობით. მხოლოდ ის მოსწავლეები ეპყრობიან იმავე პატივისცემით თავიანთ თანატოლებს, რომელთაც აქვთ მასწავლებლების მხრიდან პატივისცემით მოპყრობის გამოცდილება. აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა ღირებულებებთან ზიარება სკოლაში სოციალიზაციის პროცესით მიმდინარეობს — სწავლება დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის „საშუალებით“.

*Irma Kurdadze*  
*Samtskhe-Javakheti State University*

## **SOME ASPECTS OF TEACHING HUMAN RIGHTS PROTECTION**

It is very important to teach human and children's rights protection in a multicultural society and a globalized world. Teaching human rights offers the opportunity to work on the issues such as consent, justice and overcoming inequalities in a multicultural society despite diversity existing there. Involvement in a democratic society means teaching students how to use those rights and freedoms which they have been granted. For example, what does it mean to have a right to access information, have own ideas and freely express them. It is also important that future teachers know that students are able to act within the rules and protect established limits. They should be responsible towards the well-being of others, must have knowledge of democracy in order to promote and protect the rule of law and human rights. Democratic Citizenship and Human Rights education has cultural dimensions. It means that the teaching and learning culture should reflect the basic message of Democratic Citizenship and Human Rights education. It is very important to carry out different types of activities in this process where one of the most important components of teaching should be consideration of cultural diversity and development of safe environment for the students with different cultures. It is important that the students gain values by experience and they should develop attitudes by experience as well. For example, young people develop self-esteem thanks to parents and teachers. Only those students treat their peers with respect who are treated in the same respective way by the teachers. At schools human rights values are being shared through socialization \_ teaching "through" protection of democracy and human rights.

## გამოყენებული ლიტერატურა

1. გოლობი რ. კრაფი პ. ოლაფსდოტირი ო. ვეილინგერი (2013) განათლება დემოკრატიისათვის სწავლება დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ — ძირითადი საცნობარო მასალა მასწავლებლებისათვის, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი, გვ. 28
2. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, (1950 წლის 4 ნოემბერი), ევროპის საბჭოს წევრები, გვ. 4
3. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948), გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეა, გვ. 3

## **ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕСИИ**

Карачаево-Черкесская республика (КЧР) – субъект Российской Федерации. Законодательство РФ предоставляет республикам, входящим в её состав, возможности для реализации собственной образовательной политики. В Карачаево-Черкесии существует собственное Министерство образования и науки, которое имеет возможности для реализации собственной образовательной политики и разработки её стратегии.

Между тем, основные тенденции в сфере развития образования в КЧР следующие.

Региональное министерство осуществляет курс на постепенное “выдавливание” из сферы среднего образования так называемого национально-регионального компонента. Образовательный процесс во всех школах и вузах республики проводится только на русском языке. Это, в частности, приводит к тому, что нерусские дети, особенно в сельских районах, в первых классах не всегда хорошо понимают озвучиваемую информацию, вследствие чего плохо усваивают преподаваемые дисциплины. Пробелы в знаниях в дальнейшем приводят к тому, что теряется интерес к учебе, значительная масса школьников становится хронически отстающими в 5-11 классах.

Родной язык и литература в школах Карачаево-Черкесии представлены, но только как отдельные предмет, преподаваемые наряду с другими курсами. При этом количество часов, отводимых на изучение родного языка и литературы, имеет постоянную тенденцию к сокращению.

Как представляется, на данном этапе развития в Карачаево-Черкесии может быть востребован опыт некоторых других республик, где, по крайней мере, в сельских школах обучение с 1 по 4 класс проводится на родном языке с одновременным совершенствованием русского. Позднее, с 5 класса часть предметов преподается на русском языке, другая – на родном. Но вопрос о том: решатся ли региональные власти на такую реформу, остается пока открытым.

Кроме того, с сентября 2014 г. Министерство образования и науки КЧР санкционировало “изъятие” из школьного курса предмета “История и культура народов КЧР”. Преподавание данного предмета итак было поставлено из рук вон плохо. На протяжении десятилетий в республике не было издано даже нормального учебника по региональной истории. Но с осени 2014 г. школьники Карачаево-Черкесской республики вообще лишены возможности изучать историю родного края. Это тем более странно, учитывая, что, например, в соседней республике Адыгея региональная история изучается, начиная с 6 класса.

Не уделяется должного внимания в школах Карачаево-Черкесии вопросам так называемого гражданского образования. Курс “Обществознание” в школах ведется, но в ходе его освоения основное внимание уделяется экономическим вопросам, формам государственного устройства, основам правоповедения и т.п., но практически не говорится о демократических ценностях, правах человека и способах их защиты.

Оставляет желать лучшего кадровый состав и материально-техническое обеспечение школ республики. Низкие зарплаты, падение престижа учительской работы, отсутствие мотивации, падение уровня подготовки выпускников педагогических вузов привели с одной стороны к значительному оттоку специалистов из школ, а с другой – к заметному падению профессиональной компетенции молодых педагогов. В итоге, уровень знаний значительной части выпускников школ КЧР чрезвычайно низкий.

Политика региональных властей привела к тому, что оказалась проваленной и скомпрометированной система Единого госуд-

арственного экзамена (ЕГЭ) в КЧР. При сдаче ЕГЭ велика коррупционная составляющая, что не позволяет выявить реальную картину знаний выпускников школ. Кроме того, большое количество отличных результатов, в реальности не подтверждавшихся привело к критике со стороны федерального центра. После чего структуры республики, ответственные за проведение ЕГЭ, стали “дозировать” результаты, нередко искусственно занижая баллы работ, выполненных обычными школьниками. Очевидно, что сложившаяся система на корню губит мотивацию к обучению среди школьников, так как получаемые баллы зависят в большей степени не от знаний, а от наличия финансовых ресурсов в семье и нужных знакомств.

Не выполняет система ЕГЭ в Карачаево-Черкесской республике и функции социальной мобильности. Выпускники из малообеспеченных семей не в состоянии поступать в престижные вузы как по причине коррупционных явлений при сдаче экзаменов в школе, так и из за неспособности родителей содержать студента вдали от дома.

Своеобразной является в КЧР политика по отношению к двум государственным вузам федерального подчинения, находящимся на территории республики \_ Карачаево-Черкесскому государственному университету и Северо-Кавказской государственной гуманитарной-технической академии. Руководство республики по различным причинам (главным образом, клановым) открыто патронирует только последний из упомянутых вузов. Все финансовые, материальные, лоббистские ресурсы руководства Карачаево-Черкесии задействованы в рамках поддержки только Северо-Кавказской государственной гуманитарно-технологической академии, в то время как университету отводится роль своеобразного “пасынка”.

Таким образом, система образования в КЧР находится в кризисном состоянии, выход из которого весьма проблематичен в условиях отсутствия образовательной политики, основанной на понимании причин и последствий кризисных явлений и выработке механизмов выхода из него.

*Rustam Bageulov*  
*Karachay-Cherkessia State University, Russia*

**MAIN TENDENCIES OF THE REPUBLICAN EDUCATION  
POLICY IN KARACHAY-CIRCASSIA**

The article examines the main trends in field of education in Karachay-Cherkessia. The author analyses such issues as the Russification of the educational process, the situation with the passing of the unified state exam, the staff of the schools, the quality of education receiving by students, etc.



**Оксана Кожевникова**

*Удмуртский государственный университет*

---

## **ГРАЖДАНСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И ПРЕДСТАВЛЕНИЯ РОССИЙСКИХ СТУДЕНТОВ О ДЕМОКРАТИИ**

### **Описание проблемы**

Проблема демократизации образования относится к числу актуальных вопросов, ответ на которые ищут представители различных отраслей научного знания и педагоги-практики. Лозунги демократии были провозглашены в Российской Федерации еще в конце 1980-х годов, а, начиная с 1992 года, демократизация и гуманизация рассматриваются в качестве основных направлений развития российского образования: так, в законе Российской Федерации “Об образовании” (1992) в качестве ведущих принципов государственной политики были определены: свобода и плюрализм в образовании, демократический государственно-общественный характер управления образованием. В новой версии данного закона, вступившего в силу 1 сентября 2013 года, также делается акцент на приоритет прав и свобод личности, на воспитание, гражданственности, патриотизма, ответственности, правовой культуры, на демократический характер управления образованием (ст. 3). При этом, как указывает Э.Д. Днепров — министр образования, известный своими реформами 1990-1992-х годов, существенный образом изменившими сущность и направленность российского образования, — демократизация образования не сводится только к изменению системы управления образованием, школой, она “пронизывает все стороны школьной жизни, ее дух, ее внутренний строй” и предполагает переход к общественно-государственной системе

образования, децентрализации управления образованием, муниципализацию образования, самостоятельность образовательных учреждений, право педагогов на творчество и право учащихся на выбор школы и профиля образования [1, 89-90].

Тем не менее, несмотря на повсеместное распространение идей демократического устройства общества и демократизации отдельных сфер общественной жизни, они до сих пор не до конца трансформировались в образовательную практику. По сей день недостаточно разработанными являются вопросы о связи демократического устройства общества и образования, о факторах демократизации образования, о развитии демократических представлений у участников образовательной системы, в частности, у студентов — будущих педагогов. При этом признается, что воспитать гражданина демократического общества способен только учитель, сам обладающий такими качествами. Вместе с тем практика подготовки учителей свидетельствуют о том, что формирование представлений о демократии не в полной мере отражается в качестве ценностно-целевых приоритетов образовательного процесса педагогических вузов [2; 3; 4 и др.].

### **Методология исследования**

Эмпирическое исследование сформированности представлений о демократии у будущих педагогов осуществлялось в рамках международного проекта Global Doing Democracy Research Project (<http://doingdemocracy.ning.com/>), инициированного в 2006 году учеными из США, Канады и Австралии, решившими объединить свои усилия в изучении условий и барьеров для демократизации образования (как его содержания (content), так и “контекста“, в рамках которого оно осуществляется (context)) как одного из важнейших факторов демократизации общества [6, 58]. Основной акцент исследователи сделали на рассмотрении представлений о демократии (democratic beliefs), имею-

щихся у непосредственных участников образовательного процесса (преподавателей университета, учителей и директоров школ, студентов педагогических специальностей). Общая гипотеза исследования основывается на предположении о том, что результаты внедрения прогрессивных форм демократизации образования, а также демократический опыт учащихся, будут существенно более низкими в том случае, если учителя сами в недостаточной степени будут осведомлены о сущности демократии или не будут разделять демократические ценности [5, 147]. При этом одним из исследовательских вопросов является определение потенциала университетского образования по формированию демократических представлений у студентов — будущих педагогов.

Исследование проведено более чем в 25 странах, среди которых Австралия, Аргентина, Бразилия, Канада, Кипр, Ливан, Малайзия, США, Уругвай и др. Сбор эмпирических данных осуществлялся в режиме онлайн с использованием сервисов интернет-ресурса для профессионального проведения психологических, социологических, маркетинговых и других видов опросов Survey Monkey. Опросник состоит из 48 вопросов, разбитых на четыре блока: социально-демографические данные, вопросы о демократии, вопросы о демократии и образовании, вопросы о гражданственности. В российской части исследования приняли участие 227 студентов, обучающихся по педагогическим направлениям подготовки в Удмуртском государственном университете, который можно рассматривать в качестве “среднестатистического российского вуза”: он находится в провинции, но и одновременно в столице (республики); не далеко как, например, сибирские вузы, но и не близко от федерального центра; не является элитарным, но и не занимает последние места в рейтинге российских вузов и т.п. Сбор данных осуществлялся в 2013-2014 учебном году.

## Результаты исследования

Рассмотрим некоторые из результатов осуществленного исследования. Определенный интерес представляет анализ ответов респондентов на открытый вопрос “На Ваш взгляд, демократия — это...”. Основываясь на различных подходах к определению понятия “демократия”, мы выделили несколько общих категорий, по которым были распределены ответы респондентов.

**Таблица 1. Представления респондентов о демократии**

Категория	Количество ответов	Примеры ответов
~Этимологическое~ определение	49 / 21,59 %	- власть народа; - власть народу; - народовластие.
~Эмпирическое~ определение	35 / 15,42 %	- коллективное принятие решений; - возможность выбирать власть; - выборы, голосование, принятие решений народом ну или хотя бы большинством.
Определены, основывающиеся на отдельных базовых принципах демократии	79 / 34,80 %	- свобода (выбора, вероисповедания, действий, слова, мысли и т. п.); - равенство, равноправие; - автономия, независимость; - справедливость; - плюрализм; - ответственность.
Комплексное определение с элементами самостоятельного рассуждения	9 / 3,96 %	- свобода слова, мысли, действий, но, как и любая другая свобода, она заканчивается там, где начинается свобода другого; - не только ~власть народа~, но и возможность свободно выражать свои мысли и чувства, не боясь быть непонятым или наказанным, однако эта свобода заключается, в первую

		<p>очередь, в осознанности своих действий и владении собой.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- знание своих прав и обязанностей и применение этого знания в жизни.</li> </ul>
Оригинальное / метафорическое определение	8 / 3,52 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- когда народ не боится власти;</li> <li>- рациональное и справедливое распределение ресурсов;</li> <li>- утопическая идея; необоснованно приписываемый некоторым странам политический режим: никогда человечеству не позволят такую роскошь как свобода, равенство; НО отвечая на предложенные вопросы, я буду придерживаться мысли ~США _ демократия в действии~.</li> </ul>
Нейтральное определение	12 / 5,29 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- форма власти;</li> <li>- политический режим;</li> <li>- общественный строй.</li> </ul>
Негативное / скептическое определение	14 / 6,17 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- утопия;</li> <li>- неэффективная система управления;</li> <li>- власть толпы;</li> <li>- утопичная политическая доктрина, которую придумали для прикрытия откровенной агрессии и жестокости со стороны власти.</li> </ul>
Словарное определение	17 / 7,49 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- политический режим, в основе которого лежит метод коллективного принятия решений с равным воздействием участников на исход процесса или на его существенные стадии.</li> <li>- форма государственного устройства, основанная на признании верховенство конституции и законов, свобода и равенство граждан, неотчуждаемость прав человека.</li> </ul>
Отказ от ответа	4 / 1,76 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- не помню;</li> <li>- не знаю;</li> <li>- затрудняюсь ответить.</li> </ul>

Значительное число респондентов (около 37%) дают либо этимологическое (только опираясь на происхождение слова), либо так называемое “эмпирическое”, номинальное определение демократии, основывающееся на описание ее внешней атрибутики (участие в выборах, голосование и т.п.). Еще треть респондентов определяют демократию, используя понятия, связанные с базовыми принципами демократического устройства общества. При этом понятие “свобода” актуализируется 92 раза (входит не только в данную категорию, но встречается и в других), равенство — 28 раз, коллектив — 20 раз. Около 9 % респондентов либо вообще никак не отвечают на данный вопрос, либо копируют определение из словарей, еще 5 % приводят крайне общую, нейтральную дефиницию, не отражающую суть определяемого явления. Около 6 % респондентов демонстрируют отрицательное либо скептическое отношение к демократии, 3,5 % предлагают несколько нестандартное определение. И только около 4 % респондентов способны дать комплексное определение, включающее элементы самостоятельного рассуждения.

Интересно и то, каким образом респонденты оценивают степень развития демократии в отдельных странах:

**Таблица 2. Представления респондентов о демократии в отдельных странах**

Считаете ли Вы следующие страны демократическими: (1=абсолютно не демократическое государство; 5=очень демократическое государство)

Варианты ответа	1	2	3	4	5	Средняя оценка
Австралия	11	41	98	54	22	3,15
Бразилия	15	64	99	39	5	2,80
Индия	58	86	61	15	4	2,20
Ирак	94	79	38	7	4	1,86
Канада	6	29	72	91	25	3,45
Китай	61	61	58	34	9	2,41
Куба	53	68	70	29	5	2,40
Россия	40	84	88	14	1	2,35
Саудовская Аравия	75	75	54	13	5	2,09
США	4	14	74	99	36	3,66
Франция	8	24	81	87	23	3,42
ЮАР	46	78	68	25	4	2,38
Япония	35	45	75	51	19	2,88

Таким образом, участники исследования довольно низко оценивают уровень развития демократии в Российской Федерации: на условной прямой от наименее до наиболее демократических стран Россия будет находиться на левом полюсе (низкие значения) между Индией и ЮАР; при этом самым демократическим государством респонденты считают США.

Заслуживают внимания и ответы респондентов на вопрос: “Если Вы когда-нибудь будете работать в школе, что Вы будете делать для реализации демократических принципов в системе образования?”. Всего было получено 167 вербальных реакций, то есть около 75 % испытуемых смогли предложить свой комментарий по обозначенной проблеме. Ответы респондентов можно разделить на несколько групп.

**Таблица 3. Представления респондентов о собственных будущих действиях для реализации демократических принципов в системе образования**

Категория	Количество ответов	Примеры ответов
Активное внедрение и поддержка демократических принципов в системе образования	45 / 26,95 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- буду организовывать так работу с детьми, чтобы они принимали активное участие в школе и классе;</li> <li>- буду затрагивать острые социальные проблемы и совместно с учениками пытаться их разрешить, хотя бы на уровне теории;</li> <li>- буду продвигать равноправие учеников и бороться за то, чтобы ко всем предъявлялись одинаковые требования, и все получали одинаковое образование.</li> </ul>
Преподавание дисциплин, предполагающих изучение принципов демократии	26 / 15,57 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- буду акцентировать внимание на демократии, объяснять, что это такое и для чего это нам нужно;</li> <li>- буду информировать об этом режиме, аргументировать практикой;</li> <li>- буду проводить классные часы, посвященные этим вопросам.</li> </ul>
Обучение демократии в рамках имеющихся стандартов, рекомендаций и учебных планов	19 / 11,38 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- что прописано в плане по образованию то и буду реализовывать;</li> <li>- буду прививать детям понимание демократии, для этого прочитаю специальную литературу и буду следовать инструкциям;</li> <li>- не буду выдумывать велосипед, посмотрю программы и самое грамотное воплещу.</li> </ul>
Бездействие/ неверие в	27 / 16,17 %	<ul style="list-style-type: none"> <li>- от одной меня не чего не изменится, единственное, что в</li> </ul>



<p>возможность внедрения демократических принципов в системе образования</p>		<p>моих силах, _ это дать понять детям с самого начала, что демократии в России не будет никогда;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- не буду пытаться что-либо внедрять в чужое мнение; каждый думает по-своему, каждый должен решать сам</li> <li>- невозможно повлиять на реализацию демократических принципов, преподавая в школе, где мы изначально соглашаемся с системой, иначе не получится там работать.</li> </ul>
<p>Отсутствие представления о возможных действиях</p>	<p>26 / 15,57 %</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- подумаю, когда начну работать, и решу в зависимости от времени и того, в какой ~России будущего~ мы будем жить;</li> <li>- считаю важным поднять вопрос ~А для чего это делать?~</li> </ul>
<p>Внедрение и поддержка ценностей, противоположных демократическим</p>	<p>2 / 1,20 %</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- за меня это сделает кто-то другой, потому что я в школе работать не буду, а если вдруг представится возможность, то буду авторитарным педагогом;</li> <li>- демократия в школе не нужна;</li> <li>- в школе не должно быть абсолютной демократии.</li> </ul>
<p>Нежелание работать в системе образования</p>	<p>22 / 13,17 %</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- не хочу работать в школе, т.к. она также коррумпирована, как и любое другое государственное учреждение;</li> <li>- не буду никогда работать в школе, чтобы избежать подобной ответственности;</li> <li>- я ни за что не пойду работать в школу.</li> </ul>

Несмотря на то, что примерно треть студентов, обучающихся на педагогических специальностях, не планируют работать в школе, не знают или пока еще не думали о том, как, что и зачем необходимо делать для реализации демократических принципов в образовании (или даже ориентируются на противоположные демократическим ценности), более половины респондентов, тем не менее, имеют общее представление о возможных формах и методах формирования демократического опыта учащихся и ориентированы на их применение в собственной преподавательской деятельности.

### **Заключение**

Таким образом, осуществленное исследование позволило нам определить специфику представлений о демократии и о взаимодействии демократии и образования у российских студентов, обучающихся по педагогическим направлениям подготовки. Установлено, что лишь незначительная часть респондентов способны дать комплексное, включающее элементы самостоятельного рассуждения определение демократии, при этом уровень развития демократии в российском обществе оценивается российскими студентами как относительно низкий. Большинство участников исследования, тем не менее, в случае, если в будущем им придется работать по профессии, готовы способствовать реализации демократических принципов в системе образования, хотя и не в полной мере осведомлены, каким образом это может быть сделано.

**Oksana Kozhevnikova**  
*Udmurt State University, Russia*

## **CIVIC COMPETENCE AND DEMOCRACY BELIEFS OF RUSSIAN EDUCATION STUDENTS**

The paper reports on the Russian part of the international Global Doing Democracy Project examining perspectives and perceptions of democracy and democratic values in education. In 2006 The Economist published the “Democracy Index“ followed by updated lists. According to the first three calculations of the Index, Russia’s scores ranged from 5.02 (2006) to 4.26 (2010) on a scale from zero to ten and Russia was classified as a “hybrid regime“. In 2011 it was downgraded to an authoritarian regime and placed at 117<sup>th</sup> on the list (and at 132<sup>nd</sup> as of 2014). There are different factors defining that result including a low level of democratic political culture of Russian population. At the same time, democracy as a word and as an ideology has become very popular in Russia since the late 1980s. In the 1992 Russian Federal Education Act, democratization was identified as one of the main priorities of education policy that should be oriented to “educating individuals who are independent, show initiative, ready to make decisions in different life and professional situations, and responsible for their country’s destiny“. But as some studies showed, there is a dissonance between the attitudes and real behaviors of population which is especially strong among the young generation.

The research instrument for our study is a detailed questionnaire containing 48 questions solicited Likert scale quantitative responses as well as open-ended qualitative responses. The online questionnaire does not define such terms as democracy, citizenship, and social justice to participants but, rather, asks the respondents to do so. The aim is to ascertain the perceptions, experiences, and perspectives of participants in relation to democracy

without judging the level of sophistication they demonstrate through their responses. 227 respondents from Russia (199 female and 28 male students majoring in education at the Udmurt State University, Russia) completed the survey. Results of the study indicated that Russian students' notions of democracy are not complete and deliberate enough. The study also revealed that they perceive Russia as not a really democratic country in comparison to other, especially western, societies. At the same time, the majority of the respondents who plan to work as educators are willing to promote democracy values in their future classrooms though they are not always aware of the possible ways to do that. The Russian part of the survey provides the data for comparative analysis of democratization of education in different countries for the further development of curriculum, pedagogy, policy and practices that may positively affect the institutional culture of education.

## БИБЛИОГРАФИЯ

1. Днепров Э.Д. (2006) Образование и политика: новейшая политическая история российского образования. Т. 1. М.: ООО Гео-Тэк. 536 с.
2. Корнетов Г.Б. (2009) Становление демократической педагогики: восхождение к общественно-активной школе. М.-Тверь: Научная книга. 184с.
3. Тубельский А.Н. (2001) Формирование опыта демократического поведения у школьников и учителей. Методическое пособие. М. 154с.
4. Фрумин И.Д. (1997) Демократизация школы как основное направление ее обновления // Инновационное движение в российском школьном образовании / Под ред. Э. Днепров, А. Каспржака. М.: Парсифаль. С. 97-141.
5. Carr P. (2008) Educators and education for democracy: Moving beyond “thin” democracy // *Interamerican Journal of Education for Democracy*. Vol. 1, No. 2. pp. 147-165.
6. Kozhevnikova O. V., Zyngier D. (2013) Democracy and education: global research project // Вестник Пермского университета. Серия “Философия. Психология. Социология“. Вып. 1. С. 58-61.

## **GLOBALIZATION EU AND GLOBAL CITIZENSHIP**

### **Introduction**

The globalisation phenomenon which has become a current issue since the end of 1980s is getting more important day by day especially with the spread of multinational companies, capital movements and the developments in technology and communication tools. According to many scholars all kind of human affairs and lifestyles are evolving into a single global way during this process. The globalization has transformed not only the international relations and political actors but it has also transformed the structure of nation state and citizenship and their relationships. On the one hand, the nation-state sovereignty has weakened and the content of citizenship has changed by the transformation of the nation state. On the other hand citizens have started to claim more rights and freedom.

All these development been destroying the walls, brought up the establishment of European Union and the EU citizenship by the Maastricht Treaty on European Union, in 1993. The EU member state's citizens surely had rights before then: Member states decided in the 1970s that citizens could vote directly for representatives to an increasingly powerful European Parliament. But the term "European Union citizenship" goes further in that it implies a European multilevel political order.

This European example brought up together the opportunities of the birth of a new citizenship concept. Thus, the global citizenship has started to be discussed considerably. But is it possible or not? Are people able to incorporate some elements of world culture without denying their cultural uniqueness? This paper aims to study the influences of globalisation on nation-state and citizenship and to

analyse the evaluation of citizenship through the European example and search the possibility of a global citizenship.

## What Is Globalization?

What is globalization? Where does this word come from? Actually there is no consensus about the meaning of word “globalization” and we do not really know who invented the word. It obviously means “to become global”, “to make global” or something along these lines. The word globalization was first employed in a publication entitled *Towards New Education* in 1930<sup>65</sup>, to denote a holistic view of human experience in education. However, it was only in the 1960s that the term began to be widely used by economists and other social scientists.<sup>66</sup> Marshall McLuhan coined the term “global village”<sup>67</sup> in 1962. Than Theodore Levitt, in 1983 penned an article for the *Harvard Business Review* entitled “The Globalization of Markets”? Many people truly believe that he invented the word.<sup>68</sup>

Globalization is a process of interaction and integration among the people, companies, and governments of different nations, a process driven by international trade and investment and aided by information technology. This process has effects on the environment, on culture, on political systems, on economic development and prosperity, and on human physical well-being in societies around the world. But policy and technological developments of the past few

---

<sup>65</sup> Oxford English Dictionary, <http://www.oed.com/> (01.05.2015).

<sup>66</sup> Kira Kaurinkoski, *Globalization in the Life of Small Island Towns: Changes for better or worse? The Case of the Island of Kos (Greece)*, 2011, <http://socrates.berkeley.edu/~caforum/volume10/pdf/EventsKaurinkoski.pdf>, (02.06.2015).

<sup>67</sup> Marshall McLuhan, *The Gutenberg galaxy: The making of typographic man*, Toronto, Ontario, Canada: University of Toronto Press, 1962.

<sup>68</sup> Globalization, Origin of the Word, Mr Globalization, 21 July 2010, <http://www.mrglobalization.com/globalisation/252-globalization--origin-of-the-word>, (02.06.2015).

decades have spurred increases in cross-border trade, investment, and migration so large that many observers believe the world has entered a qualitatively new phase in its economic development. Distinguishing this current wave of globalization from earlier ones, author Thomas Friedman has said that today globalization is **~farther, faster, cheaper, and deeper.**<sup>69</sup> Friedman argues that globalized trade, outsourcing, supply chaining, and political forces have changed the world permanently, for both better and worse. He also argues that the pace of globalization is quickening and will continue to have a growing impact on business organization and practice.<sup>70</sup>

Globalization is the process where the economies of various countries in the world become more and more connected to one another. In a globalized economy, people from one country can buy goods quite easily from other countries. Nowadays, people in one country can even buy services from other countries. However the globalization is deeply controversial. Proponents of globalization argue that it allows poor countries and their citizens to develop economically and raise their standards of living, while opponents of globalization claim that the creation of an unfettered international free market has benefited multinational corporations in the Western world at the expense of local enterprises, local cultures, and common people.<sup>71</sup>

The main advantage is that people can get more goods and services for a cheaper price. Instead of having to buy something made in America, you can buy the same thing made in China, but cheaper. You can also say globalization helps countries like China get richer and eventually that means they can buy more products from anywhere. The disadvantage that most people see that this

---

<sup>69</sup> Sunny Levin Institut, globalization101, What Is Globalization?, <http://www.globalization101.org/what-is-globalization/>, (02.06.2015).

<sup>70</sup> Thomas L. Friedman, The Dell Theory of Conflict Prevention, In Emerging: A Reader, Ed. Barclay Barrios, Boston: St Martins, 2008, p.49.

<sup>71</sup> Sunny Levin Institut, Globalization101, What Is Globalization?, <http://www.globalization101.org/what-is-globalization/>, (02.06.2015).



means just about any job can end up getting sent to another country. So we have to compete with people who have way lower standards of living and can work for way less pay.<sup>72</sup>

Technology has been the other principal driver of globalization. Advances in information technology, in particular, have dramatically transformed economic and social life. Information technologies have given all sorts of individual economic actors - consumers, investors, businesses- valuable new tools for identifying and pursuing economic opportunities, including faster and more informed analyses of economic trends around the world, easy transfers of assets, and collaboration with far-flung partners.<sup>73</sup>

But the globalization is not just an economic phenomenon; it is political and cultural as well. It has political, economic, socio-cultural, and technological dimensions<sup>74</sup> and refers to integration and inter-connectedness across national boundaries along these dimensions. Because goods, services, ideas, and people have always moved, to some extent, around the globe, references to globalization today speak to a change in the magnitude of such movement. It is a phenomenon of increased interconnectedness - increased flows of goods, services, people, and ideas through traditional as well as new channels. This increase has made the relationship of citizenship and the nation state more complex.<sup>75</sup>

## **Globalization and Citizenship**

---

<sup>72</sup>What is globalization? Advantages and disadvantages,  
<http://www.enotes.com/homework-help/what-globalization-list-the-advantages-113501>

<sup>73</sup> Sunny Levin Institut, Globalization101, What Is Globalization?, <http://www.globalization101.org/what-is-globalization/>, (02.06.2015).

<sup>74</sup> Croucher, Sheila L., Globalization and Belonging, The Politics of Identity in a Changing World, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham Maryland, 2004, p.10.

<sup>75</sup> Judith Gans, Citizenships in the Context of Globalization, 2005, <http://udallcenter.arizona.edu/immigration/publications/Citizenship%20and%20Globalization.pdf>, (30.05.2015)

Citizenship is a multidimensional concept that means membership in a specific nation-state and the formal rights and obligations that this membership entails. Citizenship can also be understood as a status and an identity. The principle premise of citizenship is that nation-states can set and control the parameters of membership. The words citizenship and nationality are often used interchangeably (i.e., dual nationality, dual citizenship). However, nationality is often used to signify membership in a community on the basis of common cultural characteristics while citizenship refers to membership conferred by a nation state. Citizens of a nation-state may include those who see themselves as part of a single nation based on a common culture or ethnicity, but more often include some groups who are seen as outside of national culture and incapable of belonging. In the 20th century, the expansion of citizenship occurred through the elaboration of rights accorded to citizens, including not only political rights, but civil and social rights.<sup>76</sup> The classic theorisation of democratic citizenship is to be found in Marshall's famous modelling of three forms of citizenship: civil, political and social. In this conception civil citizenship referred to personal liberty and a regime of individual rights, political citizenship referred to both political participation and democratic representation, and social citizenship to intervention by the state to reduce economic inequalities and promote social justice.<sup>77</sup>

The expansion of social rights has been associated with the growth of the welfare state and was the basis for incorporating new groups into the state.<sup>78</sup> At the beginning of the twenty-first century, the world experiences processes of both integration and disintegration. The expansion of world markets as a form of economic globalisation can be understood as a process of integration

---

<sup>76</sup> Greta Gilbertson, Citizenship in a Globalized World, January 1 2006, <http://www.migrationpolicy.org/article/citizenship-globalized-world>, (25.05.2005).

<sup>77</sup> Michael A. Peters, Citizenship in the Age of Globalization, global-e, <http://global-ejournal.org/2008/02/15/peters/>, (02.06.2015).

<sup>78</sup> Greta Gilbertson, Citizenship in a Globalized World, January 1 2006, <http://www.migrationpolicy.org/article/citizenship-globalized-world>, (25.05.2005).

composed of international flows of capital, goods, information, and people. The same process is both a form of economical integration and a polarization of wealth that exacerbates existing tendencies toward greater global inequalities between rich and poor countries and regions. It also accentuates the need for reviewing the templates of the global system of governance that emerged with the Bretton Woods agreement, which founded many of the world institutions that comprised the architecture of the post-war world system. Now, more than at any time in the past, with the end of the Cold War, the collapse of the Soviet system and the consolidation of the EU we are witnessing an accelerated set of changes -economic, cultural, technological and political- that impose on one another in new ways and create new possibilities and dangers both for the democratic state and the notions of citizenship and national identity that underpin it.<sup>79</sup>

It is now possible to chart the significant shifts in the definitions of citizenship that have accompanied globalization, including the breakdown of the historic compromise between capitalism, democracy and the welfare state, the rise of neoliberalism, and with it the expansion of world markets.<sup>80</sup> Nowadays on the one hand multinational companies and multinational organizations weaken the sovereignty of the nation state on the other hand citizens are demanding more rights and freedoms.<sup>81</sup> Thus these developments raise the debate over global citizenship. Moreover, the establishment of the EU and EU supranational citizenship poses example for this debates. Meanwhile the intensification of migration flows, the rights of legal immigrants and naturalisation has resulted in an increase of the growth of quasi-citizenship.

---

<sup>79</sup> Michael A. Peters, Citizenship in the Age of Globalization, global-e, <http://global-ejournal.org/2008/02/15/peters/>, (02.06.2015).

<sup>80</sup> Michael A. Peters, Citizenship in the Age of Globalization, global-e, <http://global-ejournal.org/2008/02/15/peters/>, (02.06.2015).

<sup>81</sup> Murat Aktas, The Nation State and Democracy in the Globalization Process, EKEV Academic Review, Year: 16, Number: 53, Summer 2012, pp.223-234.

In Europe, in particular, the growth of quasi-citizenship is linked partly to restrictive naturalization policies and the growing importance of international human rights standards to which many European countries are signatories (for more on rights and migration). Internationally protected civil, political, economic, and social rights may not lessen the importance of national citizenship rights, but they do serve as an alternative source of some rights and decouple rights from the national context. However, many states do not adhere to them, and individuals face constraints in successfully claiming these rights. Comparable studies are starting to be seen in Europe as the number of naturalizations has increased. Becoming a citizen is generally less important to an immigrant or potential immigrant than gaining initial admission and permission to work.<sup>82</sup>

### **Supranational Citizenship**

Supranational rights have developed over the past half century in Europe and characterize EU citizenship. British Commonwealth Citizenship is an example of a supranational membership or citizenship system that predates modern regional and political associations such as the EU. EU citizenship embodies the idea of a common citizenship across all EU Member States and could eventually serve as the basis for a European identity. EU citizenship transforms the notion and practices associated with state sovereignty, a key principle underlying citizenship. Freedom of movement, the most widely known right of EU citizenship, restrains the ability of states to exclude foreigners, thereby weakening national sovereignty. Although some have hailed EU citizenship as a new, post-national form of membership, it remains subordinate to national citizenship. It

---

<sup>82</sup> Greta Gilbertson, *Citizenship in a Globalized World*, January 1 2006, <http://www.migrationpolicy.org/article/citizenship-globalized-world>, (25.05.2005).

is linked to the citizenship of a Member State, and Member States still control who can receive their citizenship.<sup>83</sup>

Although the primary sources concerning Union citizenship take their bases from the Council decision in the early 1970s, the concept Union citizenship has started to be clarified with especially the effective case laws of the European Court of Justice. In the 1980s, studies on establishing the content of the Union citizenship have gained pace and the idea of regulating certain rights unique only to this concept has been introduced. The turning point in this field has been the Treaty of Maastricht, entered into force on 1st November 1993. The agreement has established, for the first time, a direct political link between the member state citizens and the Union in such a way that never existed before. The concept of European Union citizenship is totally different from that of citizenship in the classical sense. Because the idea of European Union citizenship has been linked to the prerequisite of being a citizen of a member state, the issues of gaining or losing citizenship have been left out to be nationally regulated by the member states; thus, a special and secondary structure has been envisaged. In terms of content, European Union citizenship comprises the right to free movement and settlement, the right to vote and to be elected in the local and the EU Parliament elections, the right of petition to the EU Parliament, the right to apply to the Ombudsman and the right to benefit from diplomatic protection. Certain regulations have been implemented concerning the primary and secondary Union sources regarding these rights. The concept of Union citizenship, emerging as a relatively new idea in the process of EU integration, has been a key policy in determining the future of the EU, inasmuch as the establishment of a democratic and uniform Europe necessitates the direct participation of the Union citizens, as well as the EU institutions, in the process. In this context, it seems that the future of

---

<sup>83</sup> Greta Gilbertson, Citizenship in a Globalized World, January 1 2006, <http://www.migrationpolicy.org/article/citizenship-globalized-world>, (25.05.2005).

Union citizenship depends on the European Union integration process.<sup>84</sup>

## Conclusion

Globalization process has changed and reshaped both social and governmental structures. Although scholars differ on a precise definition of globalization, there is consensus that it involves blurring of boundaries. As we mentioned, the rise of globalization has affected dramatically the concept of citizenship. With the rise of globalization, the concept of citizenship as a form of membership and identity in one nation-state has changed. In a globalized world the concept of citizenship has broadened. Briefly we can say that two aspects of globalization have implications for citizenship. First, the movement of people across national boundaries to live and work calls into question issues of national identity and belonging, of membership in a polity, and of the rights that accrue to that membership. Second, a hallmark of globalization is the existence of transnational and multinational organizations that are overlays on national sovereignty. But it does not mean that nation state has disappeared. These exist in parallel with the nation state and both complicate and diffuse the rights and privileges that accrue to citizenship.<sup>85</sup>

The increase in the number of countries allowing dual citizenship and noncitizen rights has made the acquisition of citizenship less pressing. In addition, migrants' transnational behaviour has made national citizenship less relevant. Although national affiliations still do matter, they are not necessarily

---

<sup>84</sup> Semra Eren Saylan, *Avrupa Birliği Vatandaşlığı Kavramı ve Gelişim Süreci*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Anabilim Dalı, 2008. file:///C:/Users/CBOX/Downloads/4194.pdf, (10.05.2015).

<sup>85</sup> Judith Gans, *Citizenships in the Context of Globalization*, 2005, <http://udallcenter.arizona.edu/immigration/publications/Citizenship%20and%20Globalization.pdf>, (30.05.2015).

paramount anymore in many people's experiences. On the other hand, the rise of nativism, in part the result of globalization and concerns about the risks of immigration linked to terrorism, has reinvigorated debates about national membership and loyalty to one state.<sup>86</sup>

---

<sup>86</sup> Greta Gilbertson, Citizenship in a Globalized World, January 1 2006, <http://www.migrationpolicy.org/article/citizenship-globalized-world>, (25.05.2005).

## REFERENCES

1. Aktas, M., (2012), The Nation State and Democracy in the Globalization Process, EKEV Academic Review, Year: 16, Number: 53, Summer 2012, pp.223-234.
2. Croucher, S. L., (2004), Globalization and Belonging, The Politics of Identity in a Changing World, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham Maryland, 2004, p.10.
3. Enotes, What is globalization?, <http://www.enotes.com/home-work-help/what-globalization-list-the-advantages-113501>
4. Friedman, T. L., (2008), The Dell Theory of Conflict Prevention, In Emerging: A Reader, Ed. Barclay Barrios, Boston: St Martins, p.49.
5. Gilbertson, G., (2006), Citizenship in a Globalized World, January 1 2006, <http://www.migrationpolicy.org/article/citizenship-globalized-world>, (25.05.2005).
6. Judith G., (2005), Citizenships in the Context of Globalization, <http://udallcenter.arizona.edu/immigration/publications/Citizenship%20and%20Globalization.pdf>, (30.05.2015).
7. Kaurinkoski, K., (2011), Globalization in the Life of Small Island Towns: Changes for better or worse? The Case of the Island of Kos (Greece), <http://socrates.berkeley.edu/~caforum/-volume10/pdf/EventsKaurinkoski.pdf>, (02.06.2015).
8. McLuhan, M., (1962), The Gutenberg galaxy: The making of typographic man, Toronto, Ontario, Canada: University of Toronto Press.
9. Mr Globalization, Globalization, Origin of the Word, 21 July 2010, <http://www.mrglobalization.com/globalisation/252-globalization--origin-of-the-word>, (02.06.2015).
10. Oxford English Dictionary, <http://www.oed.com/> (01.05.2015).



11. Peters M. A.,(2008), Citizenship in the Age of Globalization, global-e, <http://global-ejournal.org/2008/02/15/peters/>, (02.06.2015).
12. Saylan, S. E., (2008), Avrupa Birliđi Vatandaşlıđı Kavramı ve Gelişim Süreci, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliđi ve Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Anabilim Dalı, 2008. <file:///C:/Users/CBOX/Downloads/4194.pdf>, (10.05.2015).
13. Sunny Levin Institut, Globalization101, What Is Globalization?, <http://www.globalization101.org/what-is-globalization/>, (02.06.2015).

## **INFLUENCE OF VOLUNTARY EDUCATION INITIATIVE ON CIVIL ENGAGEMENT IN GEORGIA**

This research looks into on what extent non-for-profit voluntary education program supports civil engagement in Georgia; and how does it impact on beneficiaries and contributors; does it contribute to better citizenship?

Main component of civic participation and involvement is based on voluntary work; dependent on their values and interests' people decide to spent time and resources for particular public good. The voluntary component in Georgian civil organizations was very weak until social media and internet became a vital part of urban life.

Majority of civil society organizations has been established in Georgia in 90th- 00th with the donors support, therefore their profile has been fit into donors' priorities. Development and uprising of purely civil initiatives has been pushed with enter of internet and social media. As much of the latest research shows, the model of civic engagement in post-communists countries clearly differs from those in democratic or even post-totalitarian states (Howard, 2011, Porsughyan, 2009).

This gives us the idea that the example of voluntary education projects initiated by the movement not affiliated with any political group and not even funded by any international or local donors may play as an incentive and role-model for those who could be have not been yet involved in any civil activities.

A case study with in-depth interviews of immediate participants and experts of the initiative has been used as most effective methods to research public. Beneficiaries and contributors of 4 regions of Georgia are surveyed with two different

questionnaires; different age, gender, education, location and wealth have been selected for the interviews. In addition relevant statistical data available from state and international institutions in Georgia to be used for the analysis.

### **Research questions**

*Is voluntary education program able to improve beneficiaries' knowledge? Does voluntary education program sustainable? Does voluntary education contribute to civil activism through understanding of social responsibility and public good?*

### **Understanding of civil society**

Some current studies (Mate Szabo, 2012) focuses on the difference of civil society definition between old classical understanding applicable to Western European democracies and to newer versions which could describe civil activism in Easter Europe. As it has been mentioned already before and just after fail of the Communists Empire while civil activism were limited and restricted “private relations, in contrast, became even more vibrant and meaningful, since people could only speak openly in front of others they knew and trusted” (Wedel, 1986, Ledeneva, 1998).

As many of last researches shows model of civic engagement in post-communists countries clearly differs from those in democratic or even post-totalitarian states. People of post-communists countries are less motivated to become official members of any informal organization. If totalitarian regimes set and kept some restrictions and limitations of civil activities for its citizens, communists regimes in addition to restriction and limitations forced people to participate in so-called informal associations (together with political organizations like komsomol): sport clubs and musical bands at work places (every of large organization, factory, university, might have sport team and

at least folk music band, each of organization department might have there a representative, etc.); sewing clubs, amateur theaters and hiking associations. This left its effect on peoples' trust in kind of official organizations, they prefer to participate in action-based activities, and help the CSOs without officially unite in them. "When party actually attempted to supplant and supersede the very need for independent social activity by creating of a dense institutional web of groups and organizations in which membership and participation were generally mandatory or forced..." (Mare Morje Howard, Future of Civil Society, 2011).

This gives us an idea that possibility of active participation in some civil or political processes and not being officially affiliated to one or another group or organization may be a one of incentives for citizens of post-communists Georgia. Degree of independence and voluntarism of associations effects level of democracy of internal decision-making. (Mark. E. Warren 2011).

Civil activism develops in its own way in post-soviet countries. While more politicized then in Western Europe post-soviet people still lack experience and motivation of cooperation for something instead of protesting against. Thus voluntary contribution to the community has one more positive aspect — citizens are getting experience of creating a public good without state or even international donors support.

Civil education as a key to citizenship and civil activism already has a short history in Georgia. Supported by foreign donor agencies (2001) and then the state (2006) it plays a role in education of young generation. But as specialists emphasize the process still lacks a practical part and mechanisms of knowledge application.

Vivid examples of voluntary education as a contribution to society welfare may play as an incentive for young generation to better understand of civil education courses, to evaluate and to utilize the knowledge received at school.

## **Some of civil activism history in Georgia**

During the first decade of independence development of non-governmental organizations in Georgia was led and on some extent managed by the international donors. The first NGOs have been registered already in 1994 (some of them are successfully operating till now — GYLA, OSGF, GYEA, etc.) in spite of that time even governmental structures were still in their embryonic condition in Georgia. In the middle of 90<sup>th</sup> right after war in Abkhazia financial crisis put population in ultimate circumstances, majority of Georgians were in everyday fight for survival. Therefore understanding of public good, civil activism or volunteering for society just did not exist.

Last researches of civil society (NGOs, CSO, community groups) in Georgia and the attitude of citizens towards them shows that even knowing the name and have an idea of what are they doing people are reluctant to be involved in particular actions; here social media offers important space for spreading ideas, gain supporters and get motivation to take particular action with low financial and personal risks. Also there is an assumption that Western-supported NGOs are distanced from wider society. Despite the increasing number of organizations registered very few citizens really contribute or volunteer for NGOs. (Orysia Lutsevych, 2013).

Here we discuss two major aspects of civil society development: understanding of voluntarism and the public good. By the time being when due to technological progress access to information and ability of quick communication gave us space for easier communications. Even more — social networks make this process personalized and back the impression of close circle. In this circumstances we probably are getting easier to step forward.

## **Forms of voluntary activism in Georgia**

“Formal civic engagement, including formal membership in and contact with NGOs, remains very low in Georgia. Despite a more expansive definition of formal membership in the 2014 survey, only 2% of Georgian population reported membership in any type of formal club or union, including online groups. “ (CRRC, G-PAC 2014 Follow-up report on civil engagement).

Here we would focus on some particular aspect of informal one-off forms of civic participation among others of the survey. If popular forms of such kind of activity (give money to a beggar, helped neighbor with a household chore, helped stranger on a road) could not be directly connected to the understanding of public good and social responsibility, “helping to clean public space”( 29%) or “planted a tree outside of their property”(23%) are more interesting for us.

“Thus, we see a similar pattern to 2011 results in which Georgians very rarely join organizations in reality, but do express higher levels of interest in joining organizations in abstract”. (CRRC, G-PAC 2014 Follow-up report on civil engagement).

One of the approaches that raise person’s motivation to real action is an example and especially from those he/she knows personally. In case of Tanamgzavri project this method has had an effect on particular level.

### **About the project Tanamgzavri**

In 2014 group of friends which were very active in social networks and planned together number of different civil actions decided to launch voluntary education project. Before during more than a year some of them have voluntarily contributed to different education initiatives with public lectures and free trainings for grass-

root civil organizations. The idea to match demand and supply seemed to be easy to fulfill and really efficient.

Activists have created internet web-site on the BlogSpot platform with short information about initiative and two type of questionnaires: for contributors and for potential beneficiaries to assess needs and possibilities. Potential contributors indicated what topic they could teach, how many hours per week they are willing to work voluntarily, what locations they are available for, etc. Potential beneficiaries indicated what they are interested in to learn, where do they live, and etc. Since variety of education sources and opportunities of education for free are mainly concentrated in the capital more than in remoted areas, the group decided first to focus on the regions.

After data has been analyzed and needs and supply identified, activists applied to local self-government and public school for the space for lessons. In some locations self-government (as it is provided by the law) has offered rooms for the project needs. In Skra, large village nearby Gori, there were no available public space and one of the project activists made her dining room a teaching class.

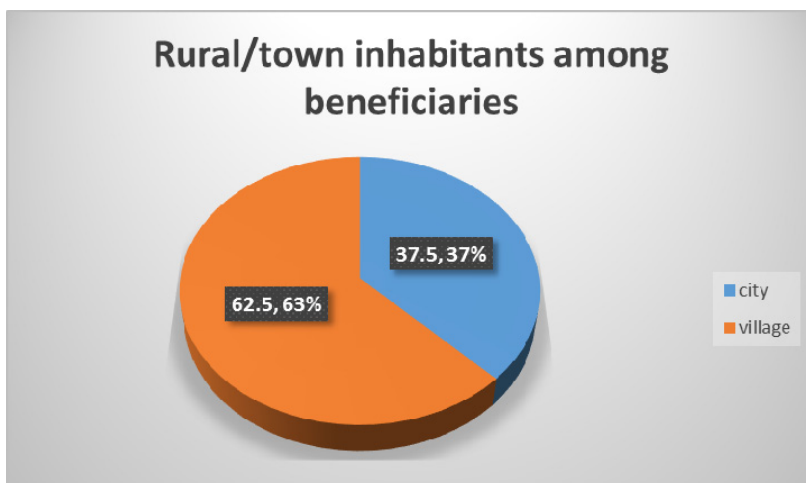
In spite of the initiators' guess that this enthusiastic effort will be feasible for the fort period and later will require at least basic funding for teaching materials or spaces, it is already 14 month the project operates without any external financial support. Teachers share readings and assignments through internet, use available open source materials, use social networks for contact with pupils.

## **Methods**

In this case we used two main types of research: a) survey of beneficiaries and contributors; b) in depth interviews with project initiators, contributors, civil activism experts; c) literature review; d) analysis of available statistical data.

By the current moment the project has up to 1600 beneficiaries around the country. Research sampling took 130 respondents in four locations. Majority of beneficiaries are female (70%), the middle age is 21.7 years with the youngest participant of 12 and oldest of 37 years old. Majority of people questioned live in villages (62%), in towns — 37% (see fig. 1). The longest course until getting first certificate continues for 5 months. Depending on the subjects taught lessons frequency vary from 1 to 3 per week.

*Figure 1. Distribution of rural/town population among beneficiaries.*

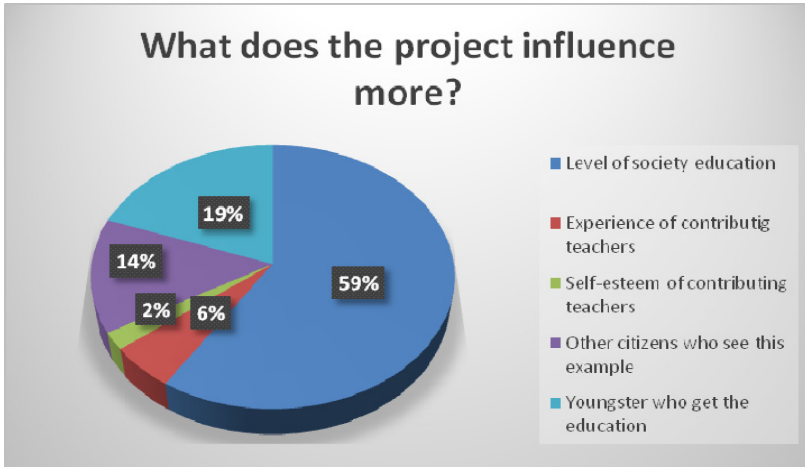


Absolute majority of beneficiaries (86%) stated that they attend lessons consequently. Subjects which are delivered in frames of the project: English (beginner and intermediate levels), French (basic), Italian (basic), basics of business administration, photo art, basics of tourism business management, technology of nut production, social media technics, phycology, leadership.



Level of knowledge improvement directly correlates with the length of study. From “a little” within one month, to “seriously” within 3 or more months of attending.

*Figure 2. What does the project influence more?*

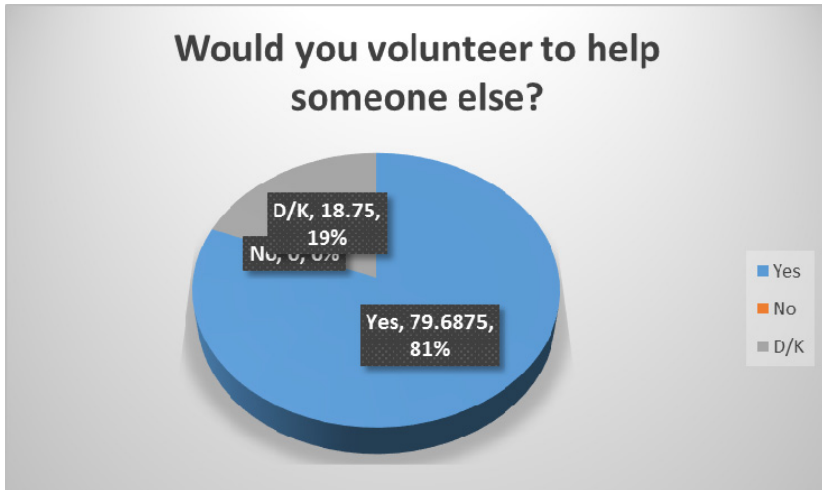


The research was focused on project social impact more than in teaching/learning pattern efficiency itself. Answers to the questions what this kind of activity influences more (multiple answers allowed, fig. 2) 85% mentioned “general level of society education”, 29% - “young generation who gets the education”, 20% - “other citizens who sees that example”, 8% - “experience of volunteer teachers”, 3% - “self-esteem of volunteer-teachers”. Fifth of the questioned think that such kind of activity shows positive/or some kind of example for other members of community.

It should be mentioned that beneficiaries who are young and less experienced, could not easily figure out or formulate motivation of volunteer teachers why do they work voluntarily. Many says that they work for free “because they are volunteers”, another popular

answer was — “they want to improve education level of young generation”.

Figure 3. *Would you volunteer to help someone else?*



Important results we would like to highlight — readiness of beneficiaries to make something voluntarily for others, 88% - said “yes”, 12% chosen “do not know”, none of negative answers received in this section. (Fig. 3)

The last question offered to the beneficiaries was about the civil society — how do they understand the “civil society”. Only 21% of questioned answered the question, but there were several very interesting expressions written by teenagers:

- *“(civil society).. Is a part of our world which creates the state and its future” (Gori, 17 years old)*
- *“group of people who are educated and responsible to the society” (Zugdidi, 19);*
- *“civil society is an active, educated, motivated, oriented to public needs group of people which creates values useful for*

*the country development and is able to choose and manage its future” (Shamgona, 19);*

- *“civil society is not just as space for communication between person and the society this is what protects a citizen from the state” (Kaspi, 24);*
- *“civil society is an each of us, because we are not nor politicians neither clerics” (Zugdidi, 16).*

Middle age of teachers contributing to Tanamgzavri is 27.2 year old, majority (71%) are ladies. 69% of them conduct at least 3 lessons per week, while 26% - just one two hours session.

Another finding valuable for the estimation of this effort is the rate of employed and unemployed teachers among volunteers. The fact of employment (existence of paid job) did not play any significant role in decision work or not to work voluntarily. 51% of questioned contributors were employed by the moment of volunteering, while 49% - did not.

## CONCLUSIONS

### *Education as mutually beneficial process*

Comparing the process of creation of other kind of public good s — repair a chair in the public garden or fundraise for local public school, - process of sharing a knowledge has a clear mutually beneficial character. Volunteers, who teach kids or youngsters from poor families, not only fulfil own need to express kindness or gain a social capital, but also increase professional experience, get acknowledgement and build a strong supportive networks.

Based on the finding of this small-scale research we could say that process of civil education will be more efficient if possibility of civil activism has a local visible examples. Citizenship and understanding of own responsibilities on front of your community members is easier to be understood when you can enjoy its results, take a part in the process and communicate with those already involved.

Voluntary education projects may not pretend to compete with paid courses or state financed and managed schools in quality of education, but has proven effect on the level of on beneficiaries' knowledge.

Motivation of professionals contributing to free education courses does not depend on employment/unemployment, thus it has a great potential and could be used countrywide as an effective tool that does not require external resources and bureaucratic procedures.

Vast majority of project beneficiaries express their readiness to help others or community for free on their own. This impact may be estimated as one of the mostly important of the project itself and as an example to be duplicated in other communities as well.

## BIBLIOGRAPHY

1. Marc Morje Howard, (2002), Weakness of Post-communist Civil Society, *Journal of Democracy*, 157-169
2. Mate Szabo, (2012), *Civil Engagement in East-central Europe*, (book of Future of Civil Society, Zimmer/Priller eds. Robert Bosch Stiftung
3. Marc Morje Howard, (2011), *Civil Society in Post-Communist Europe*, *Oxford handbook of Civil Society*, 135-145
4. Olga Sozanska, Jiri Tosner, Pavol Fric, (2012) *Management of Volunteers in Nonprofit Organizations*, book of Future of Civil Society, Zimmer/Priller eds. Robert Bosch Stiftung.
5. Simon Chambers, Jeffrey Kopstein, (2009), *Civil Society and the State*, *Oxford Handbook of Political Theory*
6. Peter Dahlgren, Colin Sparks, (1994), *Communication and Citizenship*, Routledge
7. Wedel, J.R. (1986), *The Private Poland*. New York: Facts on File.
8. Ledeneva, A.V. (1998) *Russia's Economy of Favors: Blat, Networking and Exchange*, Cambridge, Cambridge University Press.
9. Peter Dahlgren, (2012), *Reinventing participation: civic agency and the web environment*, *Geopolitics, History, and International Relations* (42)
10. Orysia Lutsevych, (January 2013) *How to Finish a Revolution: Civil Society and Democracy in Georgia, Moldova and Ukraine, Russia and Eurasia* || REP BP 2013/01
11. USAID, *Policy, Advocacy and Civil Society Development in Georgia (G-PAC)*, 2011, საქართველოს მოქალაქეების დამოკიდებულება არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და სამოქალაქო აქტიურობის მიმართ.

12. USAID, Policy, Advocacy and Civil Society Development in Georgia (G-PAC), 2014, საქართველოს მოქალაქეების დამოკიდებულება არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და სამოქალაქო აქტიურობის მიმართ. 2014 წლის საზგადოებრივი აზრის კვლევა.
13. Arpine Porsughyan, (2009), Obstacles and Opportunities for civil society development in the South Caucasus, UNDP
14. Digitally Enabled Social Change: Activism in the Internet Age Stephen R. Barnard 2012 14: 894 New Media Society



გამომცემლობა „უნივერსალი“

---

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 1, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: [universal@internet.ge](mailto:universal@internet.ge)